

**T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ BİLİM DALI**

**LİSANS DÜZEYİNDE ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN
“SİVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİ” ALGISI: KONYA ÖRNEĞİ**

MURAT MERT ÖZTÜRK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**DANIŞMAN:
PROF. DR. ÖNDER KUTLU**

KONYA-2023

**T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ BİLİM DALI**

**LİSANS DÜZEYİNDE ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN
“SİVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİ” ALGISI: KONYA ÖRNEĞİ**

MURAT MERT ÖZTÜRK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**DANIŞMAN:
PROF. DR. ÖNDER KUTLU**

KONYA-2023

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin	Adı Soyadı	MURAT MERT ÖZTÜRK		
	Numarası	20810401002		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi/Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
Tezin Adı	Lisans Düzeyinde Üniversite Öğrencilerinin "Sivil Toplum Örgütleri" Algısı: Konya Örneği			

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

MURAT MERT ÖZTÜRK

ÖZET

Öğrencinin	Adı Soyadı	Murat Mert ÖZTÜRK		
	Numarası	20810401002		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi/Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi		
	Programı	Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Önder KUTLU		
Tezin Adı	Lisans Düzeyinde Üniversite Öğrencilerinin “Sivil Toplum Örgütleri” Algısı: Konya Örneği			

Sivil toplum örgütlerinin önemi her geçen gün giderek artmaktadır. Dünyadaki birçok devlet gençlerin katılımını arttırmayı hedeflemektedir. Bu doğrultuda çeşitli politikalar uygulayan hükümetler, gençlerin katılımını arttırmak amacıyla sivil toplum örgütleri ile iş birliği halinde olmalı ve gençlerle siyaset arenasında aktif rol alan bireyler haline getirmelidirler. Zira şimdinin gençleri ileride devletin önemli kurumlarında çalışma fırsatı bulacak ve hatta devleti yöneteceklerdir. Gençlerin ilerleyen zamanlarda çeşitli pozisyonlarda topluma karışacakları ve hatta toplumu yönlendirebilecekleri ihtimali göz önüne alındığında sivil toplumdan uzak bir gençlik düşünülemez olmuştur. Zira toplumu anlamak ve topluma karışmanın en önemli kanallarından bir tanesi de sivil toplum örgütleridir. Sivil toplum örgütlerine katılan gençler, toplumun derinliklerine ulaşabilme imkânı bulabilecektir. Lisans Düzeyinde Üniversite Öğrencilerinin “Sivil Toplum Örgütleri” Algısı: Konya Örneği isimli bu çalışma sayesinde lisans düzeyindeki öğrencilerin sivil toplum örgütlerine ne derecede katıldığı ve gençlerin sivil toplum örgütlerine karşı olan alguları ölçülmeye çalışılmıştır.

Çalışma kapsamında Konya’da eğitim gören lisans düzeyindeki üniversite öğrencilerinin sivil toplum örgütleri algularını ölçmek için demografik bilgiler ışığında anket uygulaması yapılmıştır. Yapılan alan araştırması çerçevesinde, Selçuk Üniversitesi, Konya Gıda ve Tarım Üniversitesi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, KTO Karatay Üniversitesi ve Konya Teknik Üniversitesi öğrencilerine rastlantısal olmayan örnekleme metodu kullanarak anket uygulanmıştır. Toplamda 154 öğrenciye anket yapılmıştır.

Çalışma toplam üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde sivil toplum örgütleri konusu, ikinci bölümde siyasal katılım konusu, üçüncü bölümde ise üniversite öğrencilerinin sivil toplum örgütleri algısı üzerine saha araştırılması doğrultusunda çeşitli sonuçlara ulaşılmıştır. “Lisans düzeyindeki üniversite öğrencilerinin sivil toplum örgütlerine katılım sağlamadıkları” bulgusuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler; *Sivil Toplum, Sivil Toplum Örgütleri, Siyasal Katılım, Gençlik, Gençliğin Siyasal Katılımı, Güven Algısı*

ABSTRACT

Author's	Name and Surname	Murat Mert ÖZTÜRK		
	Student Number	20810401002		
	Department	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi/Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi		
	Study Programme	Master's Degree (M.A.)	X	
		Doctoral Degree (Ph.D.)		
	Supervisor	Prof. Dr. Önder KUTLU		
Title of the Thesis/Dissertation	Perceptions of Undergraduate Students on "Non-Governmental Organizations": The Case of Konya			

The importance of non-governmental organizations is increasing day by day. Many governments around the world aim to increase youth participation. In this direction, governments that implement various policies should cooperate with non-governmental organizations in order to increase the participation of young people and make them individuals who take an active role in the political arena with young people. Because today's youth will have the opportunity to work in important institutions of the state in the future and will even manage the state. Considering the possibility that young people will be involved in the society in various positions in the future and even lead the society, a youth away from civil society has become unthinkable. Because one of the most important channels of understanding and getting involved in society is non-governmental organizations. Young people participating in non-governmental organizations will have the opportunity to reach the depths of society. Perception of "Civil Society Organizations" by Undergraduate Level University Students: The Konya Case Study aims to measure the extent to which undergraduate students participate in non-governmental organizations and the perceptions of young people towards non-governmental organizations.

Within the scope of the study, a survey was conducted in the light of demographic information to measure the perceptions of undergraduate university students studying in Konya as non-governmental organizations. Within the framework of the field research, a questionnaire was applied to the students of Selçuk University, Konya Food and Agriculture University, Necmettin Erbakan University, KTO Karatay University and Konya Technical University using non-random sampling method. A total of 154 students were surveyed.

The study consists of three parts in total. In the first part, various results were reached in line with the field research on the subject of civil society organizations, in the second part on the subject of political participation, and in the third part on the perception of university students on non-governmental organizations. It was found that "undergraduate university students do not participate in non-governmental organizations".

Keywords; Civil Society, Civil Society Organizations, Political Participation, Youth, Political Participation of Youth, Perception of Trust

İÇİNDEKİLER

İçindekiler	i
Tablolar Listesi	ii
Şekiller Listesi	iii
Kısaltmalar Listesi	iv
Önsöz	vi
Giriş.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM SİVİL TOPLUM VE SİVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİ

1.1. Sivil Toplum Kavramının Tanımı.....	5
1.1.1. Tarihsel Analiz	7
1.1.2. Sivil Toplumun Temel Unsurları	11
1.1.3. Türkiye’de Sivil Toplum Kavramı ve Tarihçesi	12
1.2. Sivil Toplum Örgütü Kavramının Tarihçesi	13
1.2.1. Dünya’da Sivil Toplum Örgütlerinin Tarihçesi	15
1.2.2. Türkiye’de Sivil Toplum Örgütlerinin Tarihsel Gelişim Süreci	18
1.2.2.1. Osmanlı Dönemi	18
1.2.2.2. Cumhuriyet Dönemi.....	19
1.2.3. Türkiye’de Sivil Toplum Örgütlerinin Yasal Dayanakları.....	21
1.3. Sivil Toplum Örgütlerinin Özellikleri	22
1.3.1. Sivil Toplum Örgütü Çeşitleri	25
1.3.2. Sivil Toplum Örgütlerinin İşlevleri	26
1.3.2.1. Sivil Toplum Örgütlerinin Bireysel İşlevleri	28
1.3.2.2. Sivil Toplum Örgütlerinin Kültürel İşlevleri	28
1.3.2.3. Sivil Toplum Örgütlerinin Sosyo-Ekonomik İşlevleri.....	29
1.3.2.4. Sivil Toplum Örgütlerinin Siyasal İşlevleri	30
1.4. Sivil Toplum Örgütlerinin Konumları	32
1.5. Sivil Toplum Örgütlerinin Genel Faaliyet Alanları	33
1.6. Sivil Toplum Örgütlerinin Örgütlenme Biçimleri	35
1.6.1. Vakıflar.....	36
1.6.2. Dernekler	38
1.6.3. Meslek Odaları	42
1.6.4. Sendikalar ve Konfederasyonlar	43
1.6.5. Yerel Birlikler ve Kooperatifler	48
1.6.6. Diğer Sivil Toplum Örgütü Grupları.....	49
1.7. Sivil Toplum Örgütlerinin Sorunları	49

İKİNCİ BÖLÜM KATILIM VE GENÇLERİN SİYASAL KATILIM BİÇİMLERİ

2.1. Katılım Kavramının Tanımı.....	54
2.1.1. Katılımı Etkileyen Faktörler.....	55
2.1.2. Siyasal Katılma Düzeyleri	57
2.1.3. Siyasal Katılma Biçimleri	59
2.2. Gençlik Kavramının Tanımı	60

2.2.1. Türkiye’de Gençlik Alanında Faaliyet Gösteren Devlet Kurumları	61
2.2.1.1. Gençlik Alanında Faaliyet Gösteren Sivil Toplum Örgütleri	61
2.2.2. Gençlerin Katılımı	63
2.2.2.1. Gençlerin Farklı Siyasal Katılım Biçimleri	64
2.2.2.2. Gençlerde Katılım Kültürünün Oluşmasında Etkili Unsurlar.....	65

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KONYA’DA LİSANS DÜZEYİNDE ÖĞRENİM GÖREN ÖĞRENCİLERLE YAPILAN ALAN ARAŞTIRMASI

3.1. Araştırmanın Planlanması ve Uygulanması.....	67
3.1.1. Araştırmanın Konusu ve Problemi	68
3.1.2. Araştırmanın Konusuyla İlgili Kuramsal Çerçeve ve Konuyla İlgili Belli Başlı Araştırmalar.....	69
3.1.3. Araştırmanın Amacı	70
3.1.4. Araştırmanın Önemi ve Sınırlılıkları.....	71
3.2. Araştırmanın Yöntemi	72
3.2.1. Araştırmanın Evren ve Örnekleme	73
3.2.2. Veri Toplama Araçları.....	73
3.2.3. Veri Analizi	73
3.3. Bulguların Yorumu	73
3.3.1. Uygulanan Anket Çalışmasına Katılan Öğrencilerin Özelliklerini Ortaya Koyan Veriler	74
3.3.2. Tabloların Yorumlanması.....	76
Sonuç	89
Kaynakça	94

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1.1. Türkiye Cumhuriyeti’nde Sivil Toplum Kuruluşlarının Kuruluş Dönemlerine Oranı	13
Tablo 1.2. Türkiye Cumhuriyeti’nde Sivil Toplum Kuruluşları ile İlgili Bazı Kanunlar ve Çeşitli Yönetmelikler	21
Tablo 1.3. Sivil Toplum Kuruluşlarının Siyasal İşlevlerini Yerine Getirirken Başvurdukları Yollar	31
Tablo 1.4. Türkiye Cumhuriyeti’nde Memurların 2010-2021 Yılları Arasındaki Sendikalaşma Oranları	45
Tablo 1.5. Türkiye Cumhuriyeti’nde İşçilerin 2013-2021 Yılları Arasındaki Sendikalaşma Oranları	46
Tablo 2.1. Milbrath ve Goel’in Siyasal Katılım Hiyerarşisi	57
Tablo 3.1. Örneklem Grubunun Tanımlayıcı Verileri	74
Tablo 3.2. Örneklem Grubunun Siyasal Katılım Verileri	75
Tablo 3.3. Sivil Toplum Örgütlerine Duyulan Güven ve Sivil Toplum Örgütlerine Katılım Arasındaki İlişki Çarpıklık ve Basıklık Ortalaması	76
Tablo 3.4. Sivil Toplum Örgütlerine Duyulan Güven ve Sivil Toplum Örgütlerine Katılım Arasındaki İlişki	77
Tablo 3.5. Güvenilirlik Analizi Tablosu	77
Tablo 3.6. Sivil Toplum Örgütlerine Duyulan Güvenin Geçerlik Analizi	78
Tablo 3.7. Sivil Toplum Örgütlerine Katılımın Geçerlik Analizi	78
Tablo 3.8. Sivil Toplum Örgütlerine Duyulan Güven Algısının Sosyo-Demografik Özelliklere Göre Karşılaştırılması	79
Tablo 3.9. Sivil Toplum Örgütlerine Duyulan Güvenin Sosyo-demografik Özelliklere Göre Karşılaştırılması	80
Tablo 3.10. Sivil Toplum Örgütüne Katılım Sosyo-Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesi	82
Tablo 3.11. Sivil Toplum Örgütüne Katılım Sosyo-Demografik Özelliklere Göre Karşılaştırılması	83
Tablo 3.12. Katılımcıların Sivil Toplum Örgütü Üyelik Oranları	84
Tablo 3.13. Katılımcıların Üyesi Oldukları Sivil Toplum Örgütleri	84
Tablo 3.14. Katılımcıların Ailelerinin Sivil Toplum Örgütlerine Katılım Oranları	85
Tablo 3.15. Katılımcıların Ailelerinin Üyesi Oldukları Sivil Toplum Örgütleri Oranları	85
Tablo 3.16. Sivil Toplum Örgütüne Katılım ile Üyesi Olunan Sivil Toplum Örgütü Karşılaştırılması	86
Tablo 3.17. Sivil Toplum Örgütüne Katılım ile Ailenin Bireylerinin Üyesi Olduğu Sivil Toplum Örgütü Karşılaştırılması	86
Tablo 3.18. Sivil Toplum Örgütlerine Duyulan Güven İle Sivil Toplum Örgütlerine Katılım Arasındaki Korelasyon ve Regresyon Analizi	87

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1. Türkiye Cumhuriyeti'nde Bulunan Vakıfların 2021 Yılı İtibarı ile Türlerine Göre Dağılımı	36
Şekil 1.2. Yeni Vakıfların Yıl Bazında Dağılımı.....	37
Şekil 1.3. Türkiye Cumhuriyeti'nde Bulunan Dernek Sayıları	39
Şekil 1.4. Yıllara Göre Faal Dernek Sayıları	40
Şekil 1.5. Derneklerin Bölgelere Göre Dağılımı	41
Şekil 1.6. 2021 Yılı Verilerine Göre Türkiye'de Sendikalı Memur Sayısının Toplam Memur Sayısına Oranı	44
Şekil 1.7. 2021 Yılı Verilerine Göre Türkiye'de Sendikalı İşçi Sayısının Toplam İşçi Sayısına Oranı	46
Şekil 1.8. Memurların Bağlı Oldukları Konfederasyonlar ve Üye Sayıları.....	47
Şekil 1.9. İşçilerin Bağlı Oldukları Konfederasyonlar ve Üye Sayıları.....	48
Şekil. 3.1. Konya'da Lisans Eğitimi Alan Öğrencilerin Üniversitelere Göre Dağılımı	67
Şekil. 3.2. Anket Çalışmasına Katılan Öğrencilerin Üniversitelere Göre Dağılımı ...	68

KISALTMALAR LİSTESİ

AB.	Avrupa Birliği
ABD.	Amerika Birleşik Devletleri
ÇSGB.	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
KİA.	Kitle İletişim Araçları
NGO.	Non-Governmental Organizations
STİGM.	Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü
STK.	Sivil Toplum Kuruluşu
STÖ.	Sivil Toplum Örgütleri
TBMM.	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TC.	Türkiye Cumhuriyeti
TDK.	Türk Dil Kurumu
TMMOB.	Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği
VGM.	Vakıflar Genel Müdürlüğü

ÖNSÖZ

Bir süredir ciddi bir emek ve özveri vererek hazırladığım yüksek lisans tezimi tamamlamamın heyecanı ve gururunu yaşıyorum. Bu bölümde gerek çalışmamda gerekse bu süreçte bana yardım etmiş ve desteklerini esirgememiş hayatımda çok önemli yerleri olan insanlara teşekkür edeceğim.

Yapmış olduğum çalışmada bana yol gösteren; destek, emek ve tecrübesini esirgemeyen, beni yüreklendirerek bu meşakkatli yolu bitirmeme destek olan, kişisel egolarından arınmış, öğrencisine karşı oldukça destekleyici tavırlar sergileyen Prof. Dr. Önder Kutlu'ya sonsuz teşekkürlerimi ve minnetimi sunarım. Kendisinin öğrencisi olmaktan dolayı her zaman gurur duyacağım.

Araştırmam sırasında kullandığım kaynaklar ve bilgi paylaşımı konusunda desteklerini esirgemeyen hem hocam hem de abim Arş. Gör. Niyazi Karabulut'a teşekkürü bir borç bilirim.

Akademik hayatım boyunca yanımda olan gerek maddi gerekse manevi desteklerini üzerimden eksik etmeyen, dualarını benden esirgemeyen sevgili annem Hatice Öztürk'e eğitim sürecimde beni hiçbir konuda kısıtlamayan babam Ali Öztürk'e ve bu süreçte kendisine gereken vakti ayıramadığım kardeşim Mine Öztürk'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Siz ve desteğiniz olmasa bugünlere gelemezdim.

Anket çalışmam sırasında, bana eşlik eden ve bu süreçte beni yalnız bırakmayan arkadaşım Zeynep Sena Dikici'ye bu yolda beni yalnız bırakmadığı için teşekkür ederim.

Bu çalışma; sağlık sorunları sebebiyle zor günler geçirmiş ve bana en zorlu koşullarda bile ayağa kalkılabileceğini göstermiş canım kardeşim Melek Öztürk'e ithaf edilmiştir.

GİRİŞ

Antik Yunan düşüncesinin öncü isimlerinden olan Aristoteles'in de aktardığı üzere insanlar sosyal varlıklardır. Bu sosyal varlıklar bir araya gelerek bir toplum oluşturma eğilimine sahip olmuşlar ve bu eğilim neticesinde bireyler bir araya gelerek, devletin kuralları dışında ve özgürce hareket edebildikleri bir ortam oluşturma gayretine girmişlerdir. Bu ortam günümüzde farklı düşünürler tarafından farklı tanımlar ve anlamlar ile aktarılsa da sivil toplum olarak anlam bulmaktadır. Sivil toplum en net tanımıyla, devlet baskısından uzak özgürce hareket edilebilme fırsatı olan bir oluşumdur. Günümüzde sivil toplumun etkisinin bulunmadığı bir alandan bahsetmek oldukça güçtür. Bu alanlarda sivil toplumu temsil etmek ve bu dağınık halde bulunan insan topluluğunu bir araya getirecek bir oluşuma ihtiyaç duyulmaktadır. Bu ihtiyaç neticesinde de bir grup araştırmacı tarafından "sivil toplum kuruluşu" başka bir grup araştırmacı tarafından da "sivil toplum örgütü" olarak adlandırılan olgular ortaya çıkmaktadır.

Sivil toplum örgütlerinin varlığı demokratik devletlerin de bir gereği olarak düşünülmelidir. Zira bu örgütler vatandaşlara kendilerine oldukça kolay bir şekilde ulaşarak düşüncelerini ifade edebilme imkânı tanımaktadır. Toplumun her kesimi tarafından belirli ihtiyaçlara hızlıca yanıt veren bu oluşumların değeri yeteri kadar bilinmemektedir. Böylesi bir durumda da amaçlarını yerine getirmek noktasında eksiklikler hasıl olmaktadır. Halbuki eğitimden sağlığa hemen her alanda faaliyet gösteren sivil toplum örgütleri vatandaşların katılımları sayesinde etkisi ve gücünü artırmaktadır.

Demokratik devletlerde bireylerin siyasal katılımı önemli bir konu olarak görülmektedir. Siyasal katılmanın da kendi içerisinde çeşitli düzey ve türleri bulunmaktadır. Bunları siyasal gündemi takip etmekten, daha aktif katılımı sağlayan parti üyeliği ve protestolara katılmaya kadar geniş bir alanda incelemek mümkündür. Robert Dahl'in aktardığı gibi siyasal katılımın; bireysel düzeyde, grup düzeyinde ve siyasal partiler aracılığıyla siyasal katılma davranışı sergilemek şeklinde düzeyleri bulunmaktadır. Siyasal katılma gösterebilmenin; sadece oy verme, yapılan kampanya

ve etkinliklere katılma, bireysel etkinlikler düzenleme , grup etkinliklerine katılma gibi çeşitli yolları bulunmaktadır.

Toplumların geleceklerinin güvencesi olan ve dünya nüfusunun oldukça önemli bir kısmını oluşturan gençler, yaşlarının gereği olarak enerji ve heyecanlarının yüksek olması ve zamanlarının da görece fazla olmasıyla siyasi katılım açısından demokrasinin gelişimi ve yaygınlaşmasına katkı sağlayan önemli bir faktör olarak değerlendirilmelidirler. Gençler yetişkinlere nazaran daha fazla seçim kampanyalarına katılabilir; etkinlik, miting, gösteri ve protesto gibi çeşitli faaliyetler düzenleyip siyasi katılım sağlayabilirler. Bu noktada şimdinin genç nesillerinin geleceğin bürokratları, ülke yöneticileri olacağı göz önünde bulundurulmalıdır. Bu sebeple siyasi katılım bilincinin gelecek kuşaklara aktarılabilmesi adına gençlerin desteklenmesi ve onları katılmaya teşvik edecek eylemler yapılması önem arz etmektedir.

Sivil toplum örgütleri kanalıyla katılım ise hak ettiği değeri yeteri kadar göremeyen ve bu anlamda eksiklikleri olan bir olgudur. Bu çalışmanın tasarlanmasının en önemli nedenlerinden birisi gençlerin sivil toplum örgütlerine olan ilgisi aracılığıyla siyasi katılımlarını anlayabilmektir. Bu doğrultuda gençlerin sivil toplum örgütlerine katılım sağlamadığı düşünülmektedir. Çalışmanın sonuç kısmında ise gençlerin siyasi katılımlarını sivil toplum örgütleri kanalıyla arttırabilmek amacıyla birtakım önerilerde bulunulacaktır.

Yapılan çalışma kapsamında sivil toplum örgütü ve katılım kavramlarının teorik olarak açıklanmasının ardından öğrencilerinin sivil toplum örgütlerine olan katılımı ele alınmıştır. Bu araştırmanın temel amacı, Türkiye’de üniversite okuyan lisans öğrencilerinin sivil toplum örgütlerine olan algısını ölçmek ve bu örgütlere olan katılımlarını tespit etmektir. Bu sayede gençlerin siyasi katılımları da tespit edilecektir. Çalışmada ilk olarak, yapılan literatür taraması sonucunda elde edilen bilgilere dayanarak araştırmanın kuramsal çerçevesi oluşturulmuştur. Yapılan literatür çalışması sonucunda, sivil toplum örgütleri ve katılım konusuyla ilgili olarak yapılan çalışmalar incelendiğinde, özellikle öğrenciler ve gençlerin katılımı ile ilgili daha fazla bilimsel çalışmanın yapılması gerektiğinden literatüre fayda sağlanacağı düşünülmektedir. Ayrıca, gençlerin sivil toplum örgütlerine daha fazla katılım

sağlandığı takdirde gelecek adına olumlu sonuçlar da doğurabileceği göz önünde bulundurulmalıdır.

Araştırmada nicel araştırma yöntemleri kullanılmış bu doğrultuda Konya ilinde üniversite okuyan lisans öğrencilerini kapsayan bir anket çalışması yapılmıştır. Ankete katılan katılımcılar, çeşitli kriterlere göre gruplandırılmış ve kota örneklem tekniği tercih edilmiştir. Bu doğrultuda öğrencilerin sivil toplum örgütleri algısı ölçülmeye çalışılmıştır. Araştırmanın temel problem cümlesi “Konya’da üniversite okuyan lisans öğrencileri sivil toplum örgütlerine katılmakta mıdır” olarak belirlenmiştir. Çalışmada özellikle öğrencilerin güven algısı üzerinden bir inceleme yapılmış ve bu boyut üzerinde yoğunlaşmıştır.

Çalışma toplamda üç bölümden meydana gelmektedir. İlk bölümde sivil toplum örgütleri hem tarihsel gelişim süreçleri hem örgütlenme biçimleri hem amaçları hem de karşılaştıkları sorunlar gibi temel olgular ile açıklanmaya gayret edilmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde ise siyasal katılım özelinde gençlerin katılımı ve gençlik kavramı temel hatlarıyla aktarılmıştır. Çalışmanın üçüncü ve son bölümünde ise anket çalışması yapılarak Konya’da lisans eğitimi alan üniversite öğrencilerinin, özellikle güven hissi üzerinden sivil toplum örgütleri algıları ölçülmeye çalışılmıştır. Araştırmanın evreni olarak Konya’da lisans eğitimi alan üniversite öğrencileri belirlenmiştir. Örneklem grubu ise, Konya ilinde bulunan beş üniversitenin lisans düzeyinde eğitim alan öğrencileridir. Anket çalışmasına katılan öğrencilerin rastgele seçilmemesi sebebiyle “kota örneklem tekniği” uygun görülmüştür.

Yüksek Öğretim Kurumu’nun son verilerine göre Konya’da lisans eğitimi alan toplam 77.350 öğrenci bulunmaktadır. Bu öğrencilerin %49,04’ü Selçuk, %33,78’i Necmettin Erbakan, %8,01’i KTO Karatay, %7,86’sı Konya Teknik ve %1,29’u Gıda ve Tarım Üniversitesinde eğitim almaktadır. Anket çalışması toplam 154 öğrencinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Bu öğrencilerin %48,05’i Selçuk, %33,76’sı Necmettin Erbakan, %8,44’ü KTO Karatay, %8,44’ü Konya Teknik ve %1,29’u Gıda ve Tarım Üniversitesinde eğitim almaktadır. Yapılan çalışmada örneklem grubunun sayısı rastgele seçilmemiş ve üniversitelerdeki öğrenci nüfusu ve şehirdeki genel öğrenci nüfusu arasında bir ölçeklendirme yapılmıştır. Bu doğrultu da 77.350

öğrencinin yaklaşık %2'sine tekabül eden 154 öğrenci üzerinde anket yapılması uygun görülmüştür. Bu sayı ise üniversite yoğunluklarına göre tekrar kategorize edilmiş ve belirtilen kriterlerde anket çalışması yapılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

SİVİL TOPLUM ve SİVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİ

1.1. Sivil Toplum Kavramının Tanımı

Sivil toplum kavramı kendisine farklı düşünürler tarafından, farklı anlamlar yüklenebilen bir kavram olmuştur. Kavramın sözlük anlamına bakıldığında üç farklı anlam ile karşılaşmak mümkün gözükmektedir. Bu anlamları şu şekilde sıralamak mümkündür (Dursunoğlu, 2012: 25):

- Sivil toplum, devletin denetimi ya da baskısının üzerlerinde belirleyici olmadığı toplumsal faaliyetlerin tamamıdır.
- Devletin doğrudan denetimi dışında kalan ve ekonomik baskıdan görece uzak kalan gönüllü ve isteğe bağlı ilişkiler kurularak oluşturulan kurum veya etkinliklerdir.
- Bireylerin devlet ya da kamu gücünden icazet almadan kolayca ilişki geliştirebildikleri ve sosyo-kültürel etkinlikler gerçekleştirdikleri toplumdur.

Son zamanlarda sıkça kullanılan sivil toplum, devletin dışında genellikle gönüllülük esasına dayanan toplumsal çıkar amacı taşıyan kuruluşları tanımlamak için kullanılan bir kavramdır. “Civis” kökü Latinceye yurttaş ya da kenttaş anlamını taşıırken, Fransızcadaki “société çivile” kavramı ise sivil toplum anlamına gelmektedir (Cincil, 2020: 9). Buradan hareketle sivil toplum kavramının köken itibariyle batı dillerine dayandığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Sivil toplum kavramının tanımı yapılırken en çok kabul gören tanımlardan birisi de “Liberal Demokrasi” akımının öncü isimlerinden Laryy Diamond’a aittir. Diamond, sivil toplum tanımını yaparken sivil toplumun ne olduğunun bilinmesi gerektiği gibi ne olmadığına da bilinmesi gerektiğini savunmuştur. Diamond’a göre sivil toplum: “Sivil toplum örgütlü sosyal yaşamın gönüllü, kendi kendini üreten, kendi kendini destekleyen, devletten özerk olup bir yasal düzen ya da ortak kurallara

bağlı olan bir oluşumdur. Kısacası, sivil toplum özel alan ve devlet arasında duran aracı bir varlıktır.”(Diamond, 1994: 5). Diamond, sivil toplumun özel sektör ve devlet arasında bir köprü görevi gördüğünü ve bu sebeple de devletten özerk bir oluşum olduğunu dile getirmiştir. Bu noktada sivil toplumu tamamen özel sektör ya da tamamen devlet çatısı altında tanımlamak yanlış bir önerme olacağı düşünülmektedir.

Profesör John Keane, sivil toplum kavramının tanımında bir görüş birliği bulunmadığını aktarmış ve sivil toplumu, “şiddet karşıtı, örgütlenebilen, kendi kendini değerlendiren, çevrelerinin ve kendilerinin eylemlerini belirleyebilen, devlet kurumlarıyla arasında mesafe bulunan devlet-dışı kurumların dinamik ve karmaşık yapısını tanımlayan ve tasvir eden bir kavram” olarak tanımlamıştır (Dursunoğlu, 2012: 26). Keane’ye göre sivil toplumu tanımlamak için kullanılacak en iyi kelimelerden bir tanesi de örgütlenmektir. Öyle ki sivil toplum örgütlenebildiği sürece bir oluşum haline gelebilir. Aksi durumda sivil toplumun varlığından söz etmenin yanlış olacağı düşünülebilir.

John Grey, sivil toplum kavramını tanımlarken birkaç madde sıralamanın yerinde olduğunu dile getirmiştir. Grey’e göre sivil toplum; hukukun üstünlüğünü benimseyen, sosyal ve siyasal etkinliklerden özerk ve farklı düşüncelerin bir arada bulunabildiği bir oluşumdur (Dursunoğlu, 2012: 26). Bu anlamda Grey sivil toplumu; hukuksal, özerk ve farklı düşüncelere önem veren bir oluşum olarak kabul etmiş ve ancak bu özelliklerin varlığı ile sivil toplumun bir anlam kazanabileceğini aktarmıştır.

Fuat Keyman’a göre sivil toplum, “demokratik, katılımcı, kimlik tanıyıcı, düşüncelerin paylaşıldığı ve fikir alışverişinde bulunulan bir dünyanın teminatıdır. Kısaca toplumsal hayatta önemli rollere ve fonksiyonlara sahip olan toplum, sivil toplumdur” kelimeleriyle sivil toplumun, toplumsal hayat için bir gereklilik olduğunu aktarmıştır (Cincil, 2020: 9).

Nuri Demirel sivil toplum kavramını tanımlarken, “toplumsal olanın ideal olarak ortak iyiyi temsil eden değerlerin sosyal olan noktasında gerçekleştirilmesi için aktif bir şekilde görev alan toplum” olarak ifade etmiştir (Demirel, 2011: 150). Demirel’in tanımında bahsetmiş olduğu ideallik kavramı sivil toplumun temel amacı

konumundadır. Öyle ki sivil toplum, toplumu ideale en yakın hâle getirebilirse vazifesini layığıyla yerine getirmiş olacaktır.

Yapılan tüm yorumlardan yola çıkılarak genel bir sivil toplum tanımı yapmak yerinde olacaktır. Bu anlamda sivil toplum; gönüllülük, toplumsal birlik, sosyo-kültürel faaliyetler, sıkı devlet denetimlerinden uzak olmak, özgürlük ve siyasi otoriteye etki edebilme gibi kavramlar etrafında şekillenmektedir. Sivil toplum için en kısa haliyle, “ortak çıkarı azamiye ulaştırmayı hedefleyen ve bu doğrultuda özgürce hareket edebilme kabiliyetine sahip devlet baskısından uzak kalan toplumsal bir oluşumdur” demek yanlış olmayacaktır.

1.1.1. Tarihsel Analiz

Sivil toplum kavramı, insanlık tarihinin en başından beri varlığını sürdürmekte olan bir kavram olsa da kavramı bilimsel olarak tanımlayan ya da aktaran ilk kişinin Antik Yunanistan’ın önemli filozoflarından olan Aristoteles’tir (Arslan, 2001: 14). Aristo, sivil toplumu; yurttaşların, kentlilerin ya da politeslerin oluşturduğu bir politik düzende yönetime katılma ve söz hakkı sahibi olma süreci olarak tanımlamış ve sivil toplumu yönetim açısından açıklamıştır. Zira Aristoteles, politika üretmek için kurulan en uygun yönetimlerin ancak sivil toplum kanalıyla oluşturulabileceğini savunmuştur (Karataş, 2008: 12). Bu noktadan hareketle sivil toplum kavramının insanlık tarihinin neredeyse tamamında varlığını sürdürdüğünü söylemek gerekmektedir.

Antik Yunan ve Roma düşüncesini harmanlayan Romalı devlet adamı Çiçero, Yunan düşüncelerinden yararlanarak devleti, hem vatandaşların oluşturduğu kolektif bir yapı hem de halkın oluşturduğu manevi bir varlık olarak tanımlamaktadır (Uğurlu, 2019: 3). Bu tanımı “res publica” olarak kavramlaştıran Çiçero, devleti oluşturan bu ikili saç ayağından birisinde de sivil toplum kavramına atıfta bulunmuştur. Çiçero sivil toplumu en kısa tanımıyla hukuk ve adaleti temsil eden politik bir sistem olarak görmüştür. Antik dönemde sivil toplum, barbarlığın karşısında bir konumdadır. Bu iki kavramı birbirlerinin zıttı olarak aktarmak yanlış olmayacaktır. Çiçero, “societas civilis” kavramını kullanarak hem devlete hem de vatandaşa atıfta bulunmaktadır. Öyle ki sivil toplum üyesi bir birey aynı zamanda devletin de bir vatandaşı

konumundadır. Bu düzende bireyler hem yasalara uymalı hem de diğer vatandaşlara saygı göstermelidir (Dursunoğlu, 2012: 27).

Orta çağ döneminde sivil toplum hareketinin tekrar gündeme geldiği görülmektedir. Kilisenin bireylerin hayatını tamamıyla kontrol altına almış olduğu bu dönemlerde sivil toplum bir çıkış yolu olarak görülmüştür. Kentlerin oluşumuyla feodal düzenin gücünü kaybetmesi ve 1215 yılında imzalanan Manga Carta anlaşmasıyla soyluların birtakım haklar elde etmesi ve bu hakların da yazılı bir anlaşma ile güvence altına alınması, tarihin ilk somut sivil toplum hareketi olarak kabul edilmiştir (Çelik, 2007: 21). 1215 tarihinden sonra görülen birtakım toplumsal hareketler, sivil toplum hareketi olarak adlandırılmıştır bu sebeple de Magna Carta anlaşması birçok araştırmacının görüşünde, sivil toplum için önemli bir dönüm noktası olarak görülmüştür.

Aydınlanma Çağı olarak adlandırılan 17. ve 18. Yüzyıllarda, sivil toplumun iki farklı bakış açısıyla ilerlediği görülmüştür. İlk bakış açısı “toplum sözleşmesi” kuramcılarına (T. Hobbes, J. Locke, J. J. Rousseau) ait olarak kabul görmüştür. Bu anlamda doğal halinde yaşayan toplum, bir çeşit sözleşmeyle uygarlık durumuna geçmiştir. Bu aşamada da sivil toplumun varlığı kendisini göstermiştir. Kavramsal olarak “sivil toplumu” kullanan ilk kişi de John Locke olarak kabul edilmektedir. Locke 1690 yılında yayımlanan “Two Treaties of Government” adlı eserinde, bireylerin doğuştan sahip olduğu eşitlik, özgürlük gibi hakların sivil toplumla daha etkili olduğunu belirtmiş ve bu hakların insanın doğasından kaynaklandığını dile getirmiştir. Locke’un bu görüşlerini diğer toplum kuramcıları da benimsemiş ve savunmuştur. İkinci bakış açısına ise Alman Filozof Georg Wilhelm Friedrich Hegel öncülük etmiştir. Hegel’in diyalektik düşüncesiyle açıklanan sivil toplum kavramı; aile kurumundan devlete geçiş aşaması olarak görülmektedir. Hegel’in kuramına göre sivil toplum; devlet tarafından konulmuş ve devletin garantisıyla temin edilmiş haklar alanıdır. En kısa haliyle sivil toplum, devletin doğrudan yollarla kontrol edemediği sosyal ilişkilerin tamamıdır (Aygen, 2018: 144; Yürük Silahtaroglu, 2004: 13; Aktaran: Dursunoğlu, 2012: 12-13). Her iki görüşün ortak noktası şüphesiz ki sivil

toplumun, kişilerin bireysellikten toplumsallığa evrilmesi noktasında ortaya çıktıdır.

Liberal siyasi düşüncenin önde gelen isimlerinden İngiliz ekonomist Adam Smith, sivil toplumu devlet dışında kendi kendine yetebilecek bir alan olarak tanımlamış ve görüşünü serbest rekabet görüşüyle desteklemiştir. Ancak bu görüş devlet ve sivil toplum arasında bir karşıtlık oluşmasına zemin hazırlamıştır (Yürük Silahtaroglu, 2004: 13). Smith'in görüşü serbest rekabet için sivil toplumun piyasaya üretim yoluyla dahil olması koşuluyla gerçekleşmektedir. Ancak belirtmekte fayda var ki henüz yeni bir olgu olan sivil toplumun, bahsi geçen dönemde üretim yapabilecek bir alt yapısı oluşmamıştır. Ancak ilerleyen zamanlarda gerek İngiliz gerekse diğer ekonomilerde bu olgunun gerçekleştiği gözlemlenmiştir.

Sosyalist düşüncenin kurucusu Karl Marx, 18. Yüzyılda sivil toplum ve burjuvazinin birlikte geliştiklerini düşünmüş ve sivil toplumun devlete değil aksine devletin sivil topluma bağlı olduğunu aktarmıştır. Bu anlamda Hegel'den ayrılan Marx, sivil toplumun alt-yapı konumunda olduğunu ve üst-yapı olan devleti belirlediğini savunmuştur. Hegel'in devlet sivil toplumu belirler tezine şiddetle karşı çıkmış olan Marx, tezini "devlet, sivil toplumun çatışma halindeki güçlerine itaat eden bir varlıktır" sözleriyle savunmuştur. Bu noktada, Marksist geleneğin temsilcisi olarak kabul edilen fakat bu noktada Marx'la taban tabana ayrılan Antonio Gramsci, sivil toplumu üst yapı olarak kabul etmiş, sivil toplumu bir sosyal grubun yönetmiş olduğu kültürel hegomonya olarak değerlendirmiş ve Marx'ın tezini reddetmiştir. Öyle ki Gramsci, devletin siyasal toplum ve sivil toplumun toplamı olduğu görüşünü savunmuş ve Hegel'in düşüncelerini desteklemiştir (Öztürk, 2019: 7; Dursunoğlu, 2012: 39-41).

Batı'da 12. ve 19. yüzyıllar arasında yaşanan değişim ve dönüşümler sonucunda sivil toplum kavramı bugünkü anlamına yakın bir anlamda kullanılmaya başlanmıştır. Zira 1980'li yıllardan sonra sivil toplum kavramı Batı'ya has olmaktan çıkıp küresel olarak anlamlandırılmıştır (Öztürk, 2019: 8). 2000'li yıllardan itibaren toplum-politik toplum ilişkisi bağlamında iki farklı sivil toplum geleneğinden bahsetmek mümkündür. Bu geleneklerden ilki, Anglosakson yaklaşım olarak kabul

gören ve bireyi merkez alarak, tabandan tepeye şekillenmenin mümkün görüldüğü liberal gelenek olarak kabullenmektedir. İkinci gelenek ise toplumun tepeden tabana şekillendiğini kabul eden, devlet merkezli Fransız geleneğidir (Uğurlu, 2019: 5)

Sağlıklı bir sivil toplum-devlet ilişkisinin varlığı için hem devlete hem de sivil topluma önemli sorumluluklar yükleyen modern sivil toplum anlayışına göre devlet kendisine bir ideoloji benimsememelidir. Aynı devlet bir ideoloji benimsemediği gibi farklı düşünce ve inanış biçimlerine de saygı duymalıdır. Devlet, sivil toplumu hukuk devletinin nitelikleri itibarıyla hukuk arenasında birtakım haklarla bezemeli ve farklı sivil toplum örgütleri arasındaki rekabette tarafsız konumda bulunmalıdır (Dursunoğlu, 2012: 45). Böylesi bir ortamda bulunan sivil toplum da tam kapasitede verimli ve etkin olacaktır. Devletin desteklediği ama baskı altında tutmadığı sivil toplum, tüm toplumlarda daha kabul edilebilir olmuştur. Zira yapılabilecek herhangi bir baskı sivil toplumun sağlıklı karar almasını ve özgürlüğünü zedeleyecektir.

Modern sivil toplum kavramının pek çok farklı tanımı mevcuttur. Bu tanımların birçoğundaki ortak nokta; özerk alanların çoğulculuğu ve yine bu alanlarda faaliyet gösteren kişi ve kurumlarında özerkliği noktasındadır. Bu anlamda modern sivil toplum temelinde üç unsur barındırmaktadır. Bu üç temel unsur şu şekilde sıralamak mümkündür (Kabasakal, 2008: 24):

- Yasallık: Modern sivil toplum özel hukuka dayanmakta olduğu gibi, eşitlik üzerine kurulmuştur. Bu sebeple de yasal olmakla mükelleftir.
- Çoğulculuk: Modern sivil toplum, kendi kendine oluşan gönüllü birliklere dayanmaktadır. Bahsi geçen gönüllü birliklerde de çoğulculuk anlayışı hakimdir.
- Kamusalılık: Modern sivil toplum gerek iletişimde bulunduğu alan icabı gerekse kamunun katılımı nedeniyle kamusal olmalıdır. Aynı zamanda siyasal iradenin doğuşu, çatışması ve bunlara ilişkin tüm düşüncelerin kamusal alanda ifade edilmesi gerekmektedir. Bahsi geçen sebepler modern sivil toplumu kamusal kılmaktadır.

1.1.2. Sivil Toplumun Temel Unsurları

Sivil toplum ile ilgili farklı tanımlardan bahsetmek mümkün olmakla birlikte bu tanımların hemen hemen hepsinde bulunan birtakım unsurların varlığını söylemek yanlış olmayacaktır. Erdoğan sivil toplumun beş farklı unsurundan söz etmektedir. Bu unsular; hukuk devleti, serbest piyasa ekonomisi, özgürlük, gönüllülük ve özgürce tartışmaya açık bir kamusal alan olarak sıralamaktadır (Erdoğan, 1998: 7-8). Sivil toplumu, demokrasi yönünden ele alan Sarıbay, ideolojisiz bir toplum ya da bir ideolojinin hâkim olmadığı bir toplumdaki bahsetmektedir. Bu noktada da sivil toplumun dört temel unsurunun varlığından bahseden Sarıbay, bu unsurları şu şekilde aktarmaktadır: Çoğulluk, kamusalılık, özellik ve yasallık (Sarıbay, 1997: 32-33).

Sivil toplumun kurulması aşamasında da birtakım temel unsurların varlığından söz etmek mümkündür. Buna göre toplumsal yaşamda çeşitli etnik, kültürel, dinsel, siyasi, ekonomik, ideolojik grupların varlığı sivil toplumun kurulmasındaki temel unsurları oluşturmaktadır (Çaha, 1997: 42-46). Ne var ki bu farklı grupların varlığı toplumsal münakaşaya değil toplumsal örgütlenme ve gönüllüğün olduğu bir zemine dayanmalıdır. Aksi durumda toplumsal hayatta bir çatışmanın olması kaçınılmaz gözükmektedir. Bu noktada olası bir çatışmayı önlemek siyasi otoriteye aittir. Ancak bu önlem faaliyetleri esnasında şiddetten uzak, kişi haklarına saygı gösteren ve demokratik bir anlayış benimsemelidir. Bu kuralların dışında uygulanacak bir başka yöntem var olan kargaşa ortamını alevlendirecektir.

Bahsi geçen unsurlardan hareketle sivil toplumun unsurlarını şu şekilde toparlamak mümkün gözükmektedir (Güvendi, 2017: 13-14):

- Sivil toplum olgusu, hukukun üstünlüğünü kabul etmiş devletlerde kendine yer edinmektedir. Bu anlamda hükümetlerle iş birliği içerisine girmesinde sakınca bulunmamaktadır. Ancak hükümetlerin baskısını kabul ettiği vakit işlevselliğini yitirmiş olacaktır.
- Sivil toplumun olmazsa olmazı gönüllü bireylerin bir araya gelerek bir toplum oluşturma arzularıdır.

- Sivil toplumun gelişebilmesi ve belirli bir noktaya gelebilmesi için, ortak bir amaç etrafında birleşen dernek, vakıf, sendika vb. örgütlerin, kurumların ya da kuruluşların bulunması gerekmektedir.

1.1.3. Türkiye’de Sivil Toplum Kavramı ve Tarihçesi

Türkiye’de sivil toplumun kavramlaştırılması serüveni 1980’li yıllardan sonra ön plana çıkmaktadır. Ülkemizde sivil toplumla ilgili sağ ve sol olmak üzere iki farklı görüş olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Konuyla ilgili yazılmış sol görüşlü tezler Gramsci’nin görüşü etrafında anlam bulmaktadır. Bu görüşe göre sivil toplum zamanla siyasal toplumu aşındıracak kadar güç kazanacaktır. Sol görüşe göre liberal düşünce akımı ülkedeki sınıfsal çatışma ve mülkiyet ilişkilerini görmezden gelmektedir. Sağ görüş ise, devleti en baştan tasarlamayı düşünmeyi kabul etmemekle birlikte tüm dikkatini toplumsal düzeye çevirmiştir (Karataş, 2008: 22). Her iki tarafın da kendi yorumlarınca sivil toplum tanımı yapma gayreti göstermektedir ki özellikle 1980’li yıllardan sonra Türkiye’de sivil toplum kavramı literatüre girmiş ve çeşitli görüşlerce anlamlandırılmaya çalışılmıştır.

Her ne kadar sivil toplumun 1980’li yıllardan itibaren kavramsallaştırıldığı söylene de aslında kökleri Osmanlı Devleti’ne kadar dayanmaktadır (Muştu, 2019: 8). Her ne kadar o dönemlerdeki gücü şimdiye göre az olsa dahi Osmanlı Devleti’nde bir sivil toplum hareketinin varlığı yadsınamaz bir gerçektir. Osmanlı’da varlığını sürdürmüş millet sistemi, loncalar, vakıflar, tarikatlar ve tekkeler gibi oluşumlar sivil toplumun temelini teşkil etmektedir. Bu yapıların devlete olan bağlılıkları ve başka diğer özellikleri onları bugünkü anlamda sivil toplumdan ayırmaktadır. II. Meşrutiyet döneminde gerçekleşen ilk işçi hareketleri ve sendikacılık hareketleri de sivil toplum oluşumunun en önemli örneklerindedir (Uğurlu, 2019: 6).

Türkiye Cumhuriyeti sivil toplum tarihine bakıldığında üç farklı karakteristik dönemden söz etmek mümkündür. Bunlardan ilki; 1960 öncesi dönemdir. Bu dönemde demokratik rejim oluşturma çabası görülmektedir. Ancak açıkça görülmektedir ki 1923-1960 yılları arasındaki dönemde devlet bireyden önce tutulmuştur. İkinci dönem ise 1960-1980 yılları arasında geçen dönemdir. Bu dönemde sivil toplum önceki

döneme göre görece özgürdür. Zira her ne kadar getiriliş şekli tartışılrsa da 1961 Anayasası bireylere önemli haklar tanımıştır. Üçüncü ve son dönem ise 1980'den günümüze kadar olan süreci kapsamaktadır. Bu dönemde de sivil toplum örgütlerinin artışı sivil topluma verilen önemin arttığına işaret olarak yorumlanmaktadır (Aktaran: Karataş, 2008: 24).

Tablo 1.1. Türkiye Cumhuriyeti'nde Sivil Toplum Kuruluşlarının Kuruluş Dönemlerine Oranı

Yıl	Dernek
1863-1923	%1,6
1924-1960	%10,9
1961-1980	%20
1981-1996	%65,9

Kaynak: (Gönel, 2001: 27)

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere Türkiye'de sivil toplum kavramının gelişimi dünyadaki gelişmelere paralel olarak özellikle 1980'li yıllardan sonra ivme kazanmıştır. Öncülüğünü Reagan ve Thatcher hükümetlerinin yaptığı neo-liberalizm akımının yükselmesi ve Doğu Avrupa ülkelerinde yaşanan demokratikleşme hareketlerinin sonucunda Türkiye'de yapısal bir uyum sürecine girmiştir. Ülkedeki değişim öncelikle liberal bir ekonomi oluşturmak için gerçekleşmişse de zamanla ekonomiyi desteklemek için bir düzine siyasi değişimlerde gündeme gelmiştir. 1997 yılında yaşanan olaylar, 1999 Marmara Depremi ve Avrupa Birliği'ne uyum süreci gibi birtakım gelişmeler Türkiye gündeminde sivil toplum kavramının oluşmasına öncülük etmiştir (Gençoğlu Onbaşı, 2005: 64).

1.2. Sivil Toplum Örgütü Kavramının Tarihçesi

Sivil toplum örgütleri; hükümet dışı kuruluşlar, gönüllü kuruluşlar, üçüncü sektör, kâr amacı gütmeyen kuruluşlar gibi sivil toplum alanında görev yapan

kuruluşları kapsayan kuruluşlardır (Aygen, 2018: 142). Kavramın farklı tanımları olmasına karşın, Avrupa Ekonomi ve Sosyal Komitesi STK'ları sivil toplum ekseninde tanımlamıştır. Komitenin yaptığı tanıma göre “üyelerinin genel yarara yönelik amaç ve sorumluluk taşıyan ve kamu kurumları ve vatandaşları arasında aracı faaliyet gösteren kuruluşlardır” (Aslan vd., 2019: 753). Bu tanımdan yola çıkarak sivil toplum örgütlerinin temel amacının kamusal yararı maksimal hâle getirmek olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Sivil toplum örgütlerinin dar ve geniş olmak üzere iki anlam üzerinde ele almakta yarar görülmektedir. Geniş anlamda STK; sivil toplum alanında faaliyet gösteren ve yönetimin bir parçası olmayan tüm örgütlenmeleri ifade etmek için kullanılan bir kavramdır. Dar anlamında ise; sosyo-ekonomik kalkınmaya dolaylı ya da doğrudan katkı sağlamak için gönüllülük, bağımsızlık, kişisel çıkarlardan ziyade toplumsal çıkarı hedefleyen ve kâr amacı gütmeyen sivil kuruluşlar anlamına gelmektedir (Yıldırım, 2004: 52). Geniş anlama göre sivil toplum örgütleri bazı özel sektör girişimlerinden, odalardan, kooperatiflerden, sendikalardan, derneklerden ve birliklerden oluşmaktadır. Dar anlamda ise böyle bir ayırım yapılmamakla birlikte toplumsal çıkar ön planda tutulmaktadır. Her iki anlamda sivil toplum örgütlerinin sivil toplum olgusunun oluşmasında temel rol oynayan bir aktör olduğunu söylemek kaçınılmazdır.

Amerika Birleşik Devletleri'nde kavram “public voluntary organizations” olarak adlandırılmaktadır (Talas, 2011: 391). Bu haliyle “gönüllü kamu örgütleri” olarak Türkçeleştirilen kavram, İngilizce'de “non-governmental organizations” (NGO) olarak kullanılmaktadır. NGO kavramının Türk dilinde herhangi bir karşılığı bulunmamaktadır. Bu kavram Türkçe'de hükümet dışı organizasyonlar, üçüncü sektör, devlet dışı kuruluşlar, gayri resmi kuruluşlar, gönüllü kalkınma kuruluşları, özel gönüllü kuruluşlar, kâr amacı gütmeyen kuruluşlar vb. çeşitli kelimelerle anlamlandırılmaya çalışılmaktadır. Ne var ki kavram için en yaygın görülen Türkçe karşılık “sivil toplum kuruluşları kavramı” olarak gözükmektedir (Yıldırım, 2004: 63).

Son yıllarda bu kavram “sivil toplum örgütleri” olarak da adlandırılmaktadır. Fakat sivil toplum kuruluşları kavramı, sivil toplum örgütleri kavramına göre daha

kabul görmektedir. Zira STK kavramının daha geniş bir alana nüfus ettiği düşünüldüğü gibi örgüt kavramı da 1970’li yıllardan sonra insanların zihninde olumsuz bir izlenim bırakmıştır (Cincil, 2020: 11). Yapılan çalışmada “sivil toplum örgütü” kavramı kullanılmaya gayret edilmiştir. Bu noktada birkaç farklı STK tanımı verilmesi gerekli görülmüştür.

Türk Dil Kurumu, sivil toplum kavramını şu şekilde tanımlamaktadır: “toplumdaki çeşitli problemleri bağımsız olarak ele alıp kamuoyunu bilgilendirme ve aydınlatma görevi yapan, öneriler sunan her türlü birlik, sivil toplum örgütü” (Türk Dil Kurumu, 2021).

Sivil toplum kuruluşları; toplumun ilgi ve tercihlerini yönlendirmeye etki eden, vatandaşların istek ve beklentilerini devlete ileten, toplumdaki dezavantajlı kesimleri kendi imkanları dahilinde destekleyen kuruluşlardır (Bayram, 2015).

Gelişmiş toplumlarda bireylerin tek başlarına herhangi bir etkisi bulunmaması sebebiyle STK’lar oluşturulmakta ve bu STK’lara üye olan kişilerin hakları savunulmakta, iktidarlar denetlenmekte, kamuoyu oluşturmakta ve bireylerin kendi hakları ve çıkarları doğrultusunda hükümetleri etkileyebilmesi için kurulmuş örgütlerdir (Berber & Sain, 2019: 456).

Sivil toplum kuruluşları, vatandaşların ortak bakış açılarını, duyarlılıklarını ve taleplerini ortak amaç doğrultusunda gönüllü bir şekilde bir araya gelerek; devletin hukuki, idari, ticari ve kültürel organlarının dışında meydana getirdikleri dernek, vakıf, sivil girişim, platform, ilişki ağı vb. kapsayan oluşumlardır (Güngör & Çölgeçen, 2013: 165).

1.2.1. Dünya’da Sivil Toplum Örgütlerinin Tarihçesi

Tarihsel perspektif üzerinde incelendiğinde sivil toplum örgütlerinin sanayi toplumlarında ortaya çıktığını söylemek yanlış olmayacaktır. Zira sanayileşen toplumlar, kırsal yaşama karşın şehir yaşamı sürdürme eğilimindedirler. Şehirlerde yaşayan kitlesel kalabalıklar da sivil toplumun oluşması için en uygun zemin olarak görülmektedir (Aygen, 2018). Sanayileşmeyle birlikte şehir nüfusunun artması

beraberinde oldukça farklı kültürün de etkileşim içerisine girmesine olanak sağlamıştır. Öyle ki bu farklılıklar zamanla çatışmalara da sebep olmuştur. Bu anlamda farklı etnik gruplar ya da çeşitli sosyal sınıflar kendilerini temsil edecek bir oluşuma ihtiyaç duymuştur. Tam da bahse konu olan sebepler sivil toplum örgütlerinin sebebi varlığı olarak görülmektedir.

Sanayileşme sonucunda toplumlarda ortaya çıkan çeşitli sınıflar, modern sivil toplum örgütlerinin oluşması ve gelişmesi için olanak sağlamıştır. Sanayileşme sebebiyle ortaya çıkan bu çok farklı sesler, kendi çıkarlarını korumak amacıyla başka kuruluşlara sosyal, siyasi ve ekonomik baskılar yaparak kendi düşüncelerini aktarma eğiliminde olmuşlardır. Bu sebeple modern toplumlarda liberal düşüncenin etkisiyle sivil toplum kuruluşlarının oluştuğu gözlemlenmiştir (Yürük Silahtaroglu, 2004: 15). Bu sürecin özellikle Avrupa ülkelerinde görülmesi ise şüphesiz bahsi geçen ülkelerde alt yapı ve üst yapının yeterliliğinden kaynaklanmıştır. Avrupa'nın 17. ve 18. Yüzyıllar arasında yaşadığı Aydınlanma Çağı, özellikle doğu ülkeleri için daha geç bir zamanda gerçekleşmiştir. Bu sebeple Avrupa hem alt yapı hem de üst yapının gelişmesi için daha fazla zaman ve kaynak ayırmıştır.

Günümüz sivil toplum örgütlerine dair ilk örneklerden bir tanesi Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere'de köleliğin kaldırılması yönünde görülmüştür. İngiltere'de köleliğe karşı parlamentoda temsil edilebilmesi için, 1823 yılında British and Foreign Anti-Slavery Society (Köleliğe Karşı İngiliz ve Yabancı Topluluğu) adında bir STK kurulmuş ve köleliğin kaldırılmasına önemli katkılarda bulunmuştur. Görevini tamamlayan bu STK bir süre sonra kapanmış ve yerine dünyanın farklı yerlerinde her türlü köleliğe karşı durmak için Anti-Slavery International adı verilen bir STK kurulmuştur. 1839 yılında kurulan bu STK, günümüzde de emek sömürsü, zorla çalıştırılma gibi konularda faaliyet sürdürmektedir (Güvendi, 2017: 24).

Özellikle I. Dünya Savaşı'ndan sonra da bazı STK'ların varlığından söz etmek mümkündür. Bu STK'lar özellikle savaşın yıkıcı etkisini azaltmak için kurulmuşlardır. Hemşirelerin oluşturduğu "Florence Nightingale" adlı STK, "Uluslararası Kızılhaç", "Kızılay", daha sonra ismi "Save the Children Fund" (Çocukları Koruma Vakfı) olarak değişen "Fight the Famine" ve insan haklarına saygıyı ön planda tutan ilk örgüt olan

“Worldwide Movement for Human Rights” (İnsan Hakları İçin Dünya Hareketi) bu tarz STK'lara örnek olarak gösterilebilir. II. Dünya Savaşı'ndan sonra da savaşın yıkıcı etkisini azaltmak için bir takım STK'lar kurulmuştur. Bunlar; 1942 yılında kurulan İngiliz “Oxfam”, 1945 yılında kurulan “American Care” gibi STK'lardır (Güvendi, 2017: 25).

Ne var ki 1950'li yıllara kadar kurulan tüm STK'ların ortak amacı, savaşların yıkıcı etkisini azaltmak ve özellikle mağdur olan kadın ve çocukların yanında olmaktır. 1960'lı yıllardan sonra kurulan STK'lar ise, daha çok uluslararası alanda varlık göstermişler ve yapılarında önemli değişimlere gitmişlerdir. Bu STK'lara; insan hakları konusunda çalışmalar yapan ve bu çalışmalarını uluslararası arenaya taşıyan “Amnesty International” (Uluslararası Af Örgütü), çevre ile ilgili çalışmalar yapan ve bu anlamda çevre ile ilgili en önemli örgütlerden olan, “World Wildlife Fund” (Dünya Doğayı Koruma Vakfı) gibi örnekler vermek mümkündür (Güvendi, 2017).

1970'li yılların başından itibaren STK'ların zihniyetinde önemli değişiklikler yaşanmıştır. Bu tarihten itibaren kurulan STK'lar önceki STK'lara göre, daha çok politika ile ilgilenmişler ve sistemi eleştirmişlerdir. Bu anlamda çeşitli eylemler yapan STK'lar, gündelik sorunlara ve yerel meselelere de müdahale etmişlerdir. Zira bu tarihten itibaren politika yapmanın sadece seçilmişlere ait olmadığı, asıl vatandaşların politikaya dahil olması gerektiği anlayışı ön plana çıkmıştır (Özdemir, 2009: 7). Bu örgütlerden bir tanesi de 1971 yılında Biafra'da (Nijerya'nın güneydoğusunda bulunan 1967 ve 1970 yılları arasında hüküm sürmüş ve daha sonra bölgeye ismini vermiş bağımsız bir devlet) yaşanan kıtlıktan sonra ortaya çıkmıştır. Bir grup doktor ve gazetecinin kurduğu “Sınır Tanımayan Doktorlar Örgütü”, hiçbir ayırım gözetmeksizin bireylerin nitelikli sağlık hizmetlerine ulaşımını hedeflemiştir. Bu doğrultuda politika yapma sürecine katılmaya gayret eden örgüt, bugün varlığını sürdürmektedir (Güvendi, 2017: 27). Günümüzde ulusal, uluslararası, yerel pek çok STK'nın varlığından söz etmek mümkün gözükmemektedir.

1.2.2. Türkiye’de Sivil Toplum Örgütlerinin Tarihsel Gelişim Süreci

Türkiye’de sivil toplum örgütlerinin tarihsel gelişim süreci incelendiğinde “Osmanlı Dönemi” ve “Cumhuriyet Dönemi” olmak üzere iki farklı dönemden bahsedilmesi gerekmektedir. Çalışmada, her iki dönem de gerek rejim gerekse demokrasi ve yönetim anlayışlarındaki farklılıklar sebebiyle ayrı ayrı incelemeye alınmıştır. Bu bağlamda çalışmanın bu kısmında öncelikle Osmanlı Dönemi incelemeye alınmış ardından da Cumhuriyet Dönemi incelenmiştir.

1.2.2.1. Osmanlı Dönemi

Türk tarihinin ilk sivil toplum örgütleri, 12. Yüzyılda Selçuklu’larda vakıfların mülkiyet hakkına sahip olduğu tarımsal alanların devlet kontrolünden çıkmasıyla görülmüştür. Başlarda devleti temsilen ele alınan bu topraklar zamanla vakfın önde gelen kişilerinin kişisel gücünün artmasına sebebiyet vermiştir. Bu kişiler, devlet dışında görülen önemli güçlerden sayılmış ve ilk kez devlet dışında bir gücün varlığından söz edilmiştir. Bahsi geçen vakıflar, yapılarında birtakım değişiklikler olması koşuluyla Osmanlı Devleti’nde de görülmüştür (Yürük Silahtaroglu, 2004: 34).

Osmanlı Devleti’nde vakıfların ciddi anlamda kuramsallaşması, devletin dahi erişmekte zorlandığı alanlarda iş görür hâle gelmesi ancak devletin desteği ile gerçekleşmiştir. Bu durum en açık örneği de şehirlerde kurulan vakıfların yönetici kadrolarının, önemli devlet adamlarından oluşmasıdır. Yapılanma alanı kırsal bölgeler olan, tekke ve zaviyelerde de ise durum pek farklı olmamıştır. Tekke ve zaviyelerin de tüm eylemleri devletin desteği ile gerçekleşmiştir. Devlet, vakıf gelirlerini belirli aralıklarla kontrol etmiş, loncalarda üretilen ürünlerin kalitelerini ve fiyatlarını sürekli denetlemiştir. Bu sebeple sivil toplum olarak görülen bu yapılar, var olan statükoyu korumak ve güçlendirmek için bir araç konumunda olmuştur (Acun, 2005: 54-56).

Türkiye’de kurulan ilk sivil toplum örgütü, Mason Locası’dır. Bahsi geçen dönemde dernek kurmak için yasal bir dayanak olmaması sebebiyle, bu hareket fiili bir hareket olarak kayıtlara geçmiştir. Tanzimat ve Islaha Fermanları ile birlikte Batı’daki gelişmeler Osmanlı’da da etkisini göstermiş ve Mecelle ile tüzel kişiliği tanımamakla birlikte bir araya gelmeye müsaade etmiştir. Resmî olarak gerçekleşen

ilk gelişmeler ise ancak II. Meşrutiyet ile birlikte gözlemlenmiştir. Bu dönemde ilk önce “Cemiyetler Kanunu” çıkarılmış daha sonra ise dernek kurma hakkı bazı düzenlemeler yordamıyla Anayasaya eklenmiştir (Yürük Silahtaroglu, 2004: 34-35). Mehmet Alkan, Osmanlı’da ilk sivil toplum örgütlerinin, kuruluş yılını 1856 olarak aktarmıştır. 1856 yılında kurulmuş olan Cemiyet-i Tıbbiyye-i Şahane, ilk kez bir tüzük oluşturmuş ve etkinlikler gerçekleştirmiştir. Bu sayede süreklilik sağladığı iddia edilmiştir (Yücekök, Turan ve Alkan, 1998: 49). Osmanlı’da bugünkü anlamda bir dernekler hukukunun varlığı 1908 tarihine yani II. Meşrutiyet’e dayanmaktadır. Bu anlamda 1901 tarihli “Fransız Dernekler Kanunu” rol model alınmıştır. Vakıflar ise Osmanlı’da hayır amaçlı kuruluşlar olarak görüldüğü için kökleri çok eskiye dayanan oluşumlar olarak bilinmiştir (Aktaran: Yürük Silahtaroglu, 2004: 36).

1.2.2.2. Cumhuriyet Dönemi

Osmanlı İmparatorluğu’ndan yeni kurulmuş Türkiye Cumhuriyeti’ne kuvvetli bir devlet ve zayıf bir sivil toplum anlayışı miras olarak kalmıştır (Durgun, 1997: 218). 1923 yılında Cumhuriyet kurulduktan sonra dernekler üzerinde önemli değişiklikler yapılmış ve dernekler büyük ölçüde yürütme organının denetimi altına girmiştir. 1926 yılına kadar devam eden bu durum, Medeni Kanun’un yürürlüğe girmesiyle değişmiş ve Türkiye’ye liberal anlamda dernekler hukuku düzenlemesi getirilmiştir. Türk Medeni Kanunu’nun dernek olma iradesiyle ilgili düzenlemeleri yürürlüğe girdikten sonra dernekler tüzel kişilik kazanmıştır. Liberal çözüm, 1938 yılına kadar varlığını sürdürmüş olsa da bu tarihte çıkarılan Cemiyetler Kanunu ile tekrar otoriter bir anlayış benimsenmiştir. 1946 yılında çıkarılan II. Cemiyetler Kanununa kadar süren bu otoriter anlayış, özellikle 1950’li yıllardan sonra çok hızlı süren dernekleşme süreciyle kısmen son bulmuştur (Yürük Silahtaroglu, 2004: 39).

Derneklerin hızla artması her ne kadar 1950’li yıllardan sonra başlasa da özellikle 1918-1927 yılları arasında kurulan derneklere önemli bir parantez açılmalıdır. 1950’li yıllara gelinmeden önce en çok dernekleşme hareketi 1918-1927 yılları arasında görülmüştür. Yeni Cumhuriyet’in kurulması ve gelişmeye başlamasında bu yıllarda İstanbul merkezli kurulmuş dernekler önemli bir rol almıştır.

Özellikle 1918 yılından itibaren toplanmaya başlanan yerel kongreler bu durumun en keskin ispatı niteliğindedir (Yücekök ve diğerleri, 1998: 117).

Fikret Toksöz'ün eserinde Türkiye'deki dernek sayıları dikkate alındığında, seçilmiş yıllarda dernek sayıları şu şekildedir; 1938 yılında 205, 1946 yılında 733, 1950 yılında 2011, 1951 yılında 2470, 1955 yılında 7086, 1956 yılında 11368 ve 1960 yılında 18958 adet dernek bulunmaktadır. Bu noktada özellikle tek partili dönemden çok partili siyasal hayata geçişin önemli etkileri bulunmaktadır. Zira 1950'li yıllarla birlikte dernekte sayılarında ciddi bir artış yaşanmıştır. Yine aynı dönemlerde sendikalı işçi sayılarında da önemli bir artış gözlemlenmiştir. 1948 yılında 52.000 sendikalı işçi bulunurken, 1951 yılında 110.000, 1956 yılında 209.000 ve 1960 yılında ise 282.000 sendikalı işçi görülmüştür. Ancak 1960 yılında gerçekleştirilen darbe STK'lar için de olumsuzluklar meydana getirmiştir. Ne var ki 1961 Anayasası'nın çoğulculuk, demokrasi ve katılım vurguları derneklerin de lehinde gelişmelerle sonuçlanmıştır. 1960 yılında 18.239 dernek bulunurken 1971 yılına gelindiğinde dernek sayısında iki kattan daha fazla bir artış gözlemlenmiş ve bu sayı 40.170 olarak belirlenmiştir. Yine aynı dönemlerde sendikaların sayıları ve üyelerinde de ciddi artışlar görülmüştür (Aktaran: Yürük Silahtaroglu, 2004: 45).

1970'li yılların sonuna doğru gittikçe artan siyasi kutuplaşmalar beraberinde birtakım olumsuzluklarda getirmiş ve 1980 yılında darbe gerçekleşmiştir. Bu tarihe kadar özellikle siyasi partilerle yakın ilişkilerde bulunan STK'lar daha çok siyasi partilerin oy toplama mekanizmaları olarak amaçlarının dışında kullanılmıştır. 1982 Anayasası, siyasi partiler ve STK'lar arasındaki ilişkiyi sınırlandırmak için bir dizi kurallar getirmiştir. Parlamentonun kapatıldığı dönemde çoğu sendika ve dernekler de kapatılmıştır (Yürük Silahtaroglu, 2004: 51-52). Ancak özellikle 1990'lı yıllardan itibaren günümüze uzanan süreçte AB'ye uyum sürecinin de etkileriyle STK'lar yeniden önem kazanmış ve bir dizi yasal dayanaklar ile sivil toplum örgütleri bugünkü hâline gelmiştir.

1.2.3. Türkiye’de Sivil Toplum Örgütlerinin Yasal Dayanakları

Türkiye Cumhuriyeti 1982 Anayasasının 33. Maddesine göre dernekler ve vakıfların ön izin almaksızın kurulması, STK’lara üye olunması ve üyelerin üyelikten çıkartılması hususlarında fiili ehliyeti olan her bireyin bahse konu olan derneklere üye olabileceği, üyelikten çıkabileceği ve bir dernek kurabileceği anayasal bir hak olarak tanınmıştır. Anayasanın ilgili maddesinin devamında dernek ve vakıfların ancak; millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlak ile başkalarının hürriyetlerinin korunması sebepleriyle ve kanunla sınırlanabileceği de ifade edilmiştir (T.C. Anayasası, 2017: 17). Bu noktada önemle belirtmekte fayda görülmektedir ki 1982 Anayasa’sı zamanla değişikliklere maruz kalmış ve ilgili madde belirli aşamalardan sonra son halini almıştır. Örneğin; 1995 yılında yapılan değişiklikler STK’lar için önemli ölçüde rahatlatma sağlamış, 2001 yılında yapılan değişiklikler dernek kurmanın önündeki sınırları kaldırmıştır (Aktaran: Çakır, 2006: 41). Sivil toplum örgütleri ile ilgili çeşitli kanunlar ve yönetmeliklerle de birtakım düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemeleri tablo halinde aktarmak yerinde olacaktır.

Tablo 1.2. Türkiye Cumhuriyeti’nde Sivil Toplum Kuruluşları ile İlgili Bazı Kanunlar ve Çeşitli Yönetmelikler

Kanun	Yönetmelik
<ul style="list-style-type: none"> • 5072 Sayılı Dernek ve Vakıfların Kamu Kurum ve Kuruluşları İle İlişkilerine Dair Kanun • 5253 Sayılı Dernekler Kanunu • 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu (Dernekler ve Vakıflarla İlgili Hükümler) • 3152 Sayılı İçişleri Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun (Dernekler Dairesi Başkanlığı İle İlgili Hükümler) • 2860 Sayılı Yardım Toplama Kanunu • 1606 Sayılı Bazı Dernek ve Kuruluşların Vergiden Muaf Tutulmasına İlişkin Kanun • 2847 Sayılı Türkiye Emekli Subaylar, Emekli Astsubaylar, Harp Malulü Gaziler Şehit Dul ve Yetimleri İle Muharip Gaziler Dernekleri Hakkında Kanun 	<ul style="list-style-type: none"> • Dernekler Yönetmeliği • Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri Hakkında Yönetmelik • İçişleri Bakanlığı Dernekler Denetçileri Yönetmeliği • Yardım Toplama Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmelik • Valilik ve Kaymakamlık Birimleri Teşkilat, Görev ve Çalışma Yönetmeliği • İçişleri Bakanlığı Merkez ve Taşra Teşkilatı Arşiv Hizmetleri Yönetmeliği • Resmi Yazışmalarda Uygulanacak Esas ve Usuller Hakkında Yönetmelik • Gençlik ve Spor Kulüpleri Yönetmeliği • Mal Bildiriminde Bulunulması Hakkında Yönetmelik • Kamu Hizmetlerinin Sunumunda Uygulanacak Usul ve Esaslara İlişkin Yönetmelik

<ul style="list-style-type: none"> • 3628 Sayılı Mal Bildirimi, Rüşvet ve Yolsuzlukla Mücadele Kanunu • 3335 Sayılı Uluslararası Nitelikteki Teşekküllerin Kurulması Hakkında Kanun 	<ul style="list-style-type: none"> • Dernek, Vakıf, Birlik, Kurum, Kuruluş, Sandık ve Benzeri Teşekküllere Genel Yönetim Kapsamındaki Kamu İdarelerinin Bütçelerinden Yardım Yapılması Hakkında Yönetmelik • Özel Öğrenci Yurtları Yönetmeliği • Ortaokul ve Ortaöğretim Kurumları Özel Barınma Hizmetleri Yönetmeliği
---	---

Kaynak: (Güvendi, 2017: 33 ve Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü, 2021)

Avrupa Birliği'ne uyum sürecinde de STK'lar oldukça fazla gündeme gelmiş ve STK'lar ile ilgili kanunlarda da birtakım düzenlemeler yapılmıştır. 2002 yılında hem 4748 Sayılı hem de 2908 Sayılı Kanunlarda bazı değişiklikler yapılmıştır. Bu tarihten sonra 18 yaşını doldurmuş ve fiili ehliyeti olan herkes dernek kurabilme hakkına sahip olmuştur. 2002 yılında yapılan bir diğer önemli değişiklik ise 4771 Sayılı Kanun ile gerçekleşmiştir. Öyle ki kanun yurt dışında kurulan derneklerin de Türkiye'de faaliyetlerini kolaylaştırıcı hükümler getirmiştir. Yine aynı dönemde yapılan değişiklikler sonucunda kamu görevlilerinin dernek kurmalarının önündeki engeller de kaldırılmıştır (Aktaran: Çakır, 2006: 41)

1.3. Sivil Toplum Örgütlerinin Özellikleri

Devlet ve toplum arasında bir tür köprü vazifesi gören STK'lar, birtakım farklılıklar sebebiyle birbirlerinden ayrılmaktadırlar. Bu sebeple STK'ların birçok özelliği bulunduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bu çok çeşitli özellikleri temelde altı başlık altında toplamak mümkündür (Cincil, 2020: 13);

- Toplumsal sorunların çözülmesi için çaba sarf etmek,
- Toplumsal sorunların çözümü noktasında devletle iş birliği içerisinde bulunmak,
- Yönetimlerin etkili, verimli, sorumlu ve şeffaf bir durum alması için çalışmak,
- Bireyleri, aktif vatandaş olmak suretiyle yönetime katılmaya teşvik etmek,
- Yönetici ve yönetilenleri demokratik ve şeffaf bir yönetim anlayışı etrafında birleştirmek,

- Hak ve sorumlulukların adaletli dağılımına yardımcı olmak.

Bu noktada belirtmekte yarar vardır ki pek çok araştırmacı STK'ların özelliklerini açıklarken, oldukça farklı özelliklerin bulunduğu bahsetmektedir. Bu doğrultuda konuyla ilgili araştırma yapmış araştırmacılardan Çakır (2006) STK'ların on iki özelliği olduğundan bahsetmektedir (Çakır, 2006: 30-31):

- STK'lar kâr amacı gütmeyenler,
- Ortak bir değer etrafında birleşen kişilerden oluşurlar,
- Gönüllülük esasına dayanırlar,
- Devletten bağımsızdırlar,
- Kamusal alanda bulunurlar,
- Yasallık ve şeffaflığa önem verirler,
- Kamuoyu oluşturarak, bireylerin istek ve beklentilerini dile getirmesini sağlarlar,
- Katılımcılığı teşvik ederler,
- Kamu yararını ön planda tutarlar,
- Çoğulcu bir toplum yapısının oluşması için çaba sarf ederler,
- Gerek devlete gerekse serbest piyasa ekonomisinde faaliyet gösteren özel sektörlerle karşı vatandaşı korurlar,
- Bürokratik ve katı bir yapıdan ziyade esnek bir yapı hâkimdir,

Sivil toplum örgütleri ile ilgili araştırma yapan araştırmacılardan bir diğeri olan Güder (2004), yapmış olduğu araştırmada sivil toplum örgütlerinin dokuz özelliği olduğundan bahsetmektedir. Nafiz Güder'e göre STK'ların özelliklerini şu şekilde sıralamak mümkündür (Güder, 2004):

- STK'lar toplum yararını gözetmelidir ve toplumdan aldıkları gücü topluma hizmet etmek için kullanmalıdır.
- Net ve açık bir şekilde varoluş nedenleri ile görevleri belirlenmelidir.
- STK'ların içerisinde çıkar ilişkisi bulunmamalıdır.
- STK'ların bünyesinde elde edilen kaynaklar, varoluş amaçlarına uygun bir şekilde tüketilmelidir.
- Yapılan programlar ve projeler, görev anlayışları ile paralel olmalıdır.
- STK'lar devletten bağımsız olmalıdır.
- STK'lar gönüllülük esasına dayanmalı ve üyelerine herhangi bir konuda zorlama yapılmamalıdır.
- Kaynak tüketimi yapılırken, toplum bilgilendirilmeli ve süreçte hassa olunmalıdır.
- STK'lar kâr amacı gütmemelidir.

Gerek oluşma biçimleri gerek yönetim teknikleri gerek hizmet alanları gerekse faaliyet alanları bakımından birbirlerinden ayrılan STK'lar, dört temel özellik taşımaktadırlar. Bu özellikleri şu şekilde sıralamak mümkündür (Kurt & Taş, 2015: 203; Aktaran: Uğurlu, 2019: 8):

- Vizyon ve İdeal Sahibi Olmak: STK'ların kendilerine bir vizyon belirlemesi ve bu doğrultuda çalışmalar yapması gerekmektedir.
- Kâr Amacı Gütmemek: STK'ların amaçları arasında kâr amacı bulunmamalıdır. Fakat STK bünyesinde çalışan kişiler, yaptıkları iş karşılığında maaş almalıdırlar.
- Gönüllülük: STK'ların en temel özelliklerinden birisi de gönüllülük esasına dayanıyor olmalarıdır. Hiçbir birey STK üyesi olmak için zorlanmamalıdır.

- Bağımsızlık: STK'lar siyasal iktidarlar karşısında bağımsız olmalıdırlar. Devlet STK'ların sınırlarını ihlal etmemeli aksine onları güvence altına almalıdır.

Konuyla ilgili yapılan bir başka araştırmada STK'ların beş temel özelliği olduğu aktarılmaktadır (Aygen, 2018: 143);

- Kâr amacı gütmemek,
- Bürokratik olmayan esnek bir yapıda bulunmak,
- Yönetimin bir parçası olmamak ve yeri geldiğinde baskı grubu oluşturma potansiyeline sahip olmak,
- Gönüllülük esasına dayanmak,
- Karar ve uygulamalarda katılımcı bir yaklaşım benimsemektir.

1.3.1. Sivil Toplum Örgütü Çeşitleri

STK'ların çeşitleri hakkında da tıpkı özellikleri gibi oldukça farklı görüş bulunmaktadır. Bir grup araştırmacı, STK'ları yerel, ulusal ve bölgesel olmak üzere faaliyet alanlarına göre çeşitlendirmektedir. Öyle ki bir grup araştırmacı STK'ları çeşitlendirmeye tabi tutarken ülkesel bir çeşitlilikten de bahsetmektedir. Bu grup, kuzey ve güney ülkelerindeki STK'ların gelişmişlik düzeylerine göre ülkede bulunan STK'ların da çeşitlerinin farklılık gösterebileceğini aktarmaktadır (Talas, 2011: 392).

Kâr Amacı Gütmeyen Uluslararası Kuruluşların Sınıflandırılması Organizasyonu'na (ICNPO) göre STK'lar on iki başlık altında sınıflandırılmaktadır. Bunlar; çevre, din, eğitim ve araştırma, hukuk-savunuculuk ve politika, iyilikseverlik araçları ve gönüllü teşvikçileri, kalkınma ve barınma, kültür ve eğlence, mesleki örgütler ve sendikalar, sağlık, sosyal hizmetler, uluslararası kuruluşlar, diğer (Aktaran: Cincil, 2020: 15)

Konuyla ilgili yapılan bir diğer araştırmada sivil toplum örgütleri; büyüklüğüne, kuruluş yerine ve kurucularına göre beş farklı çeşide tabi tutulmaktadır.

Bu gruplar sırasıyla; büyük ve uluslararası sivil toplum kuruluşları, bağışçıların yönettiği sivil toplum kuruluşları, devletin yönettiği sivil toplum kuruluşları, kuzey yarım kürede faaliyet gösteren ve akademik yönü ağır basan sivil toplum kuruluşları ve güney yarım kürede faaliyet gösteren ve az gelişmiş ülkelerin gelişmesine katkı sağlayan sivil toplum kuruluşları olarak aktarılmaktadır (Aktaran: Karataş, 2008: 31)

Arslan'a (2001) göre sivil toplum kuruluşları altı farklı şekilde sınıflandırılmaktadır (Arslan, 2001):

- Aktivist sivil toplum kuruluşları-İletişime kapalı sivil toplum kuruluşları,
- Amatör sivil toplum kuruluşları,
- Dışa açık sivil toplum kuruluşları-Dışa açık olmayan sivil toplum kuruluşları,
- Kendine hizmet eden sivil toplum kuruluşları-Başkasına hizmet eden sivil toplum kuruluşları,
- Ortaklığa dayalı sivil toplum kuruluşları-Kuruculara dayalı sivil toplum kuruluşları,
- Projeci sivil toplum kuruluşları-Projesiz sivil toplum kuruluşları.

Sivil toplum örgütlerinin çeşitlendirilmesi ve sınıflandırılmasına bakıldığında pek çok araştırması çeşitli kriterlerle bir sınıflandırma yoluna gitmiştir. Fakat birçoğu bazı sınıflandırmalarda mutabık olmuştur. Günümüzde hem ülkemiz hem de diğer ülkelerdeki STK çeşitlerine bakıldığında ICNPO'nun kullanmış olduğu sınıflandırmanın daha çok benimsendiği ve kabul gördüğünü söylemek yanlış olmayacaktır.

1.3.2. Sivil Toplum Örgütlerinin İşlevleri

Sivil toplum örgütleri, vatandaş ve devlet arasında bir köprü vazifesi görerek toplum ve devlet birliğini güçlendirmektedir. Günümüzde STK'ların eğitimden sağlığa, çevre korumadan işçi ve işveren haklarına kadar hemen hemen her alanda

faaliyet gösterdiği bir gerçektir. Bu yönüyle de sivil toplum örgütlerinin hem topluma hem de devlete sağladığı katkılar oldukça fazladır.

STK'lar sürekli kendini yenileyebilen dinamik bir yapıda olduklarından dolayı karşılaştıkları sorunlara işlevsel çözüm önerileri sunmaktadır. STK'lar çalışma alanları, faaliyetleri, yönetim yapıları vb. pek çok alanda farklılık gösterebilirler de üstlendikleri işlevler çok benzer yapıdadır. 19. Yüzyılda kurulan STK'lar savaş sonrası şehitlerin geride kalan yakınlarına hizmet etmek amacıyla kurulmuş olsalar bile 21. Yüzyılda faaliyet göstermekte olan STK'lar bu amaçta daha farklı amaçlara hizmet etmektedirler (Yıldırım, 2004: 72).

STK'ların işlevleri çalışmanın alt başlıklarında daha detaylıca ele alınacak olsa da bu noktada STK'ların bazı genel işlevlerinden bahsetmek yerinde olacaktır. Bu işlevleri temelde sekiz ana başlık altında toplamak mümkündür (Talas, 2011: 392; Güvendi, 2017: 45):

- Bireylerin birlik içerisinde hareket etmesine, örgütlenmesine, sorumluluk paylaşmasına katkıda bulunmak,
- Çoğulcu bir toplum yapısı oluşturarak piyasada bir denge sağlamak ve herhangi bir tarafın tam egemen hâle gelmesine engel olmak,
- Kamuoyu oluşturarak bireylerin talep ve beklentilerini aktarmasında yardımcı olmak,
- Kuruluşun kendi kültürünü aktararak yetiştirdiği yönetim deneyimi de elde etmiş bireyler yetiştirmek,
- Örnek projeler üreterek bu projelere kaynak bulmak ve eğitim, sağlık gibi alanlarda hükümete alternatif projelerle destek olmak,
- STK'lar bireylerin kendilerini yalnız hissetme durumunu ortadan kaldırarak onları topluma kazandırmayı ve bu yolla da çoğulculuk anlayışını yerleştirilmesine katkıda bulunmak,

- STK'lar takdir görme, saygın olma gibi bireysel tatmin hissi oluşturan konularda da vatandaşları desteklemek,
- Üyelerin dayanışma, yardımlaşma, kendini ifade etme gibi konularda bireylerin sosyal becerilerini geliştirmek gibi işlevlere sahiptir.

1.3.2.1. Sivil Toplum Örgütlerinin Bireysel İşlevleri

Gelişmişlik düzeyi diğer ülkelere oranla daha yüksek olarak kabul edilen Avrupa ülkelerinde nitelikli ve kabiliyeti yüksek insanların seçiminde sivil toplum kuruluşlarından yararlanıldığı görülmektedir. Bu noktada sivil toplum örgütleri, bireyleri ve dolayısıyla da toplumu yeniliklere daha açık hâle getirmektedir. Yeniliklere açık bir toplum anlayışının hâkim olduğu ülkelerde bireylerin yeni bir ürün üretebilme yetenekleri de oldukça artmaktadır. Fakat günümüz modern toplumlarında bireylerin “yabancılaşma”, “kişilik krizi”, “güvensizlik” gibi pek çok sorunun olduğu da yadsınamaz bir gerçektir. Gelişmişlik düzeyi yüksek olan ülkelerde sivil toplum kuruluşları ile iş birliği halinde olan devlet, bu bireyleri topluma daha hızlı kazandırabilme potansiyeline sahiptir (Yıldırım, 2004: 88-90).

Sivil toplum örgütleri katılımcı ve çoğulcu bir kültür anlayışı ile hareket etmektedirler. STK'lara üye olan bireyler de bu kültürü benimsemekte ve bu doğrultuda hareket etmektedir (Güneş & Bugay Tekgül, 2005: 326). STK üyeleri bir amaç etrafında toplanmaları sebebiyle; takdir edilme, statü kazanma, değer görme, güven ve benlik gereksinimlerini sivil toplum kuruluşlarının çatısı altında giderebilmektedir (Yıldırım, 2004: 91). Öte yandan bireylerin tek başlarına elde edemeyecekleri bazı isteklerini bir grup içerisinde elde etme şansı daha yüksektir. Bu bağlamda STK'ların bireylerin toplumsal olaylar karşısında ilgisiz kalmasına karşı da ateşleyici bir mekanizma görevi gördüğünü söylemek yanlış olmayacaktır (Dursunoğlu, 2012).

1.3.2.2. Sivil Toplum Örgütlerinin Kültürel İşlevleri

Çok hızlı bir değişim anlayışı içerisinde olan günümüz dünyasında, toplumların hem iç hem de dış dinamikler sayesinde değişime ayak uydurulması

beklenmektedir. Bu süreçte özellikle ekonomi (mal ve hizmet dolaşımı, uluslararası rekabet, vb.) başta olmak üzere pek çok olgu etkilenmektedir. Bu süreçte devletler, STK'ların desteğine ihtiyaç duyar hâle gelmektedir. Fakat bu noktada önemle hatırlatılması gereken konu her ülkenin sadece değişimler yoluyla bir gelişme göstermediğidir. Zira değişime ayak uyduran toplumların aynı zamanda kendi kültürel değerlerini de koruyarak yeni yaklaşımlar tasarlaması beklenmektedir. Mevcut siyasal otoriteler bu değişimlere ayak uydurmak için kültürel öğeleri göz ardı edebilmektedir. Bu sebeple STK'ların önemli kültürel işlevlerinden bir tanesi de kültürel değerler ve yeni düzen arasında bir harmoni oluşturmalarıdır (Yıldırım, 2004: 87).

STK'lar içerisinde buldukları toplumların ve desteklediği tabanın; dini, kültürel, milli ve tarihsel değerlerini korumakla yükümlüdür. Bu sebeple STK'lar faaliyet ve programlarında bu kültürel değerlere dikkat etmelidir. Bu noktada dikkat edilmesi gereken husus bu değerleri korurken herhangi bir ideolojiye bağlanmamaları noktasındadır. Aksi durumda STK'ların amacı dışında hareket edeceği gözlemlenecektir. Çünkü bir STK özgür bir ortamda düşüncelerin ve ifadelerin dile getirebildiği bir arenadır (Dursunoğlu, 2012: 51).

1.3.2.3. Sivil Toplum Örgütlerinin Sosyo-Ekonomik İşlevleri

Sivil toplum örgütlerinin en önemli ekonomik işlevlerinden birisi yoksullukla mücadele noktasındadır. Modern devletler yoksullukla mücadele edebilmek için, STK'ların mevcut gücünün varlığını kabul etmektedir. Bu doğrultuda sosyal yardım, istihdam yaratma, vb. konularda devlet ve sivil toplum kuruluşu iş birliği görülmektedir (Avcı, 2007: 30). Sivil toplum örgütlerinin bir diğer ekonomik işlevi de rekabetin artmasını sağlayarak doğrudan ya da dolaylı yollardan hem makro hem de mikro ekonominin gelişmesine katkı sağlamasıdır. Aynı zamanda eğitim, sağlık ve sosyal hizmetlerin yerine getirilmesinde de STK'ların payı yadsınamaz düzeydedir (Aktaran: Dursunoğlu, 2012: 51).

Günümüz modern devletleri gerek zaman kısıtlılığından gerekse alandaki uzmanlık eksikliğinden dolayı toplumsal hayatın her noktasına temas edememektedir. Modern devletlerin noksan kaldığı bu alanlara STK'ların müdahale etmesi

gerekmektedir. Bu sebeple STK'ların sosyal işlevlerini şu şekilde sıralamak mümkündür (Yonca, 2003: 47; Aktaran: Dursunoğlu, 2012: 50):

- Bireylerin kendilerini rahatça ifade edebilecekleri ve çıkarlarını tanımlayabilecekleri alternatif alanlar sunmak,
- Dayanışma ve ortaklaşa çalışma bilincini aşlamak,
- Hem yerel hem de ulusal yönetimlerden yola çıkarak, halka alternatiflerin tanımlanması ve bunların uygulamaya geçmesini sağlamak.
- Toplumun yaşam koşullarını iyileştirmek için çaba göstermek.

1.3.2.4. Sivil Toplum Örgütlerinin Siyasal İşlevleri

Sivil toplum örgütlerinin en temel siyasal işlevi, üyelerin düşüncelerini ve fikirlerini demokratik öğelerle harmanlayarak ana temaları olan “aktif yurttaş” bilincini oluşturmak ve siyasal otoriteyi etkileyebilmektir. Sivil toplum örgütlerinin ana yapıları incelendiği zaman örgütlerin hiçbir zaman iktidar olmak gibi bir amacı olmadığı gözlemlenmektedir. Ancak üyelerinin de desteği ve gücüyle iktidarı etkileyebilme kapasitesine sahip olma arzusu içerisindeyler (Dursunoğlu, 2012: 51-51). Bu noktada herhangi bir siyasi çıkar gözetmeyen STK'ların en temel siyasal işlevi, toplumda parçalar halinde ya da bireysel olarak bulunan ve gayeleri benzer olan vatandaşların bir araya gelmesi ve demokratik ilkeler ışığında seslerini siyasal otoriteye duyurmasını sağlamaktır.

Frederick Taylor'a göre STK'ların en önemli işlevi, siyasi iktidara nüfuz ederek siyasi yapını âdem-i merkezîyetçi bir yapı haline gelmesini sağlamaktır. Ancak bu sayede bireyler, merkezin otoritesi ve baskısına karşı korunur hâle gelecek ve sistem içerisinde yalnız kalma korkusu olmadan sisteme dahil olacaktır. STK'ların bir diğer siyasal işlevi ise, dolaylı denetim mekanizması ve rekabeti arttıracak adımları ile kamu hizmetlerinin israfının önüne geçilmesine vesile olmaktır. Devlet ve toplum arasında köprü vazifesi gören STK'lar, siyasi uygulamaları takip ederek vatandaşların istemediği uygulamaların önüne geçilmesi için kamuoyu oluşturabilmektedir

(Yıldırım, 2004: 75-76). STK'ların siyasal işlevlerini yerine getirirken üç çeşit yol kullanılmaktadır. Bu yollar tartışmalara oldukça açık yollar olsa da bunları aşağıdaki şekilde tablo hâline getirmek yerinde olacaktır.

Tablo 1.3. Sivil Toplum Kuruluşlarının Siyasal İşlevlerini Yerine Getirirken Başvurdukları Yollar

İkna Yolu	Korkutma Yolu	Aleyhte Kampanya Düzenleme Yolu
Bildiri yayınlamak, Doğrudan görüşmek, İmza toplamak, Kitle iletişim araçlarını kullanarak siyasal parti lehine reklam yapmak, Kulis yapmak, Rapor sunmak, Toplantılar düzenlemek.	Siyasal partileri, üyelerin oy vermemesi kozunu kullanarak tehdit etmek.	Miting ve gösteriler düzenleyerek siyasal parti aleyhine açıklamalar yapmak.

Kaynak: (Anbarlı, 2004: 285-287)

STK'lar siyasal işlevlerini kullanırken yasama, yürütme, siyasi partileri etkileme ve kamuoyu oluşturabilme güçlerini kullanmaktadır. Kuruluşlar kendi ilgi alanlarına giren konularda, seçilmişlerle iletişime geçerek kanun tasarılarının önüne geçebileceği gibi bir kanun tasarısının kendi beklentileri doğrultusunda hazırlanmasına müdahale ederek yasama organını etkilemektedir. Kanunları uygulayan yürütme organı da STK'ların çeşitli baskıları sayesinde bir yasayı daha rahat ya da daha zor uygulamaya koyabilmektedir. Öyle ki STK'ların desteğini alarak yasalaşmış hükümlerin uygulanmasında daha hızlı ve kolay yol alındığı görülürken, STK'ların destek vermediği yasalar daha geç ve zor uygulanmaktadır (Arslan, 2001: 127).

Demokratik rejimlerde iktidarı etkileyebilmenin en hızlı ve pratik yolu siyasi partileri etkilemek olarak kabul edilmektedir. Her ne kadar bazı STK'ların siyasi partilerden uzak kalmaya çalıştığı görülse de siyasi beklentileri olan pek çok STK da siyasi partiler ile ilişkiler kurmaktadır. Bazı STK'lar tarafsızlık etiketiyle hareket etmelerine karşı bazı siyasi partileri baskı altına alarak, kendi yararlarına çalışacak

adayları açık olmayacak şekilde desteklemektedir. Bu noktada STK'ların dolaylı yollardan siyasal işlevleri açıkça görülmektedir (Yıldırım, 2004).

1.4. Sivil Toplum Örgütlerinin Konumları

Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde sivil toplum örgütlerinin konumları ancak yasalar yoluyla belirlenmektedir. Örneğin; 1926 yılında Medeni Kanun'un kabulü ile derneklerin konumları belirlenmiş ve sicile kayıt olunması koşuluyla faaliyet göstermelerine izin verilmiş, Takrir-i Sükûn Kanunu'nun kabulü ile bazı derneklerin sınırlı bir şekilde faaliyet göstermesine izin verilmiştir. Bu dönemden sonra 1938 yılında Dernekler Kanunu çıkarılmış ve derneklerin birçok hakkı yok sayılmıştır. Her ne kadar 1961 Anayasası'nda derneklere bazı haklar geri verilmişse de 1972 yılında yaşanan olumsuz gelişmeler ve 1982 Anayasası'ndaki anti-demokratik uygulamalar STK'lar ile ilgili olumlu seyrin tekrar olumsuz bir seyir izlemesine sebep olmuştur. Fakat özellikle 2000'li yıllardan sonra AB'ye uyum süreci adı altında STK'ların tekrar birtakım haklar elde ettiği görülmüştür (Aktaran: Güvendi, 2017: 43)

21. Yüzyılda faaliyet gösteren sivil toplum örgütlerinin, özellikle 19. Yüzyılın sonları ve 20. Yüzyılın başlarında faaliyet gösteren sivil toplum örgütlerine göre konumları oldukça farklılık göstermektedir (Aktay, 2007: 14). Osmanlı Devleti'nde sivil toplum örgütleri tamamıyla devletle bütünleşmiştir. Lonca teşkilatı gibi bazı özel yapılanmalar dışarıda tutulduğunda, Cumhuriyet'ten önce ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında sivil toplum örgütlerinin neredeyse tamamı "hayırseverlik" üzerinde şekillenmiştir. Zira hem Osmanlı Devleti hem de yeni kurulmuş olan Türkiye Cumhuriyeti dinamikleri de sivil toplum örgütlerini bu alanda konumlandırmıştır. Fakat aynı dönemlerde Batı ülkelerinde faaliyet gösteren STK'larda bu yapı daha farklı görülmüştür. Batı'da görülen STK'larda açık bir şekilde yöneten-yönetilen ayrımı bulunmaktadır. Buradaki STK'lar devletin karşısında "öteki" konumda olanı temsil etmektedir. Fakat özellikle aydınlanma çağından sonra, STK'lar daha farklı bir konuma geçmiştir. Osmanlı Devleti'nde ise Batılı anlamda STK düşüncesi etnik milliyetçilik akımının doğuşu ile ortaya çıkmıştır. Bu anlamdaki STK'ların ilk örnekleri ise İttihat ve Terakki'nin oluşturduğu STK'lardır. Bu STK'lar devletin

himayesinde kalmamış ve devletin karşısında bir konumda bulunmuşlardır. (Çelik, 2007: 23-25).

Günümüz dünyasında STK'lar eskisine konumlarına göre daha güçlü bir konumda bulunmaktadır. Zira hem kamuoyu oluşturabilme hem de baskı grubu olma potansiyelleri devletin STK'ları daha ciddiye almasına sebep olmuştur. Bunun yanı sıra BM ve AB gibi uluslararası saygınlığı olan kuruluşlar, çeşitli projelerini hayata geçirebilmek için STK'lardan destek almaktadırlar. Bu sebeple STK'lar daha saygın ve etkin bir hâl almaktadırlar. Fakat ne yazık ki ülkemizde bu durumun tam anlamıyla gerçekleşmediği görülmektedir. Bu duruma sebep olan çeşitli faktörlerden bahsetmek mümkündür. Örneğin; toplumun hemen hemen her kesimine yayılan demokrasi kültürü noksanlığı, STK'ların dış güçler tarafından manipüle edildiği düşüncesi, STK'ların karar alma mekanizmasına etki edebileceğine olan inancın az olması vb. gibi düşüncelerin varlığı ülkemizde STK'ların mevcut konumlarının istenilen düzeye ulaşamamasına sebep olmaktadır (Karataş, 2008: 34).

Bu noktada 2006 yılında yapılmış bir araştırmayı aktarmak yerinde olacaktır. TBMM'deki milletvekillerinin sivil toplum örgütlerine duyduğu güveni ölçmeyi hedefleyen araştırmaya göre, dönemin milletvekillerinin STK'lara duyduğu güven %50 oranında ölçülmüştür. Araştırmanın detaylı bulgularına göre ulusal STK'lara güven %60 bandındayken, uluslararası STK'lara duyulan güven %50 oranında belirlenmiştir (Bülbül & Yashıkaya, 2006).

1.5. Sivil Toplum Örgütlerinin Genel Faaliyet Alanları

Hem ülkemizde hem de dünyada STK'ların var olmalarındaki en önemli faktör yaptıkları faaliyetlerdir. Aktif olarak hiçbir faaliyeti olmayan ve gündeme dahil olamayan STK'lar taban bulamayacak ve dolayısıyla da varlığını sürdürmeyecektir. Bu duruma gösterebilecek en güzel örnekler, geçmişte kurulmuş ama günümüze ulaşamamış ya da bugün sadece kâğıt üzerinde varlığını sürdürmekle yetinen STK'lardır (Cincil, 2020: 17).

Sivil toplum örgütlerinin temel faaliyet alanları “halk sağlığı etkinlikleri, sağlık krizlerini ortaya çıkartmak, ortak sosyal problemler, çevre olayları, ekonomik

değişkenler, gelişme ve ilerleme çalışmaları, kadın sorunları” olarak gruplandırılmaktadır. Çeşitli alanlarda faaliyet gösteren STK’lar mevcut sorunları çözmek için ilk elden en hızlı müdahaleyi sağlayarak hayati bir önem taşımaktadır (Talas, 2011: 394).

Ülkemizde bulunan sivil toplum örgütleri başlıca sosyo-ekonomik alan olmak üzere hemen hemen her alanda faaliyet göstermektedirler. Ayrıca ülkemizde kurulmuş ve ağırlıklı olarak ülke sınırları içerisinde faaliyet gösteren STK’larımız olduğu gibi, uluslararası arenada da faaliyet gösteren STK’larımız mevcuttur. Uluslararası alanda faaliyetlerde bulunan STK’larımız genellikle şu konularda faaliyetlerde bulunmaktadır (Demirel, 2013: 160-162):

- Çevre bilinci oluşturma,
- Çocuk hakları,
- Din,
- Doğal afetler sonucunda oluşan yıkımların yaralarını sarma,
- Eğitim,
- Kadın hakları,
- Sağlık,
- Savaş karşıtlığı,
- Yoksullukla mücadele.

Ülkemiz ve dünyada bulunan sivil toplum kuruluşları kalkınma ve sosyal amaçlı kuruluşlar ve yardım amaçlı kuruluşlar şeklinde iki alt başlık altında incelenmektedirler. Bu sınıflandırmayı şu şekilde incelemek yerinde olacaktır (Çankaya, 2005: 7-8; Pamuk, 2010: 21-22):

- **Kalkınma ve Sosyal Amaçlı Sivil Toplum Kuruluşları:** Bu alanda faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları özellikle II. Dünya Savaşı'ndan sonra başta Amerika ve Avrupa olmak üzere dünyanın neredeyse tamamında görülmüştür. Gelir dağılımındaki adaletsizlikler, sömürgeciliğin yükselişi, kitlesel olarak açlıkların fazlaşması, insan hakları ihlalleri vb. konularda görülen olumsuz gidişat bu tarz sivil toplum kuruluşlarının kurulması için gerekli görülmüştür. Ülkemizde bu gruba dahil olan STK'lar ise; mesleki kuruluşlar ve sanayi, ticaret ve esnaf odalarıdır.
- **Yardım Amaçlı Sivil Toplum Kuruluşları:** Bu alanda faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları 1950'li yıllardan sonra gerek ülkemizde gerekse dünyadaki çeşitli ülkelerde görülmüştür. Bu kuruluşların temel faaliyet alanları hem dış yardımları toplamada hem de devletin yetersiz kaldığı ekonomik kalkınma ve bölgesel dengeleri sağlamak hususunda devreye girerek sosyal yardımlaşmayı sağlamaktır.

Yapılan araştırmalar sonucunda, sivil toplum örgütlerinin faaliyet alanları ile ilgili farklı görüşler olduğu görülmektedir. Fakat bu araştırmalar sonucunda genel bir çıkarım yapılırsa STK'lar; başta eğitim, sağlık, sosyal hizmetler, yardımlaşma, barış ortamı, insan haklarını korumak, çevresel bilinç ve çevreyi korumak, göç ve göçmenler gibi pek çok alanda faaliyet göstermektedirler. Bu durumda STK'ların gündelik hayatımızın her alanına nüfus ettiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Bu doğrultuda STK'ların vakıf, dernek vb. farklı şekillerde örgütlendikleri de görülmektedir. Zira pek çok alanda faaliyette bulunan STK'lar bu faaliyetleri gerçekleştirirken çeşitli örgütlenme yolları benimsemiştir. Araştırmanın bir sonraki bölümünde bu konu daha detaylıca ele alınacaktır.

1.6. Sivil Toplum Örgütlerinin Örgütlenme Biçimleri

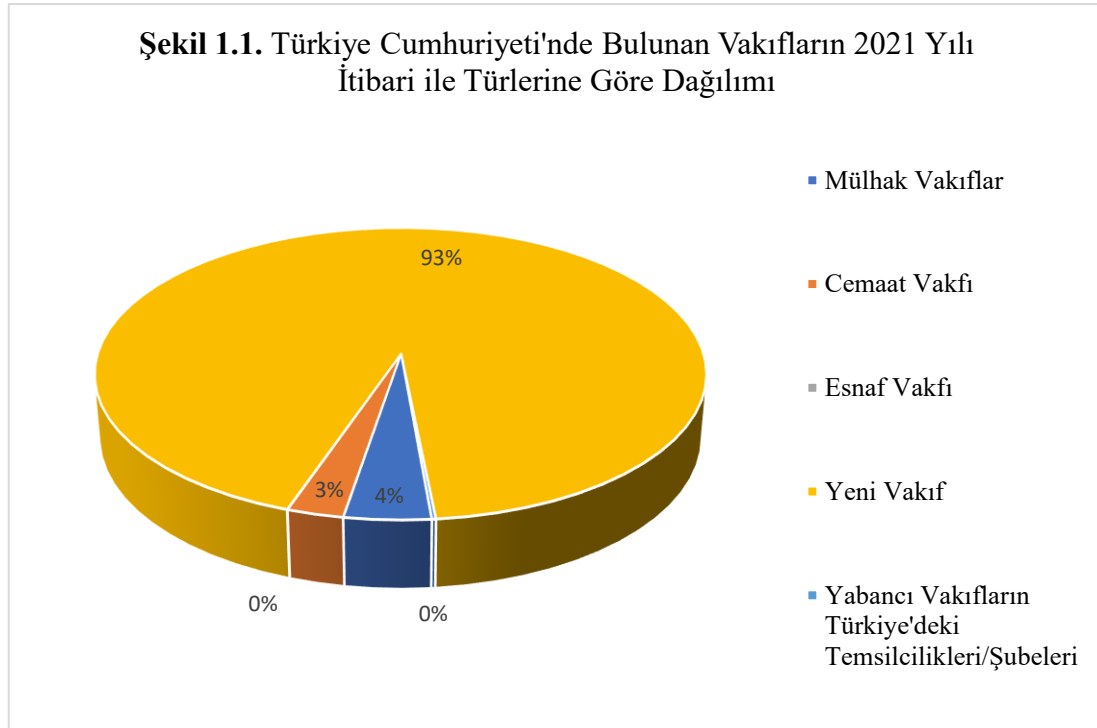
Sivil toplum örgütleri temelde beş farklı biçimde örgütlenmiştir. Bu beş temel biçimin dışında kalan son grup ise kendine has örgütlenme biçimleri sebebiyle farklı bir başlık altında incelemeye tutulmuştur. Bu noktada belirtilmesi gereken en önemli husus bu örgütlerin, örgütlenme biçimi olarak en yaygın şekilde görülenleri vakıflar

ve dernekler olarak gözükmektedir. Özellikle vakıflar, köklerinin çok eskiye dayanması ve dünyanın her noktasında varlığını sürdürmesi sebebiyle en fazla rastlanan örgütlenme biçimleri olarak karşımıza çıkmaktadır.

1.6.1. Vakıflar

Vakıflar hem doğuda hem de batıda kökleri çok eskiye dayanan oluşumlardır. Özellikle eski Türk vakıflarının kökeni İslam hukukundan gelmiştir. Zira İslam toplumlarında vakıfların; hayır, sosyal yardımlaşma ve dayanışma gibi hem toplumsal hem de dini işlevleri bulunmaktadır (Çakır, 2006: 35).

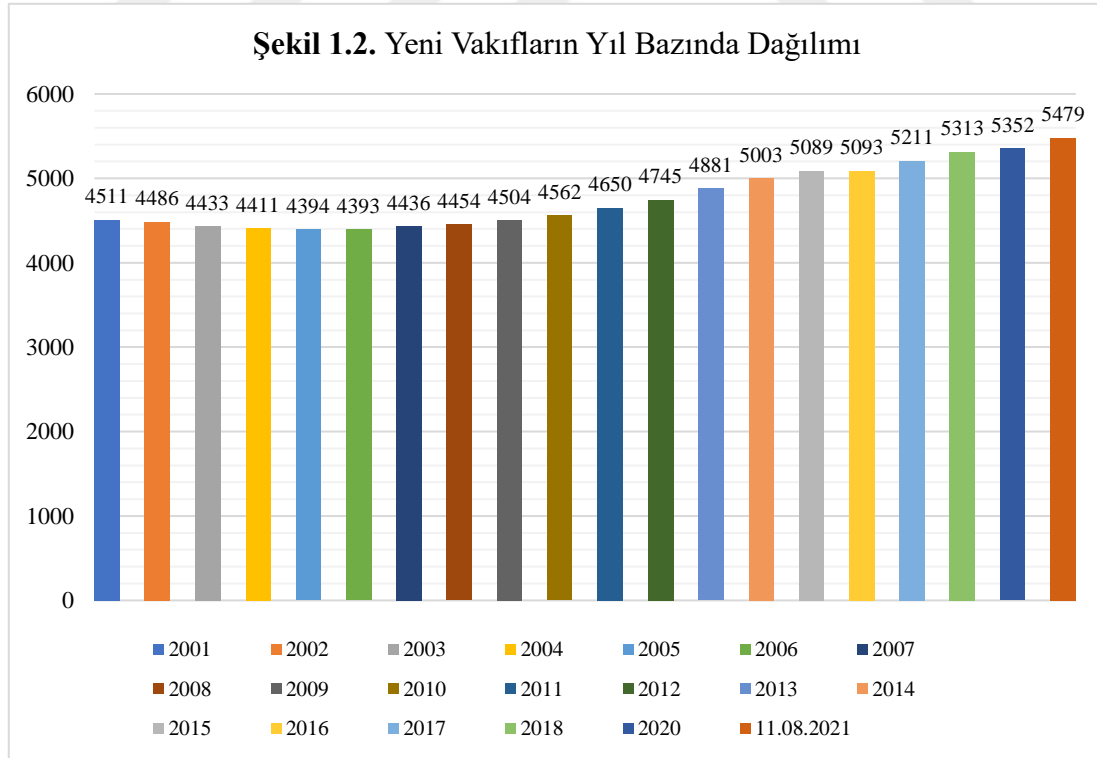
Türk Medeni Kanunu'nun 101. Maddesine göre vakıflar; “gerçek veya tüzel kişilerin yeterli mal ve hakları belirli ve sürekli bir amaca özgülemeleri ile oluşan tüzel kişiliğe sahip mal topluluklarıdır” (Medeni Kanun, 2001). Vakıfların serveti belirli ölçülerle toplumun zengin kesimlerinden alıp nispeten daha dezavantajlı kesimlere aktarmakta ve bu sayede gelir dağılımında adaletin sağlanmasına yardımcı olmaktadır. Ülkemizde beş tür farklı vakıf türü bulunmaktadır. Bunlar; mazbut, mülhak, cemaat, esnaf ve yeni vakıf olarak adlandırılmaktadır (Güvendi, 2017: 39).

Kaynak: (Vakıflar Genel Müdürlüğü, 2022)

Türkiye Cumhuriyeti'nde vakıf türlerinin dağılımı incelendiğinde; ülkemizde 2021 yılı itibariyle 6341 adet vakıf olduğu görülmektedir. Bu vakıfların; 5906 tanesinin yeni vakıf olduğu görülmektedir. Ülkedeki mülhak vakıf sayısı 255, cemaat vakfi sayısı 167, yabancı vakıfların ülkemizdeki temsilcilikleri 12 ve esnaf vakfi ise sadece 1 adettir (Vakıflar Genel Müdürlüğü, 2021). Ülkemizdeki yeni vakıflar haricinde kalanların vakıfların sayıca az olmasının nedeni, Cumhuriyetin ilanı ve Medeni Kanun'un yürürlüğe girmesiyle vakıfların neredeyse tamamının ya kapatılması ya da feshedilmesidir. Ayrıca belirtmekte fayda görülmektedir ki mülhak vakıflar ve cemaat vakıflarının sayılarının bu kadar az olması Osmanlı döneminden kalma vakıf kültürünün ülkemizde devam etmediğinin önemli bir göstergesidir (Güvendi, 2017: 41).

Şekil 1.2. Yeni Vakıfların yıllara göre dağılımını aktarmaktadır. Bu doğrultuda 2000'li yılların başlarında yeni vakıfların sayılarında bir azalış eğilimi gözlemlenirken, 2007 yılından itibaren yeni vakıfların sürekli bir artış eğiliminde olduğu gözlemlenmektedir (Vakıflar Genel Müdürlüğü, 2022).

Kaynak: (Vakıflar Genel Müdürlüğü, 2022)

Vakıflar Kanunu'nun 9. Maddesine göre vakıflarda; “hırsızlık, nitelikli hırsızlık, yağma, nitelikli yağma, dolandırıcılık, nitelikli dolandırıcılık, zimmet, rüşvet, sahtecilik, hileli iflas, ihaleye fesat karıştırma, edimin ifasına fesat karıştırma, güveni kötüye kullanma, kaçakçılık suçları ile devletin güvenliğine karşı işlenen suçların birinden mahkûm olanlar yönetici olamazlar. Vakıf yönetiminde yer alan kişiler ile vakıf çalışanları kusurlu fiilleri nedeniyle vakfa verdikleri zararlardan sorumludurlar. Ayrıca vakıf yöneticileri mahkeme kararı olmaksızın görevlerinden uzaklaştırılmazlar” (*Vakıflar Kanunu*, 2008).

İlgili kanunun 12. Maddesine göre vakıfların mal edinmesinde ve bu mallar üzerinde tasarruf yetkilerini kullanmalarında herhangi bir sakınca bulunmamaktadır. Aynı zamanda herhangi bir şirket kurabilecekleri gibi, daha önce kurulmuş bir şirkete ortak olabilirler. Kanunun 25. Maddesinde ise vakıfların bağış alabileceği ve aynı zamanda gerek yurt içi gerekse yurt dışındaki benzer amaçlı vakıflara da yardımda bulunma hakları bulunmaktadır (*Vakıflar Kanunu*, 2008).

1.6.2. Dernekler

Dernekler kazanç paylaşma amacı gütmeyen kişi toplulukları olarak, sanayileşme ve kentleşmenin yabancılaştırdığı ve yalnızlığa sürüklediği vatandaşların bir araya gelmesiyle kendi varlıklarını sürdürebilmek ve ortak bir amacı gerçekleştirmek için oluşturulmuş örgütlenme biçimleridir. Bu doğrultuda derneklerin bir kültür, hayır ve dayanışma örgütleri olduğunu dile getirmek yanlış olmayacaktır. Derneklerin, bireylerin tek başına isteyip elde edemedikleri istekleri ve amaçları onları bir örgüt hâline getirerek siyasal otoriteye seslerini duyurması gibi bir amaçları bulunmaktadır. Bu amaçlar; siyasal, bilimsel, yardımlaşma ve sosyal amaçlı olabilmektedir (Yıldırım, 2004: 125).

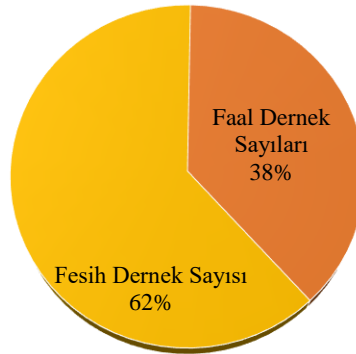
1970 yılından itibaren toplumdaki gerek ekonomik gerek siyasal değişimler sonucunda derneklerin tabanlarında da değişimler getirmiştir. Özellikle bu yıllarda derneklerin tabanlarında; genç, eğitilmiş gelir dağılımında kendine üst tabakada yer edinen kimselerin sayıca fazlalaştığı gözlemlenmiştir. Bu üyeler derneklerin kalifiye insan ve yeterli mali imkanlarını karşılamaya yeterli güçtedirler. 1980-1983 yılları

arasında neredeyse durma noktasına gelen dernekleşme, 1984 yılından itibaren yeniden hayat bulmuştur. Özellikle bu dönemde dini dernekler, çevre amaçlı dernekler ve kadın dernekleri sayıca fazlalaşmıştır (Çakır, 2006: 36).

Dernekler Kanunu'na göre “kazanç paylaşma dışında, kanunlarla yasaklanmamış belirli ve ortak bir amacı gerçekleştirmek üzere, en az yedi gerçek veya tüzel kişinin, bilgi ve çalışmalarını sürekli olarak birleştirmek suretiyle oluşturdukları tüzel kişiliğe sahip kişi toplulukları” dernek olarak adlandırılmaktadır (*Dernekler Kanunu*, 2004).

2017 yılında yapılan Anayasa değişikliğinden önce her derneğin bir tüzüğü olması şartı bulunmaktaydı. Ancak 2017 yılı değişiklikleri bu şartı kaldırmıştır. Ancak 2017 yılından önce kurulan derneklerin tüzükleri hâlâ geçerliliğini sürdürmektedir. Bu doğrultuda dernekler kanunu madde 5'e göre; dernekler, tüzüklerinde gösterilen amaçları gerçekleştirmek üzere uluslararası faaliyette veya iş birliğinde bulunabilir, yurt dışında temsilcilik veya şube açabilir, yurt dışında dernek veya üst kuruluş kurabilir veya yurt dışında kurulmuş dernek veya kuruluşlara katılabilirler. Yabancı dernekler, Dışişleri Bakanlığının görüşü alınmak suretiyle İçişleri Bakanlığının izniyle Türkiye'de faaliyette veya iş birliğinde bulunabilir, temsilcilik veya şube açabilir, dernek veya üst kuruluş kurabilir veya kurulmuş dernek veya üst kuruluşlara katılabilirler (*Dernekler Kanunu*, 2004).

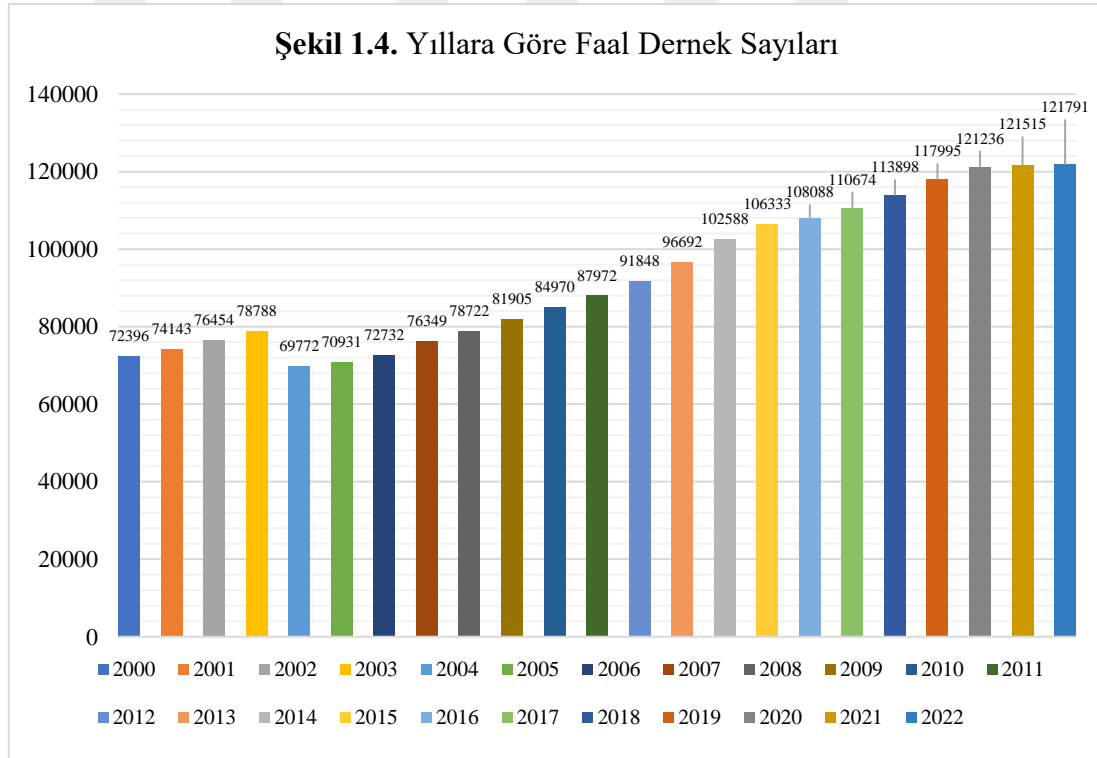
Şekil 1.3. Türkiye Cumhuriyeti'nde Bulunan Dernek Sayıları

■ Faal Dernek Sayıları ■ Fesih Dernek Sayısı

Kaynak: (Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü, 2022)

STİGM, verilerine göre; 2022 yılı itibariyle Türkiye’de toplam 320968 adet dernek bulunmaktadır. Bu derneklerden 121792 tanesi faal dernekken, 199176 tanesi fesih dernektir (Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü, 2022). Faal derneklerin genel kuruluş amaçlarına bakıldığında en fazla mesleki ve dayanışma ağırlıklı dernekler olduğunu görmek mümkündür. Bu dernekler genel anlamda hemşeri, esnaf, mezun, emekli, sanayici ve iş adamları ve medya gibi alanlarda faaliyet göstermektedirler. Mesleki ve dayanışma ağırlıklı dernekleri sırasıyla; spor ve sporla ilgili dernekler, dini hizmetlerin geliştirilmesine yönelik faaliyet gösteren dernekler ve eğitim-araştırma dernekleri bulunmaktadır.

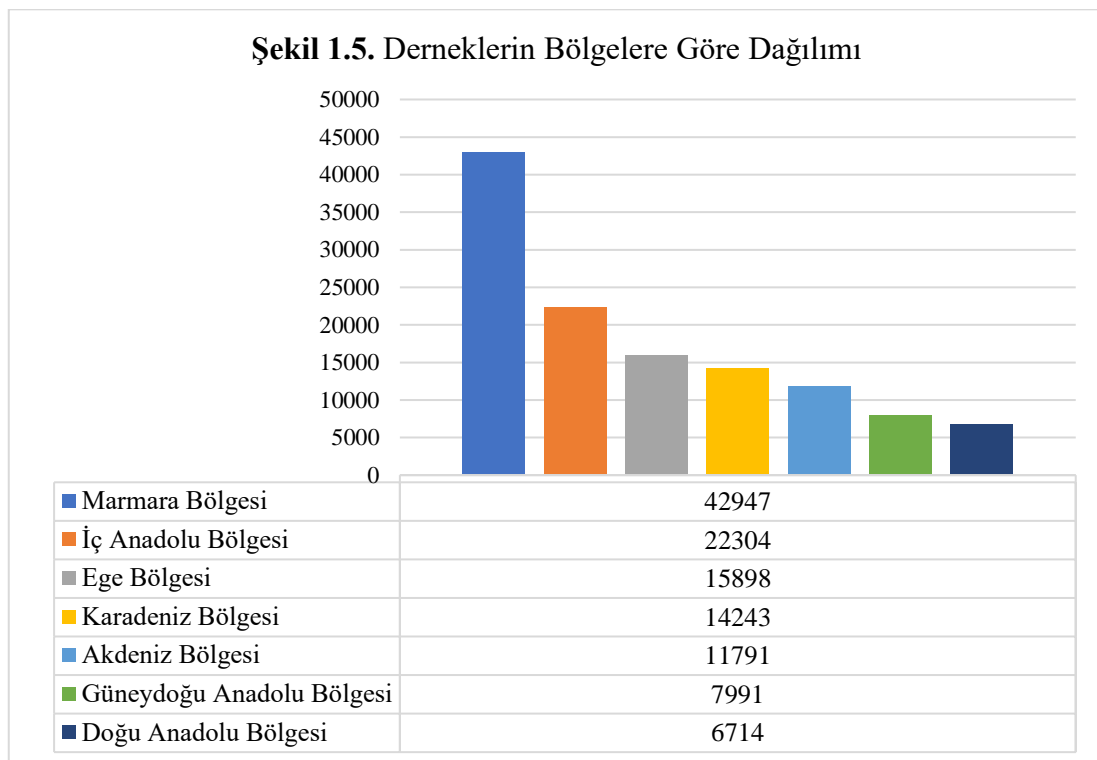

Kaynak: (Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü, 2022)

Yıllara göre faal dernek sayıları incelendiğinde 2000’li yılların başından itibaren bir yükselme eğilimi gözlemlenmektedir. Ancak bu yükselme eğilimi 2004 yılında tam tersi yönde seyretmiştir. Bu durumun temel nedeni, 5072 Sayılı Dernek ve Vakıfların Kamu Kurum ve Kuruluşlarına İlişkin Kanunu ile kamu kurum ve

kuruluşları bünyesinde kurulan dernek ve vakıfların feshedilmesinden kaynaklıdır (Güvendi, 2017: 36).

Türkiye’de vakıf kurmaya göre daha kolay olması sebebiyle “dernek” adı altında örgütlenme tercih edilmektedir. Bu sebeple dernek sayıları vakıf sayılarına göre oldukça fazladır. Derneklerin örgütlenme biçimleri hem Anayasa’nın 33. Maddesinde hem de başta Dernekler Kanunu olmak üzere çeşitli kanunlar aracılığı ile düzenlenmiştir (Yıldırım, 2004: 126).

Kaynak: (Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü, 2022)

Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü’nün 2022 yılı verilerine göre Türkiye’de derneklerin en yoğun olduğu üç bölge sırasıyla Marmara, İç Anadolu ve Ege Bölgeleridir. Bu bölgelerde bulunan üç büyük şehir (İstanbul, Ankara ve İzmir) ve bu şehirlerdeki nüfus, derneklerin özellikle bu bölgelerde yoğunlaşmasının sebebidir. Aynı zamanda derneklerin en az bulunduğu üç bölge sırasıyla Doğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu ve Akdeniz Bölgeleri olarak gözlemlenmiştir.

1.6.3. Meslek Odaları

Meslek odaları, belirli bir meslek mensubu olan kişilerin; müşterek ihtiyaçlarını karşılamak, mesleki faaliyetlerini kolaylaştırmak, mesleğin genel menfaatlere uygun olarak gelişmesini sağlamak, meslek mensuplarının birbirleriyle ve halk ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hâkim kılmak üzere meslek disiplinini ve ahlakını korumak için gerekli gördüğü bütün teşebbüs ve faaliyetlerde bulunan kuruluşlardır (*Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Kanunu*, 1954).

Odaların bir araya gelmesiyle kurulmuş bu birlikler, uzmanlık kollarına ayırmak suretiyle her meslek kolu için bir birlik kurulmasına karar vermek; mesleki çıkarlar doğrultusunda resmi makamlar ile iş birliği yaparak gerekli yardım ve tekliflerde bulunmak, meslek ile ilgili bütün resmi mevzuatı incelemek ve görüş bildirmek gibi işlevleri yerine getirmek amacıyla kurulmuştur. Bu oluşumlar Türkiye’de sivil toplum kavramının gelişmesi için önemli bir role sahiptirler (Gönel, 2001; Güder, 2004).

Meslek odalarının neredeyse tamamında benzer bir üyelik ve örgütlenme yapısı bulunmaktadır. Meslek odalarının, meslek sahibi kimselere en yakın birimleri il ve ilçe merkezlerinde bulunan odalardır. Diplomalı meslek sâhipleri ile esnaf, sanatkâr, tüccar veya sanayicilerin doğrudan doğruya üye oldukları meslek kuruluşları il ve ilçelerde örgütlenmiş olan odalar olarak belirlenmiştir. Ancak, Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği’nin merkezi Ankara’da bulunmaktadır. TMMOB dışında kalan diğer odaların merkezleri her ilde bulunurken, TMMOB’nin illerde sadece şubeleri mevcuttur. Bu noktada hatırlatılması gereken bir diğer önemli husus ise Türkiye Barolar Birliği ile ilgilidir. Buradaki “baro” kavramı diğer meslek kuruluşlarındaki “oda” kavramına karşılık gelmektedir (Çaha, 2011: 216).

Herhangi bir meslek kolunda çalışma ruhsatı almak için öncelikle ilgili meslek kolundaki oda da bir kayıt yaptırmak ve sicil açtırmak gerekmektedir. Türkiye’deki tüm meslek kuruluşlarının kabul ettiği bir ilkeye göre; mesleği ile ilgili meslek odasına kayıt olmayan ve sicil açtırmayan bireyler o mesleği yürütemezler. Diploma gerektiren bir meslek dahi sadece diplomanın elde edilmesiyle icra edilemez bu noktada odaya

kayıt olunması şartı aranmaktadır. Odaya kayıt yaptırmadan çalışma hayatına atılan kimselere oda tarafından soruşturma açılabilirdi gibi meslekten men edilme durumuyla da karşılaşmak mümkündür. Meslek odası üyeleri, odaya kayıt olabilmek için bir ücret ödedikleri gibi her yıl düzenli olarak aidat vermek durumundadırlar (Çaha, 2011: 217).

1.6.4. Sendikalar ve Konfederasyonlar

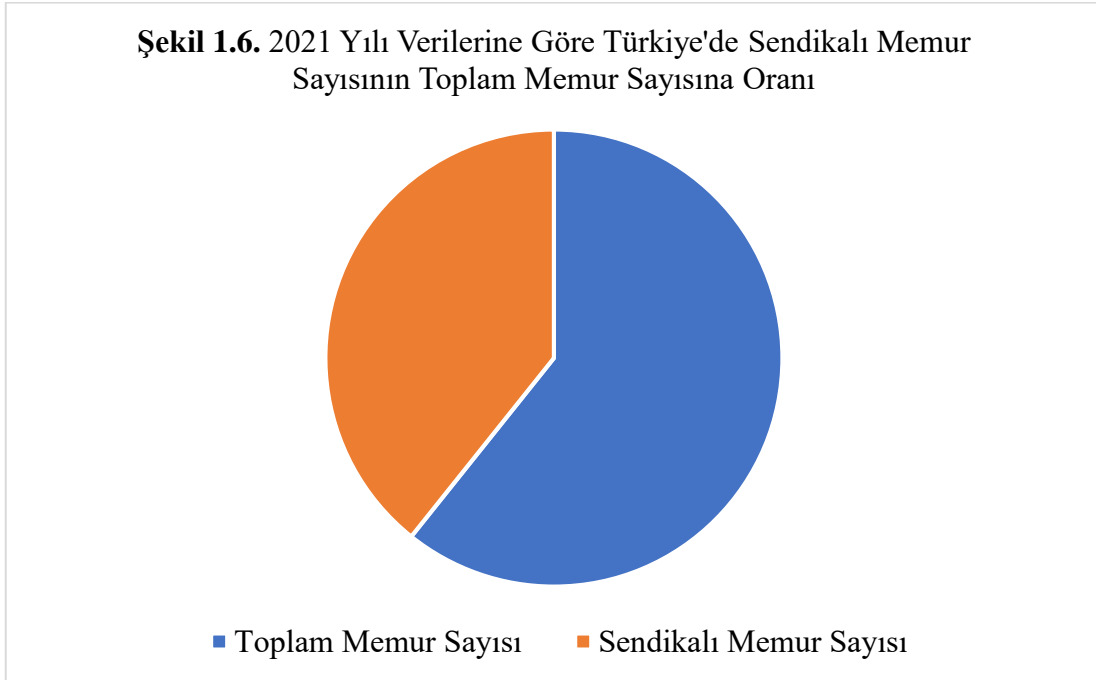
Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu'na göre “işçilerin veya işverenlerin çalışma ilişkilerinde, ortak ekonomik ve sosyal hak ve çıkarlarını korumak ve geliştirmek için en az yedi işçi veya işverenin bir araya gelerek bir işkolunda faaliyette bulunmak üzere oluşturdukları tüzel kişiliğe sahip kuruluşlar” sendika olarak tanımlanmaktadır (*Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu*, 2012). İlgili kanunun 2. Maddesinde konfederasyon tanımı yapılmaktadır. Buna göre konfederasyon; “değişik işkollarında en az beş sendikanın bir araya gelerek oluşturdukları tüzel kişiliğe sahip kuruluş” olarak tanımlanmaktadır (*Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu*, 2012).

Sendikalar, STK'lar gibi toplumsal gelişmeyi sağlayan önemli aktörlerden biri olarak görülmektedir. Diğer toplumsal kuruluşlar gibi sendikalar da toplumsal gelişmeyi hedeflemektedir. Bu doğrultuda sendikaların kendilerine vizyon edindikleri birtakım parametreler bulunmaktadır. Bunlar; eşitlik anlayışının geçerli olduğu bir toplum yapısı, sivil ve demokratik hakların savunulduğu bir toplum, politik ve endüstriyel demokrasinin işlediği, hukuk devleti anlayışının benimsendiği ve yoksulluğun önlendiği bir toplum yapısı oluşturmaktır (Aktaran: Yorgun, 2011: 315).

Sosyal devlet anlayışının en belirgin özelliğini oluşturan sendikalar gerek anayasalarda gerekse yasalarda belirtilen görev ve yetkileri sayesinde, bir yandan imzaladıkları toplu iş sözleşmeleriyle işkolları düzeyinde sosyo-ekonomik hayatı etkilerken, öte yandan bazı devlet kuruluşlarının sosyo-ekonomik kararlarına ve çalışma mevzuatının hazırlanmasında sağladıkları katkılarla devlet hayatını da yakından etkilemektedir. Bu nedenle günümüz aş devlet anlayışının örgütsel yapısı içinde çok önemli bir yeri olan sendikalar, toplum hayatında “kamu yönetimine

katılan” ve “kamusal fonksiyonlar” ifa eden birer “resmi kuruluş” olarak kabul edilmektedir. (Demir, 2013: 19).

İşçi ve işveren sendikaları, özel hukuk tüzel kişilikleri arasında kâr paylaşırma amacıyla kurulmayan oluşumlardır. Bu anlamda dernekler ve sendikalar arasında bir benzerlik bulunsa da dernekler amaçları sendikalara göre daha çeşitlidir. Dernekler genel kamu düzeni ve ahlaka aykırı olmamak koşuluyla hemen hemen her alanda kurulabilirken, sendikalar ise üyelerinin iktisadi ve sosyal hak ve menfaatlerini korumak ve gözetmek amacıyla kurulmaktadır (Kutal, 2011: 303).

Kaynak: (Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, 2022)

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın 2021 yılı Temmuz ayı verilerine göre; Türkiye'de toplam 2.658.555 tane memur bulunmaktadır. Bu memurların, 1.718.984 tanesi sendikalara üyedir. Bakanlık verilerine göre Türkiye Cumhuriyeti'nde 2021 yılı sendikalaşma oranı %64,66 olarak kayıtlara geçmiştir. Bakanlığın açıkladığı verilere göre Türkiye Cumhuriyeti'ndeki sendikalaşma oranı özellikle 2010-2016 yılları arasında önemli bir artış göstermiştir. Ancak 2016-2021 yılları arasında sendikalaşma oranının azımsanmayacak derece azaldığı görülmüştür.

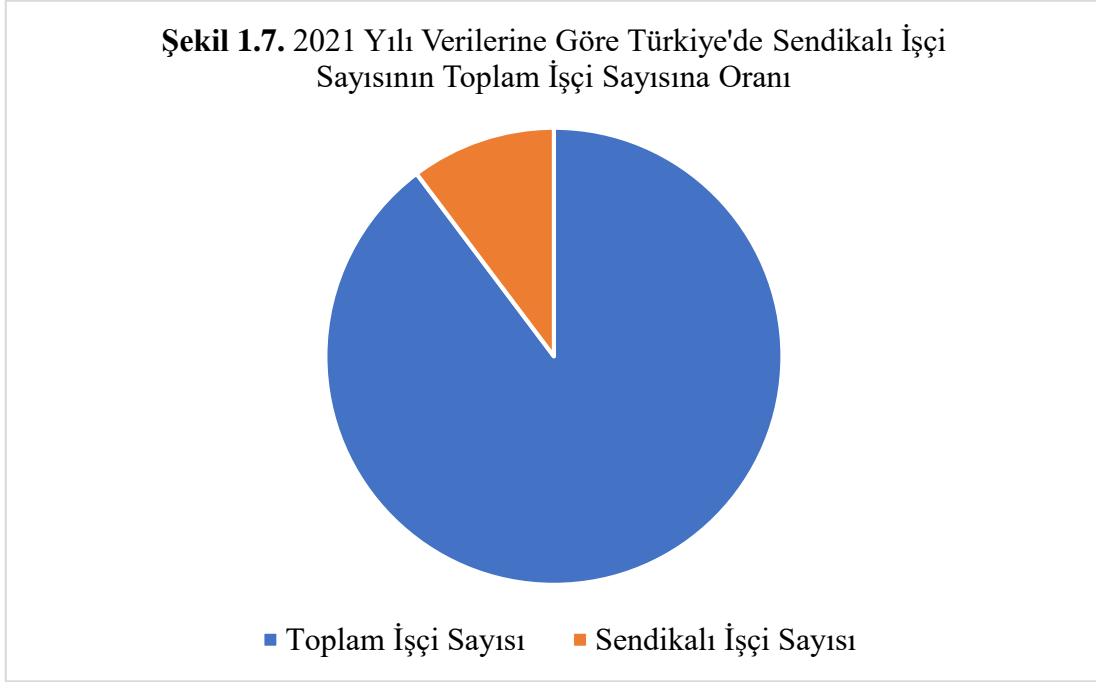
Aşağıdaki toplada 2010 yılından itibaren ülkemizdeki memurların sendikalaşma oranı detaylı olarak aktarılmıştır.

Tablo 1.4. Türkiye Cumhuriyeti’nde Memurların 2010-2021 Yılları Arası Sendikalaşma Oranları

Yıl	Memur Sendikalaşma Oranı
2010	%57,89
2011	%63,75
2012	%68,17
2013	%68,77
2014	%70,03
2015	%71,32
2016	%71,64
2017	%69,28
2018	%67,55
2019	%66,79
2020	%65,44
2021	%64,66

Kaynak: (Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, 2022)

Şekil 1.7. 2021 Yılı Verilerine Göre Türkiye'de Sendikalı İşçi Sayısının Toplam İşçi Sayısına Oranı

Kaynak: (Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, 2022)

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın 2021 yılı Temmuz ayı verilerine göre; Türkiye'de toplam 15.027.910 tane işçi bulunmaktadır. Bu işçilerin, 2.123.685 tanesi sendikalara üyedir. Bakanlık verilerine göre Türkiye Cumhuriyeti'nde 2021 yılı sendikalaşma oranı %14,13 olarak kayıtlara geçmiştir. Bakanlığın açıkladığı verilere göre Türkiye Cumhuriyeti'ndeki sendikalaşma oranı özellikle 2013-2021 yılları arasında önemli bir artış göstermiştir. Ancak 2015-2017 yılları arasında sendikalaşma oranının artış hızı azımsanmayacak derece azaldığı görülmüştür. Aşağıdaki toplada 2013 yılından itibaren ülkemizdeki işçilerin sendikalaşma oranı detaylı olarak aktarılmıştır.

Tablo 1.5. Türkiye Cumhuriyeti'nde İşçilerin 2013-2021 Yılları Arası Sendikalaşma Oranları

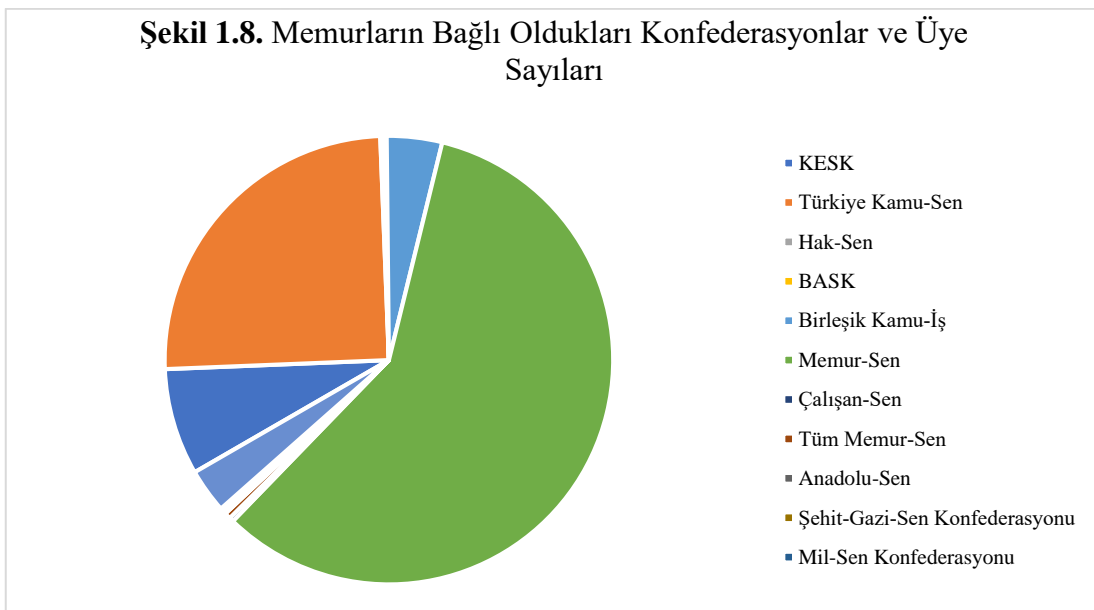
Yıl	İşçi Sendikalaşma Oranı
2013	%8,88
2014	%9,68

2015	%11,21
2016	%11,50
2017	%11,95
2018	%12,76
2019	%13,76
2020	%13,66
2021	%14,13

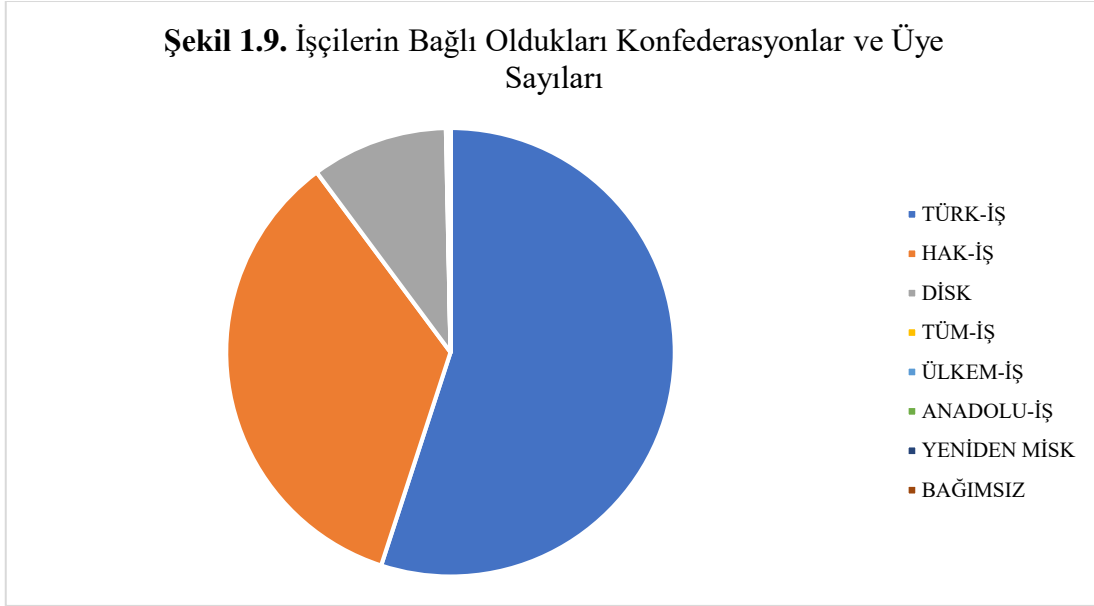
Kaynak: (Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, 2022)

Sendikalar, çalışma hayatının en önemli örgütlerinden birisi olarak kabul edilmektedir. Zira genellikle işçileri kitlesel bir güç unsuru halinde bir amaç etrafında birleştirmektedir. Nasıl ki bireylerin kendi başlarına toplumsal bir güç unsuru oluşturamazlarsa sendikalarda bazı durumlarda bir güç unsuru oluşturamazlar. Bu sebeple birden çok sendika bir araya gelerek bir üst örgütlenme yolu benimsemektedirler. Bu üst örgütlenme birlik, federasyon ve konfederasyon şeklinde çeşitlenmektedir. Ancak ülkemizde bu üst örgütlenme formu da yürürlükteki mevzuat çerçevesinde konfederasyon olarak kabul edilmektedir (Karadoğan, 2017: 2094).

Şekil 1.8. Memurların Bağlı Oldukları Konfederasyonlar ve Üye Sayıları

Kaynak: (Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, 2022)

Kaynak: (Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, 2022)

Şekil 1.8 ve Şekil 1.9’da Türkiye Cumhuriyeti’nde bulunan işçi ve memurların bağlı oldukları konfederasyon ve üye sayıları aktarılmıştır. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı’nın 2021 yılı verilerine göre memurlar özelinde en çok üye bulunduran ilk üç konfederasyon sırasıyla; Memur-Sen (1004152 üye), Türkiye Kamu-Sen (430183 üye) ve KESK (132225 üye) olarak belirlenmiştir. Bu sıralama işçilerin bağlı oldukları konfederasyonlar özelinde yapıldığında ise ilk üç sırada; Türk-İş (154177 üye), Hak-İş (730516 üye) ve DİSK (206640 üye) olarak belirlenmiştir.

1.6.5. Yerel Birlikler ve Kooperatifler

Kooperatif kelimesi köken itibarıyla Fransızca “cooperative” kelimesinden türemiştir. Anlam olarak kâr amacı gütmeyen, müşterek ihtiyaçları uygun şartlarla karşılamak üzere kurulan ortaklık anlamını taşımaktadır (Aktaran: Uğurlu, 2019: 18). Kooperatifler, “tüzel kişiliği haiz olmak üzere ortaklarının belirli ekonomik çıkarlarını ve özellikle meslek ve geçimlerine ait ihtiyaçlarını karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet suretiyle sağlayıp korumak amacıyla gerçek ve kamu tüzel kişileri ile özel idareler, belediyeler, köyler, cemiyetler ve dernekler tarafından kurulan değişir ortaklı

ve değişir sermayeli teşekküller” olarak tanımlanmaktadır (*Kooperatifler Kanunu*, 1969).

Ticaret Bakanlığı'nın 2019 yılında resmî internet sayfasında paylaştığı tanıma göre kooperatif; ortak ekonomik, sosyal ve kültürel ihtiyaç ve istekleri müşterek sahip olunan ve demokratik olarak kontrol edilen bir işletme yoluyla karşılamak üzere gönüllü olarak bir araya gelen insanların oluşturduğu özerk bir teşkilatlanmadır. Kooperatifler, Dünya üzerindeki tüm ülkelerde mevcut oluşumlardır. Hesaplamalara göre 1 milyardan fazla insana hizmet veren Kooperatifler; ihtiyaç duydukları her yerde kurulabilmeleri avantajına sahip olmaları nedeniyle yoksulluğun azaltılmasında etkin bir araç konumundadırlar. Ticaret Bakanlığı'nın 2021 yılı verilerine göre; Türkiye'de toplam 84232 tane kooperatif, 598 tane birlik ve 13 tane merkez birliği bulunmaktadır (Ticaret Bakanlığı, 2022).

1.6.6. Diğer Sivil Toplum Örgütü Grupları

Sivil toplum kuruluşu kapsamında incelenen ancak tüzel kişiliği bulunmayan bir takım özel oluşumlardan da bahsetmek mümkündür. Bahsi geçen gruplar arasında platform, yurttaş girişimleri, öğrenci birlikleri bulunmaktadır. Herhangi bir tüzel kişiliği olmayan yapılanmalar olarak kabul edilen bu yapılar 1990'ların ortalarından itibaren giderek yaygınlık kazanmışlardır. Her ne kadar tüzel kişilikleri bulunmadığı için resmi makamlar nezdinde kabul görmeseler de özellikle toplumsal, ekonomik ve siyasal alanlardaki sorunlar karşısında seslerini muhataplarına duyurabilme noktasında azımsanamaz bir kuvvetleri bulunmaktadır (Aktaran: Uğurlu, 2019: 18).

1.7. Sivil Toplum Örgütlerinin Sorunları

Hem dünya ülkelerinde hem de ülkemiz sınırları içerisinde STK'lar bir düzine sorunlarla karşılaşmaktadır. Bu sorunlar bazen devlet bazen kuruluşların kendi iç örgütlenmelerinde bazense vatandaşlardan kaynaklanmaktadır. Fakat belirtmekte fayda vardır ki STK'ların karşılaştıkları sorunların arasında STK-Devlet arası sorunlar bir hayli fazladır. Bu sorunlar temelde 11 ana başlık etrafında toplanmaktadır. Bunlar;

- Değişime karşı bir yönetim anlayışı,

- Devlet ve STK arasında iletişim eksikliği,
- Devletin STK'lara karşı güveninin eksik olması,
- Devletin STK'lara yönelik net bir politika benimsememesi,
- Devletin STK'ları kabul etmeme isteği,
- Devletin, STK'ların faaliyetlerine karışma arzusu,
- Her iki tarafında sahip oldukları bilgiyi paylaşmak istememesi,
- Mali denetimlerin ölçütleri,
- Proje değerlendirmelerinin yeterli olmaması,
- Sivil toplum kuruluşlarına yapılan yardımlar,
- Vergi muafiyeti konusu.

Türkiye'de özellikle 1990'lı yıllardan itibaren sivil toplum örgütlerinin güçlendirilmesi için oldukça önemli adımlar atılmıştır. Sağlıklı bir çoğulcu demokrasi sisteminin olması için STK'ların yeri oldukça önemli görülmektedir. Fakat Türkiye'deki STK'ların günümüzde pek çok sorunu bulunmaktadır. Bunlar (Aktaran: Yürük Silahtaroğlu, 2004: 54-55);

- Devletin STK'lara karşı yönlendirici ve baskıcı bir tutum izlemesi ve STK'ları kendi özgür alanlarında serbest bırakmak istememesidir.
- Faaliyet gösteren STK'ların birçoğu henüz yeni kuruldukları için tecrübesizdir.
- İlişki ağları dar ve dış dünya ile ilişki kurmakta yetersizdir.
- Kamu bürokrasisi geleneğinden gelen yöneticiler STK'lara karşı kuşkulu bakış açısıyla yaklaşmaktadır.
- Maddi kaynakları ve düzenli gelirleri oldukça sınırlıdır.

- Sayıları ve kapasiteleri yeterli değildir.
- STK'ların kendi aralarındaki iletişimleri kopuktur.
- STK'ların kendi içlerinde yönetici kademe ve üyeler arasındaki iletişim yetersizdir.
- STK'ların örgüt içi yapılanmaları yetersizdir.
- Türkiye'deki mevcut sistemin bireyi pasif hâle getirmesi STK'ların bireyleri aktif hâle getirmesi isteği ile çatışma halindedir.
- Türkiye'deki STK sektörü için STK'ların tamamını kapsayan bir çatı örgüt bulunmamaktadır.
- Yeni teknolojik imkanlara erişimleri sınırlıdır.
- Yurt dışı fonlarına ulaşım oldukça güçtür.

Ömer Çaha, 1999 yılında yazmış olduğu “Sivil Toplum, Aydınlar ve Demokrasi” adlı kitabında STK'ların 4 ana sorununun varlığından bahsetmektedir. Bu sorunları şu şekilde özetlemek yerinde olacaktır (Aktaran: Güvendi, 2017: 63-64):

- Anayasa kaynaklı sorunlar: Türkiye'deki mevcut Anayasa geniş çaplı demokratik ve özgürlük taleplerini karşılayacak bir görüntü çizememektedir. Bu durum STK'ların dinamik yapısına zarar vermektedir.
- Siyasal alanda ordu etkisi: Türkiye'nin siyasal düzleminde hâlâ ordunun etkileri oldukça fazladır. Bu durum siyasal hak ve özgürlükleri kısıtladığı için STK'lar ve üyeleri özgürce hareket edememektedir.
- Özelleştirme kaynaklı sorunlar: Türkiye'deki özelleştirmeler başarılı bir şekilde tamamlanamadığı için piyasa tekeller ve kartellerden kurtulamamıştır. Bu sebeple serbest piyasa ortamının eksikliği STK'ları olumsuz etkilemektedir.

- Kutuplaştırma: Türk siyasal yapısı iki farklı zihniyet tarafından kutuplaştrırmacı bir anlayış ekseninde ilerlemektedir. Bu durum sivil toplum ve STK'lara olumsuz geri dönüşler yapmaktadır.

İbrahim Hakan Karataş 2008 yılında yazmış olduğu doktora tezinde, STK'ların sorunlarını 3 farklı başlık altında incelemiştir. Bu sorunları şu şekilde özetlemek gerekmektedir (Karataş, 2008: 88-90):

- Bürokratik sorunlar: STK'ların önündeki en büyük engellerden birisi yasal sorunlardır. Özellikle son yıllarda yasal mevzuatlarda önemli güncellemeler yapılsa da yönetmeliklerde hâlâ bazı eksiklikler mevcuttur. Ne var ki bu düzenlemeler yeterli değildir. Üstelik STK'lar devlet tarafından da kabul görememektedir. Bu durumun en kesin örneği devletin STK'lara özgü bir politika oluşturmamasıdır.
- İç sorunlar: STK'lar hem kendilerine hem devlete hem de üyelerine karşı açık değildirler ve bu durum onları anti-demokratik bir yapıya doğru itmektedir. Bu kapalı tutum STK'ları hem devlete hem de vatandaşlara karşı yabancılaştırmaktadır.
- Kültürel sorunlar: Mevcut eğitim sistemi özgür, taleplerini dile getiren ve kendi ayakları üzerinde durabilen bireyler yetiştirmediği iddia edilmektedir. Bu noktada bireylerin taleplerini dile getiren STK'lar bazı zamanlar çıkar uğruna hareket etmektedir. Vatandaşlar da bu hareketin farkına varmakta ve STK'lara karşı bir güvensizlik hissiyatına kapılmaktadır.

Ramazan Bayram, dünyadaki diğer ülkeler ve bizim ülkemizdeki STK'lar arasında farklı bir sorunun daha varlığından bahsetmektedir. Bayram'a göre ülkemiz sınırları içerisinde bulunan bazı örgütler, devletin benimsediği ideolojiyi devletten bile daha fazla benimsemektedir. Üstelik bu sahiplenme anlayışı devletin kollarının altında gerçekleşmektedir. Bu noktada sorun, bahsi geçen kuruluşların STK sıfatını diğer kuruluşlar ile paylaşmak istemeyişinden çıkmaktadır. Zira bu kuruluşlar STK'ların devlet dışılığına zarar vermekte ve onların bağımsızlığını örselemektedir. Böylesi bir

durumda STK özgür ve tarafsız olamayacağı gibi “sivil” bir karakter de geliştiremeyecektir (Bayram, 2015: 130).

STK’ların günümüzdeki en büyük sorunlarından birisi ve belki de en önem arz edeni, gönüllü eksikliği olarak kabul edilmektedir. Bu eksiklik özellikle nitelikli gönüllü kaynağının temini noktasındadır. Böylesi bir sorunun üstesinden gelmenin en temel yolu da STK’ların her geçen gün daha hızlı ilerleyen teknolojik gelişmeleri yakından takip etmesidir. Zira teknolojiyi sıkı takip eden STK’lar kitle iletişim araçlarını etkin kullanabilecek ve etkili bir halkla ilişkiler politikası uygulayarak, bireyleri STK’lara katılmaya teşvik edebilecektir. Nitelikli gönüllüleri kuruma çekebilmeyi başaran STK’ların başarıya ulaşması kaçınılmaz görünmektedir (Güngör ve Çölgeçen, 2013: 184).

Nuri Demirel, ülkemizdeki STK’ların en önemli sorunlarının kamuoyu oluşturmada güçlük çektiklerinden kaynaklandığını savunmaktadır. Bu noktada özellikle din olgusuna dikkat çeken Demirel, dininin mezhep anlayışlarının bireylerin sosyal hayatını etkilediğini ve etkileşim sürecini kısıtlayabildiğini aktarmıştır. Ayrıca kamuoyu oluşturmak için en etkili araçlardan olan Kitle İletişim Araçları (KİA)’nın da STK’ların kontrolü dışında olması önemli bir problemdir. Zira sadece internet ve sosyal medya özellikle genç kesime ulaşmayı kolaylaştırmaktadır. Öyle ki nitelikli gönüllüler daha çok orta yaş ve üzeri grupta bulunmaktadır (Demirel, 2011: 161-162).

İKİNCİ BÖLÜM

KATILIM VE GENÇLERİN SİYASAL KATILIM BİÇİMLERİ

2.1. Siyasal Katılım Kavramının Tanımı

Sosyal bilimler alanlarının önemli sorunlarından biri olan “kavram tanımlaması” katılım kavramında da karşımıza çıkmaktadır. Siyasal katılım kavramı ile ilgili yapılan tanımlardan bir kısmı siyasal davranışları, bir kısmı üretim ilişkilerini, bir kısmı istekler doğrultusunda bireylerin sergiledikleri davranışları ve bir diğer kısım da hukuka uygun olan eylemleri ifade etmektedir (Duran, 2015: 2). Siyasal katılım kavramının farklı tanımlar ve içeriklere açık olmasının temel sebebi gelişmekte olan ve gelişmiş ülkelerdeki uygulama pratiklerinden kaynaklanmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde amaç demokrasinin yerleştirilmesiyle, gelişmiş ülkelerde farklı sebeplerle sistem dışında kalmış bireylerin katılımını sağlamak ve onları tekrar sisteme entegre etmektir (Uysal, 1984: 109-110).

Siyasal katılım ile ilgili yapılan tanımlardan bir tanesi uygulama ve kullanılma yöntemine bakılmaksızın doğrudan amaca yönelik yapılmıştır. Huntington ve Nelson’a göre siyasal katılım “vatandaşlar tarafından hükümetin karar alma sürecinin etkilenmesi ya da etki altına alınması” anlamını taşımaktadır (Gökçe vd., 2017).

Ersin Kalaycıoğlu’na göre siyasal katılım, “söz konusu eylem ya da davranışın herhangi bir şekilde yasalara uygunluk konusunu siyasal katılımın meşru bir şekilde oluşabilmesi için bir varlık nedeni saymayan ve bu sebeple legal-illegal ayrımını dikkate almadan siyasal katılımı sağlayan tüm faaliyetleri kapsayacak şekilde seçmenlerin siyasal alandaki karar alma mekanizmalarını etkileyebilmek adına sadece liderlerin seçilmesi esnasında değil, daha sonra da liderler tarafından çizilecek olan politikalara etki etme eylemlerinin bütünü” anlamına gelmektedir (Kalaycıoğlu, 1977: 163).

Bir grup araştırmacı siyasal katılmayı, dar ve geniş anlamda olmak üzere iki anlamda tanımlamaktadır. Buna göre dar anlamda siyasal katılım; siyasal sistem içinde vatandaşların doğrudan ya da dolaylı olarak yöneticilerin seçimleri ve kararlarını

etkilemeyi amaç edinen eylemler olarak ifade edilmektedir. Dar anlamda yapılan tanımlardan bir diğeri ise doğrudan vatandaş ve otorite arasındaki ilişkiye dayandırılmaktadır. Öyle ki toplumdaki herhangi bir vatandaş ve o toplumun siyasal otoritesi arasındaki bağ siyasal katılım anlamı taşımaktadır. Geniş anlamda yapılan tanımlara bakıldığında ise siyasal katılım, bürokrasi ve siyasal karar alma süreçlerinin her bir aşamasında bulunma eylemidir. Geniş anlamda yapılan bir diğ tanımlamada da vatandaşların siyasal sistem karşısındaki durumlarını, tutumlarını ve davranışlarını belirleyen bir kavram olarak tanımlanmakta ve katılma eylemlerinin basit bir meraktan yoğun bir siyasal eyleme kadar uzanan geniş bir alanı kapsadığı ifade edilmiştir (Duran, 2015).

2.1.1. Katılımı Etkileyen Faktörler

Siyasal katılımı etkileyen faktörler pek çok araştırmacı tarafından detaylıca incelemeye alınmış bir konudur. Katılımı teşvik eden faktörler, yapılan araştırmalar sonucunda farklı kategorilerde incelemeye alınmıştır. Satiloğlu, yapmış olduğu çalışmasında bu faktörlerin çoğunun sosyal içerikli olduğunu aktarmıştır. Eğitim, gelir, yaş, cinsiyet, meslek ve bireylerin yaşamış olduğu coğrafya katılımı etkileyen unsurlar arasındadır (Satiloğlu, 2019: 16).

Dursun'a göre, siyasal katılımı etkileyen faktörler üç farklı kategoriye ayrılmaktadır. Bunlar (Dursun vd., 2018: 107-111);

- Sosyo-ekonomik faktörler: Gelir, eğitim ve meslek bu kategoriye giren üç unsur olarak görülmektedir. Bu sınıflamaya göre gelir sosyo-ekonomik faktörler arasındaki en önemli etken olarak görülmektedir. Bireylerin gelir düzeyleri arttıkça siyasal katılımı da artacak, gelir düzeyleri azaldıkça da siyasal katılımları azalacaktır. Ne var ki bu doğru orantı her zaman ve her yerde geçerli değildir. Eğitim unsuru da bireylerin siyasal katılımını etkilemektedir. Öyle ki bireylerin eğitim seviyesi arttıkça siyasal katılım düzeyleri de artmaktadır. Bireylerin mensubu olduğu meslek grupları da bu kategori de değerlendirilen son unsurdur. Buna göre; bazı meslek grupları siyasal katılımı

arttırmaya teşvik ederken bazı meslek grupları da siyasal katılımı sınırlandırmaktadır.

- Psikolojik ve bireysel faktörler: Bu faktör grubunda bireyin çevresi ile olan ilişkisinin yanında psikolojik durumu da değerlendirilmeye alınmaktadır. Birey, taşıdığı etkinlik ve girişkenlik duygusu sebebiyle siyasal katılıma daha istekli hâle gelebileceği gibi yabancılık ve eksiklik duyguları sebebiyle siyasal katılıma karşı olabilecektir. Bu durumun en önemli kanıtı aynı gelir seviyesinde bulunan bireylerin siyasal katılımlarının farklı düzeylerde olmasıdır. Yaş ve cinsiyet unsurları bu kategori altında değerlendirilmektedir. Gençlerin, yaşlılara göre daha fazla zamanlarının olması ve buna benzer birtakım nedenlerden dolayı siyasal katılımlarının daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Bu noktada cinsiyet de bir diğer önemli unsur olarak görülmektedir. Zira çeşitli nedenlerden dolayı erkeklerin kadınlara oranla daha fazla katılım gösterdiği saptanmıştır.
- Siyasal ve hukuksal faktörler: Yaşanılan toplumun siyasal ve hukuksal yapısı katılımı etkileyen bir diğer önemli faktördür. Örneğin demokrasinin hâkim olduğu bir toplum yapısında siyasal katılım, totaliter bir rejime göre daha fazla olacağı kaçınılmazdır. Benzer şekilde örgütlenme, ifade özgürlüğü ve benzeri temel hakların hukuksal düzenlemeler ile sınırlandırılmadığı yönetimlerde siyasal katılımın daha fazla olacağı aşıkardır. Ülkede uygulanan seçim sistemi ve ülkenin siyasi lideri de siyasal katılımı etkileyen diğer önemli unsurlar arasındadır.

Bu noktada ayrıca parantez açılması gereken bir diğer önemli husus kentleşme olarak görülmektedir. Kentleşme ve modernleşme arasında doğrudan bir bağ kuran görüşe göre kentler, siyasal katılımı arttıran bir çevre oluşturmakta ve sağladığı imkanlar sebebiyle (eğitim imkânı, ikincil grup faaliyetleri gibi) kırsal alana göre daha avantajlıdır. Ayrıca kentlerde görülen siyasal katılım daha bağımsız ve bilinçliyen kırsal da katılım daha çok çevresel faktörler ile değerlendirilmektedir (Aktaran: Duran, 2015: 4)

2.1.2. Siyasal Katılma Düzeyleri

Toplumdaki bireylerin siyasal katılma düzeyleri birbirlerinden farklıdır. Bazı bireyler hiçbir siyasal faaliyette bulunmamayı seçerken, bazı bireyler de gerek emek gerek zaman gerekse maddi olarak siyasal katılma davranışı içerisindeyler (Becel, 2017: 38). Bireylerin siyasal katılma düzeylerinin birbirinden farklı olması alanda çalışan siyaset bilimcilerin farklı ölçütler kullanarak katılım düzeylerini kategorize etmesine yol açmıştır. Yapılan çalışmada bazı araştırmacıların siyasal katılım düzeyleri ile ilgili olarak yaptıkları çalışmalardan kısaca bahsedilecektir. Bunlardan ilki, Milbrath ve Goel'in yapmış oldukları çalışmadır. Buna göre Milbrath ve Goel, siyasal katılımı zorluk derecesine göre sınıflandırmaya tâbi tutmuşlardır. Onlara göre bu etkinlikler zamandan zamana, seçimden seçime ya da ülkeden ülkeye farklılık gösterebilmektedir.

Tablo 2.1. Milbrath ve Goel'in Siyasal Katılım Hiyerarşisi

Gladyatör Aşamasında Olanlar (En Zor)	Geçiş Aşamasında Olanlar (Zor)	İzleyici Aşamasında Olanlar (Kolay)
<ul style="list-style-type: none"> • Kamusal veya siyasal bir göreve sahip olmak. • Bir görev için aday olmak. • Siyasal amaçlı maddi kaynak temin etmek. • Önemli bir parti toplantısına katılmak. • Bir siyasal partide aktif olarak görev yapmak/üye olmak. • Siyasal kampanyalar için zaman harcamak. 	<ul style="list-style-type: none"> • Bir miting ya da toplantıya katılmak. • Bir parti ya da adaya maddi yardımda bulunmak. • Kamu görevlisi ya da siyasal parti liderleri ile temasa geçmek. 	<ul style="list-style-type: none"> • Bir parti veya aday rozeti taşımak. • Başka bir bireyi belirli bir yönde oy vermesi için ikna etmeye çalışmak. • Bir siyasal tartışma başlatmak. • Oy vermek.

Kaynak: (Aktaran: Becel, 2017: 38)

Siyasal katılım düzeyleri ile ilgili yapılan bir diğer önemli araştırma ise Verba ve Nie tarafından Amerikan vatandaşları üzerinde yapılmıştır. Yapılan araştırmada siyasal katılımın altı farklı türde düzeyi olduğu sonucuna varılmıştır. Bu düzeyleri şu şekilde sıralamak mümkündür (Aktaran: Akıncı, 2014: 41-42):

- Siyasal Sürece Hiç Katılmayanlar: Bu kategorideki bireyler, siyasete hiç katılmaz ve seçimlerde oy kullanmaktan dâhi kaçınma eğilimindedirler.
- Sadece Oy Kullananlar: Bu grupta bulunan bireyler sadece seçimlerden seçimlere oy kullanmakta ve süreç dışında siyasete katılmamaktadırlar.
- Kişisel Sınırlı Katılmalar: Bu grupta bulunan bireyler seçimlerde oy kullandıkları gibi, daha çok kişisel problemlerini çözmek amacıyla siyasal katılım sağlamaktadırlar. Bu grup daha çok devlet memurlarını kapsamaktadır.
- Topluluk Düzeyinde Katılımcılar: Bu grubun üyeleri, çevresel ya da toplumsal sorunları çözümlenmek amacıyla, genel olarak toplumsal bir katılım sergilemekte ve siyasal karar alma mekanizmalarını etkilemeye çalışmaktadırlar.
- Kampanyacılar: Bu grubun üyeleri, çeşitli siyasal partilerin seçim kampanyalarına aktif olarak katılmaktadırlar.
- Son Grup Katılımcılar: Bu gruba dahil olan bireyler, yukarıda bahsi geçen tüm aşamaları gerçekleştiren ve aktif olarak siyasal katılım davranışı gösteren bireylerdir.

Konuyla ilgili yapılan bir başka araştırma ise Samuel Barnes ve Max Kease tarafından yapılmıştır. Bu sınıflandırmaya göre iki tür siyasal katılım düzeyi mevcuttur. Bunlar (Akıncı, 2014: 43);

- Olağan Siyasal Katılma: Bu gruptaki bireyler, siyasal sisteme uyum sağlamakta ve seçim sürecinde de kurallar ve normlara uygun davranmaktadırlar.

- **Olağan Dışı Siyasal Katılma:** Bu gruptaki bireyler, siyasal iktidarın aldıkları kararlara, normlara ve kurallara karşı çıkmak amacıyla toplu eylem, boykot, işgal ve grev yapmaktadırlar. Bu davranışları protesto ve baskı davranışı olmak üzere ikiye ayırmak mümkündür.

Robert Dahl, toplumu siyasal katılıma olan ilgileri açısından dört farklı kategoriye ayırmıştır. Bunlar; siyasal olmayan tabaka, siyasal tabaka, iktidar peşinde koşanlar ve iktidar sahipleri olarak sıralanmaktadır. Münci Kapani ise bu dört tabaka arasında asıl söz sahibinin siyasal olmayan tabaka ve siyasal tabaka olduğunu aktarmıştır. Bu noktada Kapani'ye göre iktidar sahipleri ve iktidar peşinde koşan tabakalar sayısal olarak diğer iki kategoriye göre azınlık konumundadır. Böylesi bir sürecin çözümlenmesi ise asıl siyasal olmayan tabaka ve siyasal tabaka içerisinde gerçekleşmektedir. Siyasal olmayan tabaka aslında “ilgisizler” olarak da nitelendirilmektedir. Ancak bu tabakalar arasında kesin bir sınır da bulunmamaktadır. Öyle ki ilgisizler olarak adlandırılan bu tabaka zaman zaman siyasal konularda ilgi gösterebilmekte ve hatta oy kullanabilmektedir (Aktaran: Erdoğan, 2019: 18; Kapani, 2016: 144-147).

2.1.3. Siyasal Katılma Biçimleri

Siyasal katılma biçimleri incelendiğinde dikkate alınması gereken en önemli husus geleneksel katılım ve gelenek dışı katılım olarak iki farklı kategorinin olduğu bir ayrımın varlığıdır. Geleneksel katılım en temel düzeyde seçimlerle bağlantılıdır. Örneğin seçim kampanyalarında çalışmak, bağışlarda bulunmak, siyasi tartışmalara katılmak ve hükümet dışı örgütlere katılmak gibi unsurlar, geleneksel tanımın en önemli unsurlarından kabul edilmektedir. Bu noktada oy kullanmak ise üzerinde durulması gereken bir diğer unsurdur. Zira oy kullanmak, her ne kadar bireysel düzeyde önemli görülse de bir sistemin tamamını meşrulaştırması açısından oldukça önemlidir. Gelenek dışı katılma biçimlerinin temelinde ise genellikle “şiddet içeren davranışlar” bulunmaktadır. Eylemli karşı duruş, yasadışı ve sisteme karşı yapılan şiddet içerikli eylemlerin tamamı ise gelenek dışı katılma biçimlerine örnek teşkil etmektedir (Aktaran: Kaya, 2004: 11-12).

2.2. Gençlik Kavramının Tanımı

Gençlik kavramı, Dünya genelinde birçok araştırmaya konu olmuştur. Bir grup yazar gençliği ihtiraslarla dolu ve sorumsuz bir kitle olarak tanımlarken diğer bir grup yazar ise çocukluktan çıkıp erişkinliğe geçişte bireyin en hızlı ve hareketli çağını yaşadığı ve de kendini bulması için en önemli süreç olarak tanımlamıştır (Becel, 2017: 41). Bahsi geçen bu süreçte birey hem psikolojik hem biyolojik hem de sosyolojik olarak birçok değişim ve gelişim göstermektedir. Spatscheck bu süreci çocukluk ve yetişkinlik arasındaki bir korunaklı bir mola verilen geçiş dönemi olarak aktarmıştır (Aktaran: Altuntaş, 2019: 35-36).

Gençliğin kavramsal olarak kullanıldığı ilk alan tıp alanı olmuştur. Kavramı 1800'lü yıllarda tıpçılar, anatomik ve fizyolojik çalışmalarda açıklamalar yapmak için kullansa da bu dönemde çalışma yapan G. Stanley Hall gençlerin gelişimini psikolojik ve sosyolojik faktörler ile açıklamaya gayret etmiştir (Aktaran: Şahin, 2013: 6).

Gençlik kavramı, farklı kurumlar tarafından çeşitli yaş aralıklarına ayrılarak kategorize edilmeye çalışılsa da aslında bahse konu olan bireylerin ekonomik, sosyal, ailevi, kültürel, içerisinde yer aldığı sosyal sınıf ve eğitim düzeyi gibi birçok faktöre göre değişiklik gösterdiği belirtilmelidir. Fakat açıkça gözlemlenmiştir ki gençlik kavramı genellikle yaş aralığı olarak kategorize edilmektedir. Bu doğrultuda UNESCO gençliği 15-25 yaş aralığı olarak tanımlamaktayken, Birleşmiş Milletler Örgütü bu yaş aralığını 12-24 yaş aralığında belirlemiş ve Avrupa Birliği İstatistik Kurumu 15-29 aralığını genç kabul etmiştir. Türkiye'de bulunan kurumlara bakıldığında da çeşitli yaş aralıklarından bahsetmek mümkündür. Örneğin, Türkiye İstatistik Kurumu bu sınıflandırmada 15-24 yaş aralığını baz almıştır. Gençlik ve Spor Bakanlığı ise 14-29 yaş arasında bulunan bireyleri genç sınıfında kabul etmekte ve bu doğrultuda bu yaş aralığı için politikalar üretmektedir.

Kısaca gençlik, ergenlik dönemi ile başlayan ve yirmili yaşların sonuna kadar devam eden bir dönemdir. Bu dönemde bireyler fiziksel, zihinsel ve duygusal olarak hızlı bir gelişim yaşarlar ve kendilerini keşfetme, hayatlarında amaçlar belirleme, kişisel kimliklerini oluşturma, sosyal ilişkiler kurma ve gelecekteki kariyerleri

hakkında kararlar alma gibi önemli konularla ilgilenirler. Bu sebeple gençlik dönemi, bir bireyin hayatındaki önemli bir geçiş dönemi olarak kabul edilmekte ve toplumların ve kültürlerin birçok yönünü etkilemektedir. Son olarak gençlik, toplumsal değişimleri yönlendiren bir güç olarak da görülebilmektedir. Gençler, yeniliklere açık, eleştirel düşünen ve geleceğe yönelik umut dolu bir tutum sergileyen bir kesimi ifade etmektedir.

2.2.1. Türkiye’de Gençlik Alanında Faaliyet Gösteren Devlet Kurumları

Türkiye Cumhuriyeti’nde gençlik alanında faaliyet gösteren temelde üç devlet kurumunun bulunduğu görülmektedir. Bu kurumlarda ilki şüphesiz Gençlik ve Spor Bakanlığı’dır. Gençlik alanında faaliyet gösteren en temel devlet kurumlarından bir diğeri ise Millî Eğitim Bakanlığı’dır. Bahsi geçen üçüncü kuruluş ise 2018 yılında çıkarılan 4 no’lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Dışişleri Bakanlığı’na bağlanan Avrupa Birliği Başkanlığı’nın ilgili kuruluşu olan Türkiye Ulusal Ajansı’dır (Küme, 2017: 19).

Aktarılan üç devlet kurumundan ilki ve belki de gençlik alanında en çok faaliyet gösteren Gençlik ve Spor Bakanlığı, gençlik faaliyetleri düzenlemek, gençlik alanında faaliyet gösteren diğer devlet kurumları ve sivil toplum örgütlerinin koordine olmasını sağlamak, gençleri zararlı davranışlar ve şiddetten korumayı amaçlayan görevler üstlenmiştir. Bunun yanı sıra Millî Eğitim Bakanlığı ise daha çok gençlerin eğitimi ile ilgili alanlarda faaliyet göstermektedir. Üçüncü kurum olan Türkiye Ulusal Ajansı ise, Avrupa Birliği’nin gençlik programlarının Türkiye’de uygulanması için gerekli altyapı ve eğitim desteği sağlamaktadır.

2.2.1.1. Gençlik Alanında Faaliyet Gösteren Sivil Toplum Örgütleri

Türkiye’de gençlik alanında faaliyet gösteren sivil toplum örgütleri incelendiğinde hiç şüphesiz akıllara üniversitelerin bünyesinde genellikle öğrencilerin bir araya gelmesi yoluyla kurulan öğrenci kulüp ve dernekleri göze çarpmaktadır. Bu kulüp ve derneklere bir araya gelen öğrenciler, sosyo-kültürel yaşamlarına katkı sağlarken aynı zamanda kendilerini akademik anlamda da geliştirebilme fırsatına erişmektedir.

Türkiye’de gençlik alanında faaliyetlerde bulunan sivil toplum örgütleri incelendiğinde farklı pek çok örgütten bahsetmek mümkündür. Çalışmada toplum nezdinde bilinirliği daha fazla olan ve gençlik alanında daha sık çalışmaları olan dokuz sivil toplum örgütünden bahsedilecektir. Bu düzeyde en bilinen ve aktif dokuz sivil toplum örgütünden bahsetmek gerekmektedir;

- Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı (TEGV): Bu sivil toplum örgütü hem gençler hem de çocuklar için eğitim alanında faaliyetlerde bulunmaktadır. Temel amaçları çeşitli eğitim programları düzenleyerek gençler ve çocukların eğitimine katkıda bulunmaktır.
- Türk Gençlik ve Kültür Vakfı (TÜRKAV): TÜRKAV, gençlerin kültürel ve sosyal faaliyet alanları içerisinde çalışmalar yapmaktadır. Düzenledikleri çeşitli aktivitelerle gençlerin hem sosyal hem de kültürel hayatta desteklenmesini amaçlayan bu örgüt aynı zamanda onlara kendilerini geliştirebilecekleri bir ortam oluşturmayı da hedeflemektedir.
- Türkiye Gençlik Vakfı (TÜGVA): Vakıf, gençlerin eğitim, sosyal, kültürel ve sportif alanlarında yanında olan ve onlara çeşitli imkanlar sağlamayı hedeflemektedir.
- Türkiye Gençlik ve Eğitime Hizmet Vakfı (TÜGEV): Gençlerin eğitim hayatlarını desteklemek ve onların yanında olmak için kurulmuş bir vakıftır.
- Genç Memur-Sen: Bu sendika gençlerin çalışma hayatlarına nüfus etmektedir. Ancak bu noktada kapsam alanları ve üyelerinin memur gençler olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.
- Türkiye Genç İş Adamları Derneği (TÜGİAD): Türkiye’de henüz genç yaşta iş hayatına atılan gençlerin yanında olmak ve onları iş hayatına adapte edebilmek amacıyla kurulmuş ve gençleri iş hayatlarına hazırlayan bir dernektir.

- Türkiye Gençlik Birliği: Tıpkı TÜRKAV gibi Türkiye Gençlik Birliğinin amacı da gençlerin hem sosyal hem de kültürel hayatlarına katkıda bulunmaktadır. Aynı zaman da birlik, gençleri sanatsal ve spor faaliyetleri alanlarında da desteklemeyi hedeflemektedir.
- Toplum Gönüllüleri Vakfı (TOG): Vakfın amacı gençlerin toplumsal olaylara karşı daha duyarlı olmalarını sağlamaktır.
- Türk Kızılayı Gençlik Kolları: Türk Kızılayı'nın gençlik kolları olarak faaliyette bulunan bu sivil toplum örgütü, tıpkı TOG gibi gençleri toplumsal olaylara karşı daha duyarlı hâle getirmeyi amaçlamaktadır. Aynı zamanda gençleri, gönüllülük esasına dayanan faaliyetlerde aktif rol almaları konusunda da teşvik etmeyi hedeflemektedir.

2.2.2. Gençlerin Katılımı

Türkiye Cumhuriyeti tarihi incelendiğinde gençlerin katılımı her zaman önemli olmuştur. Gençlerin katılımı her dönemde farklılık göstermiş, zaman zaman oy kullanan gençler zaman zaman da siyasi eylemlerin içerisinde aktif olarak yer almışlardır. 1995 yılında oy kullanma yaşı 20'den 18'e düşürülmüş ve gençlerin oy kullanmak suretiyle siyasal katılımları artmıştır (Çarkoğlu, 2001: 37). Oy kullanma yaşının düşürülmesi gençlerin siyasete daha erken katılabildesinin önünü açmış ve bu sayede vatandaşlık görevlerini yerine getirmek isteyen daha aktif katılım gösterebilme imkânına erişebilmişlerdir.

Gençlerin katılımının önemlerinden birisi de bu kitlenin elinde bulundurduğu güç ile alakalıdır. Öyle ki gençler yeni ve yaratıcı fikirler ileri sürebilecekleri gibi geleneksel siyasal katılım biçimlerinden daha az etkilenebilecek yeni bir nesil oluşturabileceklerdir. Konuyla ilgili çalışan çeşitli yabancı araştırmacılara göre gençlerin katılımının önemi de farklı yönlerden incelenmiştir. Örneğin; Andersson gençlerin siyasal katılımını politik sosyalleşmenin merkezi bir gereği olarak görmüşken, Bessant çoğu batı medeniyetlerinin modern vatandaşlık ilkesi gereği gençlerin katılımını teşvik ettiğini ortaya koymuştur. Checkoway ise gençlerin katılımını daha geniş bir perspektifte incelemiştir. Ona göre gençlerin katılımı hem

demokratik toplumların gereği hem vatandaşlık bilincini arttıran bir ortam oluşmasına olanak sağlar hem de gençlerin kişisel gelişimlerine katkı sağlamaktadır (Aktaran: Tütünsatar, 2020: 18-20).

Emre Erdoğan tarafından 1999-2003 yılları arasında yapılan bir çalışmaya göre ülkemizdeki gençlerin yeterli katılım gösteremedikleri gözlemlenmiştir. Bu durum üç temel sebebe dayandırılmaktadır. Bu sebepleri şu şekilde özetlemek mümkündür (Erdoğan, 2003):

- Gençler aile yapıları sebebiyle yeterli katılım gösterememektedirler. Öyle ki Türk aile yapısının kendine has bir baskın karaktere sahip olması gençleri fikirlerini açıklamak noktasında geri planda tutmaktadır.
- Ülkedeki mevcut eğitim sistemi gençlerin katılımına olumsuz yönde etki etmektedir. Sınav odaklı eğitim sistemi sebebiyle gençler siyasette aktif olarak yer alamadıkları gibi siyasal bilgi edinme noktasında da geri planda kalmaktadır.
- Mevcut devlet bürokrasisi siyasal katılımı teşvik etmediği gibi, katılımın önüne de set çekmektedir.

Gelişmiş ülkelere bakıldığında gençlerin katılımı özellikle önemsenmektedir. Bu toplumlarda gençlerin karar alma ve sosyal gelişim süreçlerine etki etme süreçleri oldukça yüksektir. Ülkemizde özellikle son yıllarda demokratik bir devlet olmanın gereği ile gençlerin katılımını fazlasıyla önemli hâle gelmiştir. En genel ifadesiyle gençlerin katılımı, gençlerin hayatlarını etkileyecek kararlarda etkin rol almalarını ifade eden bir süreç olarak görülmektedir (Şahin, 2013: 30).

2.2.2.1. Gençlerin Farklı Siyasal Katılım Biçimleri

Geçmiş dönemlerde gençlerin katılım biçimleri sadece oy kullanmaktan ibaretken özellikle ülkemizin AB'ye uyum sürecinden itibaren gelişen süreçte gençlerin siyasal katılımlarının arttığını söylemek mümkündür. Artık gençler siyasi partilerde görev alabildikleri gibi, milletvekilliği için de aday olabilme hakkına

sahiptirler. Bu noktada seçilme yaşının on sekize düşürülmesi ülkemizdeki gençlerin siyasal katılımlarını da hayli arttırmıştır. Burada dikkat çekilmesi gereken en önemli hususlardan birisi de sivil toplum örgütleridir. Son yıllarda başta üniversite eğitimi alan gençler sivil toplum örgütlerinin faaliyetlerine katılmakta ve çeşitli konulardaki çalışmalarda yer almaktadır (Şahin, 2013).

Geleneksel siyaset bilimi görüşüne göre gençlerin siyasal katılım biçimleri sadece oy kullanma ile sınırlandırılmıştır. Ancak son yıllarda teknolojinin gelişimi ve gençlerin teknolojik imkanlara daha kolay erişebilmesi ile “post-modern” olarak adlandırılacak katılım biçimleri görülmektedir. Post-modern katılım, internet üzerinden gerçekleştirilen protestolar, hükümeti etkilemek için yapılan imza çalışmaları ve sosyal mecralarda oluşturulan grupları kapsamaktadır (Aktaran: Becel, 2017: 44-45). İnternete daha kolay erişebilen gençler, daha hızlı haberlere erişebilmekte ve bu özellikle sosyal medya aracılığı ile seslerini daha kolay duyurabilmektedirler.

Post-modern katılım biçimlerinden bir diğeri ise sivil toplum örgütlerine üyelik olarak görülmektedir (Altın & Kasımoğlu, 2018: 115). Gençler, kendilerine yakın hissettikleri sivil toplum örgütlerine üyelik gerçekleştirerek siyasal katılım sağlamaktadırlar. Bu yöntemle daha geniş bir cemaatin içerisinde yer alan gençler, seslerinin de daha gür çıkmasını sağlamaktadırlar.

Son yıllarda yapılan araştırmalar, gençlerin oy kullanmak ya da siyasal parti mensubu olmak gibi klasik katılım yöntemlerinden uzaklaştığını göstermektedir. Ancak bu durum gençlerin siyasal katılımlarının olmadığı anlamı taşımamaktadır. Öyle ki üzerinde ne oldukları ile ilgili net bir görüş birliği bulunmasa da artık gençler farklı katılım yöntemleri benimsemektedir. En genel ifadeyle ortak yönetişim, ortak üretim ve dijital katılım en yenilikçi katılım biçimleri olarak karşımıza çıkmaktadır (Aktaran: Küme, 2017: 42).

2.2.2.2. Gençlerde Katılım Kültürünün Oluşmasında Etkili Unsurlar

Gençlerin siyasal katılım sağlamasında etkili olan birçok unsur bulunmaktadır. Örneğin gençlerin yaşam standartları, ailelerin ve kendilerinin eğitim seviyesi, aile

gelenekleri ve ailenin siyasal katılıma olan ilgisi de gençlerde siyasal katılım kültürünün oluşmasındaki önemli faktörlerden bazılarıdır (Aktaran: Küme, 2017: 41).

Dokuzuncu Kalkınma Planı'nda Türkiye'nin sahip olduğu genç nüfus bir canlılık kaynağı olarak görülmüş ve özellikle istihdam alanında bir vurgu yapılmıştır. Ancak bahsi geçen planda gençlerin “sosyal katılımı” konusuna da değinilmiştir. Gençlerin katılım kültürünün oluşmasındaki faktörler ise en temelde ekonomik, sosyolojik ve demografik faktörler olarak gruplandırılmıştır. Eğitim düzeyi, iş durumu ve cinsiyet de katılım kültürünün oluşmasında belirleyici unsurlardandır. Gençlerin katılım kültürünün oluşmasında etkili olan bir diğer önemli faktör ise siyasi partiler ve sivil toplum örgütleridir. Öyle ki partilerin gençler için uyguladıkları politikalar ve sivil toplum örgütlerinin yaptıkları çalışmalarda gençleri desteklemeleri katılım kültürünün oluşmasında önemli hususlardandır (Aktaran: Şahin, 2013: 42-44).

Onuncu Kalkınma Planı'nda gençlerin sosyal hayatta ve karar alma mekanizmalarında daha aktif rol almalarının sağlanması kararlaştırılmış ve dezavantajlı konumda olan gençlerin katılımlarını arttırmaya yönelik teşviklerin yapılmasına karar verilmiştir. Bu doğrultuda; devlet gerek kendi resmi kuruluşlarınca gerekse sivil toplum örgütleri kanalıyla gençleri sistemin bir parçası haline getirmek için adımlar atmıştır.

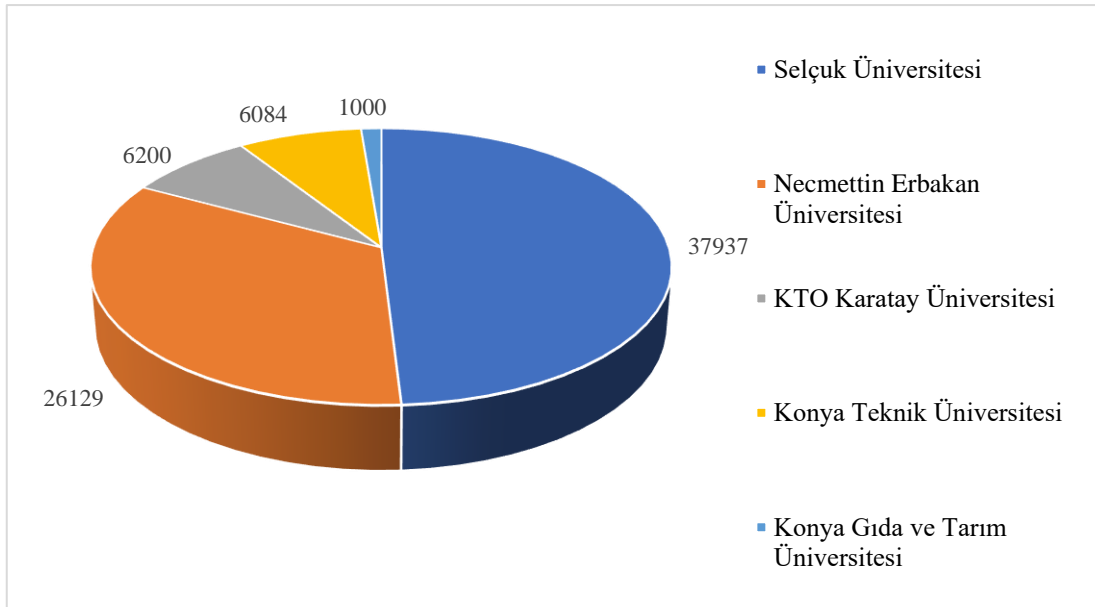
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KONYA'DA LİSANS DÜZEYİNDE ÖĞRENİM GÖREN ÖĞRENCİLERLE YAPILAN ALAN ARAŞTIRMASI

3.1. Araştırmanın Planlanması ve Uygulanması

Çalışmada nicel araştırma modeli temel alınarak anket çalışması yapılmıştır. Bu doğrultuda araştırmanın ilk iki bölümünde sivil toplum örgütleri ve katılım ile ilgili temel literatür araştırması yapılmış, üçüncü bölüme geçildiğinde ise Konya'da bulunan ikisi vakıf üçü devlet üniversitesi olmak üzere beş üniversitede lisans eğitimi alan öğrencilere anket çalışması uygulanmıştır. Anket çalışması, 04/05/2023 ve 07/05/2023 tarihleri arasında üniversite öğrencileriyle yüz yüze görüşülmek suretiyle yürütülmüştür. Ankete katılan öğrencilerin rastgele seçilmemesine dikkat edilmiştir. Bu anlamda YÖK'ün paylaştığı istatistiklere göre Konya'da lisans eğitimi alan öğrenci sayıları dikkate alınmıştır.

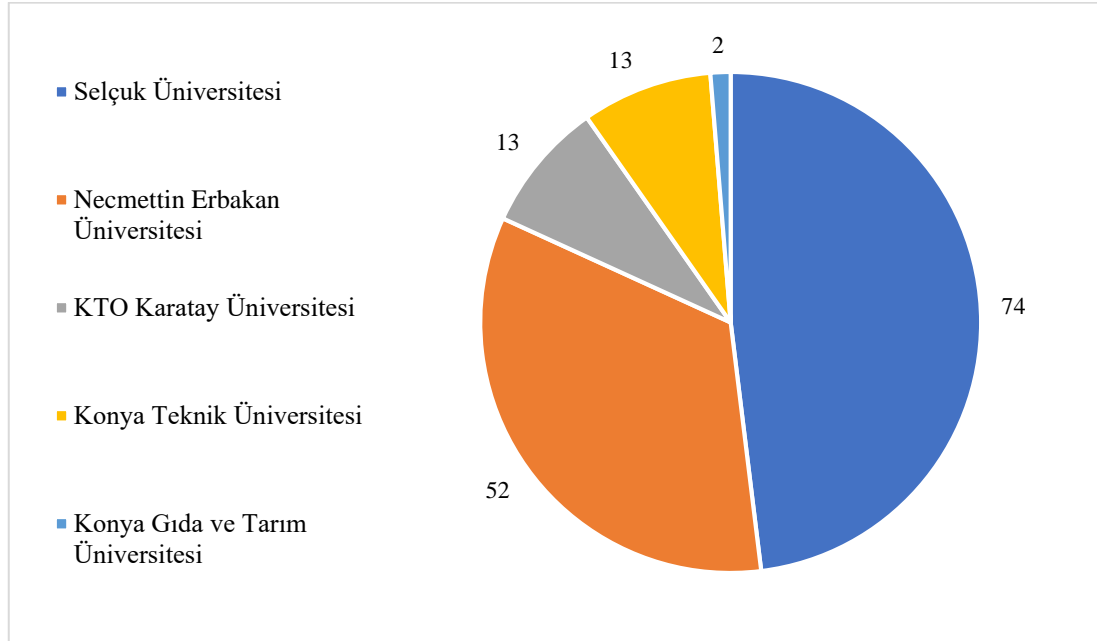
Şekil. 3.1. Konya'da Lisans Eğitimi Alan Öğrencilerin Üniversitelere Göre Dağılımı

Şekilde Konya'da üniversite eğitimi alan üniversite öğrencilerinin eğitim aldıkları üniversiteler gösterilmiştir. Buna göre Yüksek Öğretim Kurumu'nun son

verilerine göre Konya’da lisans eğitimi alan toplam 77.350 öğrenci bulunmaktadır. Bu öğrencilerin %49,04’ü Selçuk, %33,78’i Necmettin Erbakan, %8,01’i KTO Karatay, %7,86’sı Konya Teknik ve %1,29’u Gıda ve Tarım Üniversitesinde eğitim almaktadır.

Şekil. 3.2. Anket Çalışmasına Katılan Öğrencilerin Üniversitelere Göre Dağılımı

Anket çalışması toplam 154 öğrencinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Bu öğrencilerin %48,05’i Selçuk, %33,76’sı Necmettin Erbakan, %8,44’ü KTO Karatay, %8,44’ü Konya Teknik ve %1,29’u Gıda ve Tarım Üniversitesinde eğitim almaktadır. Yapılan çalışmada örneklem grubunun sayısı rastgele seçilmemiş ve üniversitelerdeki öğrenci nüfusu ve şehirdeki genel öğrenci nüfusu arasında bir ölçeklendirme yapılmıştır. Bu doğrultu da 77.350 öğrencinin yaklaşık %2’sine tekabül eden 154 öğrenci üzerinde anket yapılması uygun görülmüştür. Bu sayı ise üniversite yoğunluklarına göre tekrar kategorize edilmiş ve belirtilen kriterlerde anket çalışması yapılmıştır.

3.1.1. Araştırmanın Konusu ve Problemi

Sivil toplum ve sivil toplum örgütleri, tüm dünya üzerinde etkisini hemen hemen her sektörde hissettiren önemli iki olgu konumundadır. Öyle ki bugün sivil toplum örgütlerinin faaliyet göstermediği bir alan neredeyse kalmamıştır. Hali hazırda

ülkemizde üniversite eğitimi alan her birey, sivil toplumun da birer parçası konumundadır. Bahsi geçen bireylerin sivil toplum algısının ne ölçüde olduğu ise şüpheyle yaklaşılması gereken bir konudur. Açıkça görülmektedir ki sivil toplum örgütlerinin üyeleri arasında üniversite öğrencilerinin yeri neredeyse çok azdır. Halbuki ülkemizde üniversite eğitimi gören lisans öğrencilerinin sayısı oldukça fazladır. Yüksek Öğretim Kurumu'nun 2021 yılı istatistiklerine Türkiye'de aktif lisans öğrencisi sayısı, 4.676.657 olarak belirlenmiştir.

Araştırmanın konusu, Konya'da üniversite okuyan öğrencilerin sivil toplum örgütü algısını incelemektir. Bu doğrultuda konuyu destekleyen temel problem cümlesi ise şu olacaktır: Konya'da üniversite okuyan lisans öğrencileri sivil toplum örgütlerine katılmakta mıdır? Araştırmanın alt problemlerinden bir kaçını ise şu şekilde aktarmak gerekmektedir: Konya'da üniversite okuyan lisans öğrencileri sivil toplum örgütlerine güvenmekte midir, Konya'da üniversite okuyan lisans öğrencileri sivil toplum örgütlerine üye midir, Konya'da üniversite okuyan lisans öğrencileri sivil toplum örgütü faaliyetlerine katılmakta mıdır?

3.1.2. Araştırmanın Konusuyla İlgili Kuramsal Çerçeve ve Konuyla İlgili Belli Başlı Araştırmalar

Sivil toplum kavramı kendisine farklı düşünürler tarafından, farklı anlamlar yüklenebilen bir kavram olmuştur. Köken itibariyle batı dillerine dayanan kavram, birçok araştırmacı tarafından devlet ve özel sektör arasında bulunan aracı bir varlık olarak kabul görmektedir. Sivil toplum kavramı için en genel tanım için, “ortak çıkarı azamiye ulaştırmayı hedefleyen ve bu doğrultuda özgürce hareket edebilme kabiliyetine sahip devlet baskısından uzak kalan toplumsal bir oluşumdur” demek yanlış olmayacaktır.

Sivil toplum örgütleri ile ilgili farklı tanımlar görmek mümkündür. Fakat çeşitli tanımlar arasında en kabul gören tanımlardan bir tanesini Avrupa Ekonomi ve Sosyal Komitesi yapmaktadır. Komite'nin tanımına göre sivil toplum örgütü, üyelerinin genel yarara yönelik amaç ve sorumluluk taşıyan ve kamu kurumları ve vatandaşları arasında aracı faaliyet gösteren kuruluşlar olarak tanımlanmaktadır.

Araştırmanın konusuyla ilgili yapılan kaynak ve literatür araştırmalarında “sivil toplum” ve “sivil toplum örgütleri” ile ilgili oldukça fazla sayıda makale, tez ve kitap bulunduğu saptanmıştır. Aynı zamanda üniversite öğrencilerinin boş zaman algısı, bireylerin katılımı gibi konularda da ilgili pek çok kaynağa erişilmiştir. Fakat belirtilmelidir ki bu iki ayrı konunun birleştiği ortak bir çalışma görmek oldukça güçtür. Bu doğrultuda yapılan kaynak taraması sonucunda ulaşılan bazı temel eserleri şu şekilde sıralamak mümkündür:

- Larry Diamond’un 1994 yılında yazmış olduğu “Journal of Democracy” adlı makale,
- John Keane’nin 2004 yılında yayınlanan “Sivil Toplum ve Devlet: Avrupa’da Yeni Yaklaşımlar” adlı kitabı,
- Nuri Demirel’in 2013 yılında yayınlanan “Tarih Kuram Sivil Toplum” adlı kitabı,
- Fuat Keyman’ın 2006 yılında yayınlanan “Türkiye’de Sivil Toplumun Serüveni: İmkansızlıklar İçinde Bir Vaha” adlı kitabı,
- İbrahim Yıldırım’ın 2004 yılında yayınlanan “Demokrasi, Sivil Toplum Kuruluşları ve Yönetişim” adlı kitabı

3.1.3. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı, Türkiye’de üniversite okuyan lisans öğrencilerinin sivil toplum örgütlerine olan algısını ölçmek ve bu örgütlere olan katılımlarını tespit etmektir. Bu sayede gençlerin siyasal katılımları da tespit edilecektir.

Çalışmada ilk olarak, yapılan literatür taraması sonucunda elde edilen bilgilere dayanarak araştırmanın kuramsal çerçevesi oluşturulmuştur. Yapılan literatür çalışması sonucunda, Sivil Toplum Örgütleri ve Katılım konusuyla ilgili olarak yapılan çalışmalar incelendiğinde, özellikle öğrenciler ve gençlerin katılımı ile ilgili daha fazla bilimsel çalışmanın yapılması gerektiğinden literatüre fayda sağlanacağı

düşünülmektedir. Ayrıca, gençlerin sivil toplum örgütlerine daha fazla katılım sağlandığı takdirde gelecek adına olumlu sonuçlar da doğurabileceği göz önünde bulundurulmalıdır.

Çalışmanın konu ve uygulama kapsamı doğrultusunda alt amacını oluşturan demografik özelliklerle çalışmanın ana konusunu oluşturan değişkenler üzerindeki algı farklılıklarını ölçmek amacıyla H1, H2, H3,H4, H5, H6, H7 ve H8 hipotezleri oluşturulmuştur. Bu hipotezleri şu şekilde sıralamak mümkündür:

H1: Üniversite öğrencileri siyasal süreci takip etmektedir.

H2: Sivil toplum örgütlerine duyulan güven hissi ve sivil toplum örgütlerine üye olma arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

H3: Sivil toplum örgütlerine duyulan güven hissi ve sosyo-demografik özellikler arasında anlamlı fark bulunmaktadır.

H4: Öğrenciler güncel siyasal süreci takip etmektedir.

H5: Kadın öğrenciler erkek öğrencilere göre sivil toplum örgütlerine daha fazla katılım sağlamaktadır.

H6: Sivil toplum örgütlerine duyulan güven hissi ve sivil toplum örgütlerine üye olma arasında olumlu bir ilişki bulunmaktadır.

H7: Üniversite öğrencileri sivil toplum örgütlerine katılım sağlamamaktadır.

H8: Öğrencilerin ailelerinin sivil toplum örgütlerine üye olması öğrencilerin de sivil toplum örgütlerine katılımını etkilemektedir

3.1.4. Araştırmanın Önemi ve Sınırlılıkları

Araştırma konusunun seçilmesindeki en büyük etken, üniversite öğrencilerinin sivil toplum örgütlerine olan ilgisizliğinden şüphe duyulmasıdır. Zira üniversite öğrencileri, boş zaman değerlendirmeleri yaparken herhangi bir sivil toplum örgütlerine faaliyetine katılmayı neredeyse düşünmemektedir. Bu araştırmanın en

büyük önemi, ülkemizde eğitim gören üniversite öğrencilerinin sivil toplum örgütlerine bakış açısını olumlu ya da olumsuz anlamda test etmek ve sonuçların olumsuz çıkması ihtimalinde ne gibi adımlar atılabileceğini ortaya koymaktır. Bu doğrultuda yapılan literatür taramasında, konu üzerinde neredeyse hiç çalışma bulunmaması dikkat çekmiştir. Sivil toplum örgütlerinin gerek siyasi gerek ekonomik gerekse sosyal hayattaki öneminin, üniversite öğrencileri tarafından anlaşılması elzem görülmektedir. Zira eğitimi tamamlayan öğrenciler toplumsal hayata atılacak ve önemli sektörlerde varlık göstereceklerdir. Böylesi bir durumda sivil toplumdan ya da sivil toplum örgütlerinin varlığından habersiz olan öğrenciler, toplumsal hayattaki gerçekliklerin farkına varmakta güçlük çekecektir.

Araştırmanın en önemli sınırlılıklarından birisi 06.02.2023 tarihinde merkezi Kahramanmaraş olan depremden kaynaklanmaktadır. Bu tarihten itibaren ülkemizde büyük bir yas ve matem havası meydana gelmiş, gündelik hayat uzun zaman durmuştur. Depremden sonra, YÖK tarafından uzaktan eğitim kararı alınması, öğrencilerin kendi yaşadıkları şehirlere geri dönmesine yol açmış ve üniversitelerde lisans öğrencisi bulmak zorlaşmıştır. Haliyle örneklem grubunun büyüklüğü de ilk tasarlanan haline oranla daraltılmıştır. Çalışmanın ilk tasarımında öğrencilerin eğitim aldıkları bilim alanlarının eşit dağıtılması hedefi de sadece sağlık bilimleri öğrencilerinin yüz yüze eğitim alması sebebiyle tam olarak tutturulamamış ve haliyle ankete cevap veren sağlık bilimleri öğrencileri bir miktar daha fazla olmuştur.

Araştırmanın ikinci sınırlılığı ise anketin yapıldığı tarihlerde ülkemizin 2023 yılı genel seçimlerine doğru yaklaştığı bir zaman diliminde olmasından kaynaklanmıştır. Kısıtlı imkanlar dahilinde ulaşılan öğrenciler anket çalışmasına katılmak istememiş ve sorulara cevap vermek için vakit ayırmayı tercih etmemiştir.

3.2. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmanın yöntemi, nicel araştırma yöntemleri esas alınarak belirlenmiştir. Ancak yapılan anket çalışmasındaki bir takım açık uçlu sorular da bulunmaktadır. Bu durumun neticesinde bazı nitel değerlendirmelerin de yapılması mümkündür. Yapılan çalışmada, Konya’da lisans düzeyinde öğrenim gören 154 lisans öğrencisi ile bir anket

çalışması yürütülecek ve yapılan anket çalışmasının soruları SPSS programı ile analiz edilecektir.

3.2.1. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın evreni, Konya’da üniversite eğitimi alan tüm lisans öğrencileridir.

Araştırmanın örnekleme ise, Konya ilinde bulunan beş üniversitede eğitim alan lisans öğrencileridir. Araştırmanın örnekleme yapılrken rastlantısal olmamasına dikkat edilmiş ve bu sebeple “kota örnekleme seçimi” tekniğı kullanılmıştır.

3.2.2. Veri Toplama Araçları

Yapılan çalışmada veri toplama araçlarından anket çalışmasına yer verilmiştir. Anket çalışması hazırlanırken dört aşamaya dikkat edilmeye gayret edilmiştir. Bu aşamalardan ilki amaç ve soruları belirlemek olmuştur. İkinci aşamada bir taslak hazırlanması gerçekleştirilmiştir. Üçüncü aşamaya geçildiğinde bir uzman yardımı alınarak, ön uygulama formu oluşturulmuş ve son aşamada ise ön uygulama sonuçları değerlendirilmiş ve anket çalışmasına son hali verilmiştir.

3.2.3. Veri Analizi

Yapılan anket çalışmasında hem açık hem de kapalı uçlu sorular kullanılmıştır. Bu nedenden ötürü, çalışmada elde edilen verilerin analizi yapılırken nicel ve nitel veri analizi yöntemleri kullanılmış ve ulaşılan veriler karma veri analizi kullanılarak çözümlenmeye gayret edilmiştir. Anket sonuçları, SPSS programı kullanılarak açıklanmıştır.

3.3. Bulgular

Çalışmanın bu kısmında yapılan anket araştırmasının sonuçlarını ortaya döken veriler tablolar halinde aktarılacaktır. Bu doğrultuda öncelikle anket çalışmasına katılan öğrencilerin tanımlayıcı verileri aktarılmış ve daha sonra tablolar yorumlanmıştır.

3.3.1. Uygulanan Anket Çalışmasına Katılan Öğrencilerin Özelliklerini Ortaya Koyan Veriler

Tablo 3.1. ve Tablo 3.2. örneklem grubunun sosyo-demografik özelliklerini ortaya koyduğu gibi bu grubun siyasal katılımlarını ölçmek amacıyla da birtakım veriler ortaya koymaktadır. Bu doğrultuda tabloların açıklanması tabloların altında detaylıca ele alınacaktır.

Tablo 3.1. Örneklem Grubunun Tanımlayıcı Verileri

		Frekans	Yüzde
Katılımcıların Cinsiyeti	Erkek	68	44.2
	Kadın	86	55.8
Katılımcıların Medeni Durumu	Evli	8	5.2
	Bekar	146	94.8
Katılımcıların Yaş Dağılımı	18-20	51	33.1
	21-23	77	50
	24-26	18	11.7
	27-29	8	5.2
Katılımcıların Ailelerinin Gelir Düzeyi	0-5000	14	9.1
	5001-10.000	26	16.9
	10.001-15.000	29	18.8
	15.001-20.000	30	19.5
	20.001-25.000	21	13.6
	25.001 ve üstü	34	22.1
Katılımcının Aylık Gelir Düzeyi	0-1500	32	20.8
	1501-2500	36	23.4
	2501-3500	36	23.4
	3501-4500	15	9.7
	4501-5500	14	9.1
	5501 ve üstü	21	13.6
Katılımcıların Eğitim Aldıkları Üniversite	Selçuk Üniversitesi	74	48.1
	Necmettin Erbakan Üniversitesi	52	33.8
	KTO Karatay Üniversitesi	13	8.4
	Gıda ve Tarım Üniversitesi	2	1.3
	Konya Teknik Üniversitesi	13	8.4
Katılımcıların Sınıfı	Hazırlık	3	1.9

	1	40	26
	2	34	22.1
	3	22	14.3
	4	40	26
	5	13	8.4
	6	2	1.3
Katılımcıların Bilim Alanları	Sosyal Bilimler	42	27.3
	Tıp ve Sağlık Bilimleri	67	43.5
	Fen ve Mühendislik Bilimleri	45	29.2

Araştırmaya katılan 154 katılımcının oluşturduğu sosyo-demografik bulgulara göre katılımcıların; %55,8'i kadın, %94,8'i bekar, %50'si 21-23 yaş aralığında olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların ailelerinin gelirleri %22,1'in 25.001 ve üstü gelir elde ettiği saptanmıştır. Ayrıca katılımcıların %23,4'ü "15001-2500" ve "2501-3500" gelir elde etmektedir. Katılımcıların %48'i Selçuk Üniversitesinde, %22,1'i 2. sınıf öğrencisi ve %43,5'i Tıp ve Sağlık Bilimleri öğrencilerinden oluşmaktadır.

Tablo 3.2. Örneklem Grubunun Siyasal Katılım Verileri

		Frekans	Yüzde
Türkiye'deki güncel siyasal süreci takip ediyor musunuz?	Evet	88	57.1
	Bazen	52	9.1
	Hayır	14	33.8
Güncel siyasal süreci hangi kanallardan takip ediyorsunuz?	Görsel Medya	5	3.2
	Yazılı Medya	6	3.9
	Sanal ve Sosyal Medya	143	92.9
Yaşınız el verdiği seçimlerde oy kullandınız mı?	Hepsinde Kullandım	53	34.4
	Bazılarında Kullandım	12	7.8
	Hiçbirinde Kullanmadım	17	11
	İlk Defa Kullanacağım	72	46.8
Siyasal katılım düzeyinizi nasıl tanımlıyorsunuz?	Pek İlgilenmiyorum	30	19.5
	Sadece Oy Veririm	29	18.8
	Televizyonda İzler ve Arkadaş Çevremle Tartışırım	82	53.2
	Aktif Düzeyde Katılıyorum	11	7.1
	Üst Düzeyde Katılıyorum	2	1.3
	Bağlılık	7	4.5

Türkiye’deki güncel siyasal süreci takip ediyor musunuz?	Vatandaşlık	49	31.8
	Kültürel Aidiyet	4	2.6
	Toplumsal Sorumluluk	42	27.3
	Gelecek Kaygısı	46	29.9
	Zorunluluk	6	3.9

Öğrencilerin %57,1’i “Güncel Siyasi Süreci Takip Etmekte” cevabını vermiştir. Güncel siyasi süreci takip eden katılımcılar süreci %92,9 oranında “Sanal-Sosyal Medya” üzerinden takip sağlamaktadır. Katılımcılar, 2023 seçimlerinde %46,8 ilk kez oy kullanacaktır. Öğrencilerin %53,2’si siyaseti televizyon izleyerek tartışmakta ve öğrencilerin oy vermesinde etkili olan faktörün %31,8 vatandaşlık olduğu saptanmıştır. Bu sonuçlara göre “H1: Üniversite öğrencileri siyasal süreci takip etmektedir.” hipotezi doğrulanmaktadır.

3.3.2. Tabloların Yorumlanması

Çalışmanın bu bölümü on altı tablodan oluşmaktadır. Kolmogorov Simirnov ve Shapiro-Wilk normallik testleri uygulanan bu bölümde katılımcıların sivil toplum örgütleri algıları onlara duydukları güven hissi üzerinden ölçülmeye çalışılmıştır (E. Demir vd., 2016: 134). Bu kısımda aktarılan tabloların açıklanması tablonun devamında yapılacaktır.

Tablo 3.3. Sivil Toplum Örgütlerine Duyulan Güven ve Sivil Toplum Örgütlerine Katılım Arasındaki İlişki Çarpıklık ve Basıklık Ortalaması

	Çarpıklık Ortalaması ± SS	Basıklık Ortalaması ± SS
Sivil Toplum Örgütlerine Duyulan Güven	0.185± t0.195	0.149 ± 0.389
Sivil Toplum Örgütlerine Katılım	-0.380± 0.195	-0.211± 0.389

Sivil toplum örgütlerine duyulan güven ile sivil toplum örgütlerine katılım ölçeklerine ilişkin Kolmogorov Simirnov ve Shapiro-Wilk normallik testleri uygulanmıştır. Ölçeklere ilişkin çarpıklık ve basıklık değerleri -1.0 ve +1,0 arasında olduğundan ölçeklerin normal dağıldığı belirlenmiştir (Demir vd., 2016:130-148).

Tablo 3.4. Sivil Toplum Örgütlerine Duyulan Güven ve Sivil Toplum Örgütlerine Katılım Arasındaki İlişki

	Ortalama	Standart Sapma
Sivil Toplum Örgütlerine Duyulan Güven	2.736	0.746
Sivil Toplum Örgütlerine Katılım	2.940	0.699

Katılımcıların sivil toplum örgütlerine duyulan güven sorularına verdikleri yanıtların puan ortalamalarına göre puanı ($\mu = 2.736 \pm 0.746$), sivil toplum örgütlerine katılım verdikleri puan ($\mu = 2.940 \pm 0.699$) orta düzeyde olduğu saptanmıştır. Bu sonuca göre “H₂: Sivil toplum örgütlerine duyulan güven hissi ve sivil toplum örgütlerine üye olma arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır” hipotezi desteklenmemektedir. Öğrencilerin sivil toplum örgütlerine katılımı ve örgütlere duydukları güven arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır.

Tablo 3.5. Güvenilirlik Analizi Tablosu

	<i>Cronbach's Alpha</i>	Madde Sayısı
Sivil Toplum Kuruluşuna Duyulan Güven	0.804	8
Sivil Toplum Örgütüne Katılım	0.895	18

Çalışmaya katılanların anket formundaki sorulara doğru yanıt verip vermediğini inceleyebilmek için güvenilirlik analizi yapılmıştır. Buna göre sivil toplum örgütlerine duyulan güven ile sivil toplum örgütlerine katılım Cronbach's Alpha değerleri sırasıyla 0.804, 0.895 kabul edilebilir alt sınır değer olan 0.70' in üzerinde bulunmuştur.

Tablo 3.6 Sivil Toplum Örgütlerine Duyulan Güvenin Geçerlik Analizi

Sivil Toplum Örgütlerine Duyulan Güven	Faktör 1
S4	0.829
S5	0.828
S2	0.779
S6	0.770
S1	0.678
S3	0.560
S7	0.407
S8	0.327
Faktör Özdeğeri	446.687
Faktörün Açıklandığı Varyans Yüzdesi	45.030
Açıklanan Toplam Varyans (%)	59.291
Testler: Kaizer-Meyer-Olkin Test (KMO): 0.321 Barlett's test of Sphericity: 0.000(P<0.000)	

Sivil toplum örgütlerine duyulan güven açıklayıcı faktör analizi bulgularına göre, KMO Kaiser-Meyer Olkin örneklem uygunluğu 0.321 olarak bulunmuş olup Barlett normal dağılım test sonucu anlamlı çıkmıştır. KMO değeri anlamlı olduğu için varimax dönüştürmesi aracılığıyla özdeğer 1'in üzerinde tek boyut ortaya çıkmıştır. Bu faktör toplamda varyansın 59'unu açıklamaktadır.

Tablo 3.7. Sivil Toplum Örgütlerine Katılımın Geçerlik Analizi

Sivil Toplum Örgütüne Katılım	Faktör 1
K12	0.758
K11	0.724
K3	0.677
K13	0.663
K1	0.662
K6	0.652

K5	0.645
K15	0.644
K18	0.638
K2	0.625
K18	0.638
K14	0.617
K7	0.602
K16	0.592
K10	0.546
K4	0.493
K9	0.291
Faktör Özdeğeri	1131.963
Faktörün Açıklandığı Varyans Yüzdesi	37.655
Açıklanan Toplam Varyans (%)	37.655
Testler: Kaizer-Meyer-Olkin Test (KMO): 0.872 Barlett's test of Sphericity: 0.000(P<0.000)	

Sivil toplum örgüt katılım algısının açıklayıcı faktör analizi bulgularına göre, KMO Kaiser-Meyer Olkin örneklem uygunluğu 0.872 olarak bulunmuş olup Barlett normal dağılım est sonucu anlamlı çıkmıştır. KMO değeri anlamlı olduğu için varimax dönüştürmesi aracılığıyla özdeğer 1'in üzerinde tek boyut ortaya çıkmıştır. Bu faktör toplamda varyansın 37'sini açıklamaktadır.

Tablo 3.8. Sivil Toplum Örgütlerine Duyulan Güven Algısının Sosyo-Demografik Özelliklere Göre Karşılaştırılması

		N	Ort ±SS	t veya F	Sig
Katılımcıların Cinsiyeti	Erkek	68	2.76±0.811	0.393	0.65
	Kadın	86	2.71±0.695		
Katılımcıların Medeni Durumu	Evli	8	2.93±1.06	0.782	0.435
	Bekar	146	2.72±0.728		
Katılımcıların Yaş Dağılımı	18-20	51	2.85±0.725	1.603	0.191
	21-23	77	2.60±0.737		
	24-26	18	2.89±0.702		
	27-29	8	2.85±0.969		
	0-5000	14	2.75±0.597	0.116	0.989

Katılımcıların Ailelerinin Gelir Düzeyi	5001-10.000	26	2.71±0.753		
	10.001-15.000	29	2.74±0.653		
	15.001-20.000	30	2.81±0.917		
	20.001-25.000	21	2.66±0.523		
	25.001 ve üstü	34	2.71±0.87		
Katılımcının Aylık Gelir Düzeyi	0-1500	32	2.82±0.682	1.903	0.97
	1501-2500	36	2.65±0.697		
	2501-3500	36	2.53±0.679		
	3501-4500	15	2.60±0.528		
	4501-5500	14	3.15±0.975		
	5501 ve üstü	21	2.89±0.928		
Katılımcıların Eğitim Aldıkları Üniversite	Selçuk Üniversitesi	74	2.66±0.698	0.402	0.807
	Necmettin Erbakan Üniversitesi	52	2.83±0.796		
	KTO Karatay Üniversitesi	13	2.76±0.959		
	Konya Gıda ve Tarım Üniversitesi	2	2.56±0.441		
	Konya Teknik Üniversitesi	13	2.72±0.653		
Katılımcıların Sınıfı	Hazırlık	3	3.20±1.01	0.422	0.864
	1	40	2.78±0.703		
	2	34	2.69±0.722		
	3	22	2.81±0.819		
	4	40	2.64±0.760		
	5	13	2.70±0.844		
	6	2	3.00±0.353		
Katılımcıların Bilim Alanları	Sosyal Bilimler	42	2.87±0.750	1.20	0.303
	Tıp ve Sağlık Bilimleri	67	2.72±0.752		
	Fen ve Mühendislik	45	2.62±0.771		

Tablo sivil toplum kuruluşlarına güven algısının sosyo-demografik özelliklere göre fark analizleri yer almaktadır. Katılımcıların cinsiyet, medeni durum, yaş, ailenizin ortak geliri, sizin aylık geliriniz, üniversite, sınıf, bilim alanında arasında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır ($p>0.05$). Bu sonuçlara göre “H₃: Sivil toplum örgütlerine duyulan güven hissi ve sosyo-demografik özellikler arasında anlamlı fark bulunmaktadır” hipotezi geçersiz kalmış ve öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerinin sivil toplum örgütlerine olan güven duygularını etkilemediği sonucuna varılmıştır.

Tablo 3.9. Öğrencilerin Siyasal Katılımlarının Sosyo-Demografik Özelliklere Göre Karşılaştırılması

		N	Ort ± ss	F	Sig	Fark
Türkiye’deki güncel siyasal	Evet	88	2.65±0.74 4			

süreci takip ediyor musunuz?	Bazen	52	2.73±0.658	4.265	0.016	Hayır>Evet
	Hayır	14	3.26±0.897			
Güncel siyasal süreci hangi kanallardan takip ediyorsunuz?	Görsel Medya	5	2.80±0.480	0.031	0.970	
	Yazılı Medya	6	2.68±0.683			
	Sanal ve Sosyal Medya	143	2.73±0.759			
Yaşınız el verdiği seçimlerde oy kullandınız mı?	Hepsinde Kullandım	53	2.67±0.729	0.432	0.730	
	Bazılarında Kullandım	12	2.81±0.518			
	Hiçbirinde Kullandım	17	2.90±1.06			
	İlk Defa Kullanacağım	72	2.72±0.710			
Siyasal katılım düzeyinizi nasıl tanımlıyorsunuz?	Pek İlgilenmiyorum	30	2.93±0.761	1.301	0.273	
	Sadece Oy Veririm	29	2.84±0.712			
	TV İzler ve Çevremle Tartışırım	82	2.61±0.767			
	Aktif Düzeyde Katılırim	11	2.85±0.609			
	Üst Düzeyde Katılırim	2	2.56±0.883			
Oy vermenizdeki etkili olan faktörler nelerdir?	Bağlılık	7	3.00±0.780	1.336	0.252	
	Vatandaşlık	49	2.63±0.683			
	Kültürel Aidiyet	4	2.87±0.872			
	Toplumsal Sorumluluk	42	2.66±0.719			
	Gelecek Kaygısı	46	2.77±0.747			
	Zorunluluk	6	3.35±1.173			

Tablo öğrencilerin siyasal katılımlarının sosyo-demografik özelliklere göre fark analizleri yer almaktadır.

Türkiye’de güncel siyasal süreci takip etme değişkenine göre anlamlı farklılık saptanmıştır ($p<0.05$). Buna göre siyasal katılımın Türkiye’de güncel siyasal süreci takip etme “hayır (3.26)” değişkeni “evet (2.65)” göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Buna göre “H4: Öğrenciler güncel siyasal süreci takip etmektedir” hipotezi doğrulanmaktadır.

Katılımcıların siyasi süreci takip ettiği yer, yaşımızın el verdiği sürece oy verme, siyasal katılım düzeyi, oy vermede etki olan faktör arasında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır ($p>0.05$).

Tablo 3.10. Sivil Toplum Örgütlerine Katılımın Sosyo-Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesi

		N	Ort ±SS	t veya F	Sig	Fark
Katılımcıların Cinsiyeti	Erkek	68	2.90±0.714	-0.688	0.492	
	Kadın	86	2.98±0.690			
Katılımcıların Medeni Durumu	Evli	8	2.73±0.905	-0.876	0.382	
	Bekar	146	2.95±0.689			
Katılımcıların Yaş Dağılımı	18-20	51	2.83±0.678	0.991	0.399	
	21-23	77	3.04±0.708			
	24-26	18	2.90±0.640			
	27-29	8	2.88±0.873			
Katılımcıların Ailelerinin Gelir Düzeyi	0-5000	14	2.97±0.637	0.996	0.423	
	5001-10.000	26	2.98±0.780			
	10.001-15.000	29	2.82±0.719			
	15.001-20.000	30	2.78±0.727			
	20.001-25.000	21	3.15±0.502			
	25.001 ve üstü	34	3.02±0.720			
Katılımcının Aylık Gelir Düzeyi	0-1500	32	2.89±0.695	0.769	0.574	
	1501-2500	36	2.91±0.586			
	2501-3500	36	3.11±0.728			
	3501-4500	15	2.99±0.639			
	4501-5500	14	2.96±0.688			
	5501 ve üstü	21	2.76±0.880			
Katılımcıların Eğitim Aldıkları Üniversite	Selçuk Üniversitesi	74	2.91±0.695	0.859	0.490	
	Necmettin Erbakan Üniversitesi	52	2.90±0.693			
	KTO Karatay Üniversitesi	13	3.02±0.723			
	Konya Gıda ve Tarım Üniversitesi	2	3.69±0.274			
	Konya Teknik Üniversitesi	13	3.10±0.766			
Katılımcıların Sınıfı	Hazırlık	3	2.44±0.630	1.971	0.073	
	1	40	2.87±0.680			
	2	34	2.86±0.597			
	3	22	2.98±0.669			
	4	40	3.20±0.726			
	5	13	2.76±0.858			
	6	2	2.11±0.235			
Katılımcıların Bilim Alanları	Sosyal Bilimler	88	2.99±0.727	2.778	0.065	
	Tıp ve Sağlık Bilimleri	52	2.98±0.588			
	Fen ve Mühendislik	14	2.53±0.814			

Tablo sivil toplum örgütüne katılım algısının sosyo-demografik özelliklere göre fark analizleri yer almaktadır. Katılımcıların cinsiyet, medeni durum, yaş,

ailenizin ortak geliri, sizin aylık geliriniz, üniversite, sınıf, bilim alanında arasında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır ($p>0.05$). Bu sonuca göre “H5: Kadın öğrenciler erkek öğrencilere göre sivil toplum örgütlerine daha fazla katılım sağlamaktadır” hipotezi doğrulanmamıştır.

Tablo sivil toplum örgütüne katılımlarının sosyo-demografik özelliklere göre fark analizleri yer almaktadır. Türkiye’de güncel siyasal gücü takip etme, siyasi gücü takip ettiği yer, yaşınızın el verdiği sürece oy verme, siyasal katılım düzeyi, oy vermede etki olan faktör arasında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır ($p>0.05$).

Tablo 3.11. Öğrencilerin Siyasal Katılımlarının Sosyo-Demografik Özelliklere Göre Karşılaştırılması

		N	Ort ±ss	F	Sig	Fark
Türkiye’deki güncel siyasal süreci takip ediyor musunuz?	Evet	88	2.99±0.727	2.778	0.065	
	Bazen	52	2.98±0.588			
	Hayır	14	2.53±0.814			
Güncel siyasal süreci hangi kanallardan takip ediyorsunuz?	Görsel	5	3.04±0.163	0.224	0.800	
	Yazılı	6	2.77±1.06			
	Sanal ve Sosyal Medya	143	2.95±0.696			
Yaşınız el verdiği seçimlerde oy kullandınız mı?	Hepsinde Kullandım	53	3.07±0.714	1.901	0.132	
	Bazılarında Kullandım	12	2.94±0.609			
	Hiçbirinde Kullanmadım	17	2.61±0.641			
	İlk Defa Kullanacağım	72	2.93±0.702			
Siyasal katılım düzeyinizi nasıl tanımlıyorsunuz?	Pek İlgilenmiyorum	30	2.787±0.641	0.663	0.619	
	Sadece Oy Veririm	29	2.96±0.621			
	TV İzler ve Çevremle Tartışırım	82	2.99±0.744			
	Aktif Düzeyde Katılırim	11	2.89±0.721			
	Üst Düzeyde Katılırim	2	3.33±0.864			
Oy vermenizde etkili olan faktörler nelerdir?	Bağlılık	7	2.83±0.853	1.662	0.147	
	Vatandaşlık	49	3.03±0.721			
	Kültürel Aidiyet	4	3.73±0.546			
	Toplumsal Sorumluluk	42	2.91±0.676			

	Gelecek Kaygısı	46	2.86±0.668			
	Zorunluluk	6	2.61±0.699			

Tablo sivil topluma örgüte duyulan güven ile sivil topluma üye olma arasında fark analizi yer almaktadır.

Sivil toplum örgütüne duyulan güven ile sivil topluma üye olma arasında anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır ($p<0.05$). Buna göre “hayır (2.87)” puan ortalaması “evet (2.30)” göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Yani sivil topluma duyulan güven, sivil topluma üye olmada etkili olmamaktadır. Bu sonuca göre “H₆: Sivil toplum örgütlerine duyulan güven hissi ve sivil toplum örgütlerine üye olma arasında olumlu bir ilişki bulunmaktadır” hipotezi doğrulanamamıştır.

Tablo 3.12. Katılımcıların Sivil Toplum Örgütü Üyelik Oranları

		N		T	Sig
Bir sivil toplum örgütüne üye misiniz?	Evet	38	2.30 ±0.623	-4.286	0.000
	Hayır	116	2.87±0.732		

Tabloya göre, lisans öğrencileri sivil toplum örgütlerine katılım sağlamamaktadır. Öyle ki herhangi bir sivil toplum örgütüne üye olmayan öğrenci sayısı üye olan öğrenci sayılarının neredeyse dört katıdır. Bu verilere göre “H₇: Üniversite öğrencileri sivil toplum örgütlerine katılım sağlamamaktadır” hipotezi doğrulanmıştır.

Tablo 3.13. Katılımcıların Üyesi Oldukları Sivil Toplum Örgütleri

				F	Sig	Fark
Üyesi olduğunuz sivil toplum örgütü hangisi veya hangileridir?	Üyeliği Yoktur	116	2.87±0.732	4.52	0.002	Üye Değil>Diğer
	Ahbap	12	2.30±0.608			
	Tema	8	2.32±0.432			
	Kızılay	6	2.37±0.586			
	Diğer	12	2.27±0.811			

Katılımcıların üye oldukları sivil toplum örgütleri arasında sivil toplum örgütüne duyulan güven arasında anlamlı fark olduğu saptanmıştır ($p<0.05$). Buna göre “üye değil (2.87)”, “diğer (2.27)” arasında puan ortalaması daha yüksektir.

Öğrenciler sırasıyla Ahbap (12), Tema (8) ve Kızılay (6) gibi sivil toplum örgütlerine katılım sağlasa da 154 öğrencinin 116'sı sivil toplum örgütlerine katılım sağlamamaktadır. Bu verilere göre lisans öğrencilerinin %75,32'si sivil toplum örgütlerine üye olmaktan kaçınmaktadır.

Tablo 3.14. Katılımcıların Ailelerinin Sivil Toplum Örgütlerine Katılım Oranları

		N		T	Sig
Ailenizde sivil toplum örgütü üyesi herhangi birisi bulunmakta mıdır?	Evet	20	2.43±0.801	-1.977	0.050
	Hayır	134	2.78±0.730		

Tablo 3.14 ve 3.15'e göre sivil topluma örgüte duyulan güven ile katılımcıların ailelerinin sivil topluma üye olması arasında fark analizi yer almaktadır.

Sivil toplum örgütüne duyulan güven ile aile bireylerinin sivil topluma üye olması arasında anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır ($p<0.05$). Buna göre “hayır (2.78)” ortalaması “evet (2.43)” göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. “H₈: Öğrencilerin ailelerinin sivil toplum örgütlerine üye olması öğrencilerin de sivil toplum örgütlerine katılımını etkilemektedir” hipotezi doğrulanamamıştır. Yani ailede sivil toplum örgütü üyesi herhangi bir bireyin bulunması ve bireyin sivil toplum örgütlerine katılımı arasında herhangi bir ilişki bulunmamaktadır.

Tablo 3.15. Katılımcıların Ailelerinin Üyesi Oldukları Sivil Toplum Örgütleri Oranları

				F	Sig	Fark
Aile üyenizin üyesi olduğu sivil toplum örgütü hangisi veya hangileridir?	Kızılay	5	2.85±0.357	2.12	0.081	-
	İHH	3	2.87±1.06			
	Yeşilay	3	2.08±2.88			
	Üye Değil	134	2.78±0.730			
	Diğer	9	2.16±0.920			

Tabloda katılımcıların aile bireylerinin üyesi oldukları sivil toplum örgütleri aktarılmıştır. Buna göre katılımcıların 134'ünün ailesinde bir sivil toplum örgütü üyesi bulunmazken, üye olanlarında çoğunlukla Kızılay, Yeşilay ve İHH gibi sivil toplum

örgütlerine üye oldukları saptanmıştır. Ayrıca katılımcıların aile bireylerinin üyesi oldukları sivil toplum örgütleri ve genel olarak sivil toplum örgütlerine duyulan güven arasında anlamlı fark saptanmamıştır ($p>0.05$). Öğrenci ailelerinin sivil toplum örgütlerine üyelik oranlarına bakıldığında ise örneklem grubunun %87,01'nin ailesi sivil toplum örgütlerine üye olmadığı saptanmıştır. Aile fertleri ağırlıklı olarak Kızılay, Yeşilay ve İHH gibi sivil toplum örgütlerine üye olsalar da diğer sivil toplum örgütlerine de katılım sağlayan bireyler de bulunmaktadır.

Tablo 3.16. Sivil Toplum Örgütüne Katılım ile Üyesi Olunan Sivil Toplum Örgütü Karşılaştırılması

		N	Ort ±ss	T	Sig	
Bir sivil toplum örgütü üyesi misiniz?	Evet	38	3.36 ±0.651	4.520	0.000	
	Hayır	116	2.80±0.661			
Üyesi olduğunuz sivil toplum örgütü hangisi ya da hangileridir?				F	Sig	Fark
	Üye Değil	116	2.80±0.661	7.476	0.000	Ahbap>Kızılay
	Ahbap	12	3.63±0.557			
	Tema	8	3.25±0.638			
	Kızılay	6	2.72±0.746			
	Diğer	12	3.49±0.520			

Tabloda sivil toplum örgütüne katılım oranı ile üyesi olunan sivil toplum örgütlerinin arasındaki fark analizi yer almaktadır.

Katılımcıların üye oldukları sivil toplum kuruluşu ile sivil toplum örgütüne katılma arasında anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır ($p<0.05$). Buna göre “Ahbap (3.63)”, puan ortalaması “Kızılay (2.72)” göre daha yüksektir. Bu noktada katılımcılar çeşitli sivil toplum örgütlerine katılım sağlasalar da aralarında en çok öne çıkan örgütler Ahbap ve Kızılay olmuştur.

Tablo 3.17. Sivil Toplum Örgütüne Katılım ile Ailenin Bireylerinin Üyesi Olduğu Sivil Toplum Örgütü Karşılaştırılması

		N	Ort ±ss	T	Sig	
Ailenizde sivil toplum örgütü üyesi herhangi birisi bulunmakta mıdır?	Evet	20	3.33 ±0.776	4.520	0.07	
	Hayır	134	2.88±0.671			
				F	Sig	Fark

Aile ferdinizin üyesi olduğu sivil toplum örgütü hangisi ya da hangileridir?	Üye Değil	134	2.88±0.671	2.875	0.025	Kızılay>Yeşilay
	Kızılay	5	2.85±0.826			
	Yeşilay	3	3.79±0.274			
	İHH	3	3.51±1.07			
	Diğer	9	3.44±0.737			

Tabloda aile fertlerinin sivil toplum örgütüne katılım oranı ile aile fertlerinin üyesi oldukları sivil toplum örgütlerinin arasındaki fark analizi yer almaktadır.

Sivil toplum örgütüne katılım ile aile sivil toplum örgütüne üye olması arasında anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır ($p<0.05$). Buna göre “evet (3.33)” ortalaması “hayır (2.88)” göre daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Ailelerin üye oldukları sivil toplum örgütleri ile sivil toplum örgütü katılım arasında anlamlı fark olduğu saptanmıştır ($p<0.05$). Buna göre “Kızılay (3.79)”, puan ortalaması “Yeşilay (2.85)” göre daha yüksektir. Bu noktada katılımcılar çeşitli sivil toplum örgütlerine katılım sağlasalar da aralarında en çok öne çıkan örgütler Yeşilay ve Kızılay olmuştur.

Tablo 3.18. Sivil Toplum Örgütlerine Duyulan Güven İle Sivil Toplum Örgütlerine Katılım Arasındaki Korelasyon ve Regresyon Analizi

		Sivil Toplum Örgütlerine Katılım							Sig		
Sivil Toplum Örgütlerine Duyulan Güven									0.000		
		-0.439							(0.01)		
		Anlamlı									
Bağımsız	Bağımlı	B	S	(B)	T	P	R ²	Adj R ²	F	P	Durbin Watson
Sabit		4.17	0.235								
STÖ'lere Duyulan Güven	STÖ'lere Katılım		-	-	0.439	6.026	0	0.187	36.307	0	2.120

Tablo sivil toplum örgütlerine duyulan güven ile sivil toplum örgütlerine katılım arasındaki ilişki yer almaktadır. Buna göre sivil toplum kuruluşuna duyulan güven ile sivil toplum örgütünü katılım arasında negatif yönde ($r = -0.439$; $p < 0.05$) orta düzey bir ilişki olduğu saptanmıştır. Bu sonuca göre sivil toplum örgütlerine duyulan güven hissi bu örgütlere olan katılımı etkilemediği saptanmıştır.

Sivil toplum örgütlerine duyulan güven ile sivil toplum örgütlerine katılım arasında kurulan basit regresyon analizi bulgularına göre sivil toplum örgütlerine duyulan güven hissini bireylerin, sivil toplum örgütlerine katılımı üzerinde negatif ve anlamlı bir etkisi olduğu bulunmuştur. Modelin açıklama gücü $R^2 = 0.439$ olarak hesaplanmıştır. Bu model, sivil toplum örgütlerine duyulan güven değişkenindeki değişimin %4,3 ünü açıklamaktadır (Sabit=4.117; $R^2 = 0.439$; $\text{adj } R^2 = 0.187$; $p < 0.05$; Durbin Watson=2.120). Bu sonuçlara göre araştırmanın en temel hipotezi olan “ H_6 : Sivil toplum örgütlerine duyulan güven hissi ve sivil toplum örgütlerine üye olma arasında olumlu bir ilişki bulunmaktadır” hipotezi tekrar çürütülmüştür.

SONUÇ

Sivil toplum örgütleri ilk kuruldukları tarihten itibaren çeşitli zorluklarla karşılaşmıştır. Bu sorunlar kimi zaman örgütlerin kendi iç yapısından kimi zaman devletten kimi zaman da vatandaşların örgütlere olan ilgisizliğinden gerçekleşmiştir. Konuyla ilgili çalışan pek çok yazar hem ülkemizde hem de dünyada bu sorunların farklı farklı kaynakları olabileceği konusunda araştırmalar yapmıştır. Ancak açıkça görülmektedir ki bu sorunların birçoğu devlet ve sivil toplum örgütleri arasında gerçekleşmektedir. Devlet ve STK'lar arasında ortaya çıkan sorunların pek çoğu devletin otoriter yapısını korumak istemesinden kaynaklanmaktadır. Bu sorunların çözümü için gerekli olan olgu “fedakârlık” olacaktır. Ancak bu fedakârlık sadece devletten beklenmemelidir. Sivil toplum örgütleri de bu süreçte üzerlerine düşeni yapmalıdırlar. Bu noktada devlet, katı ve otoriter yapısını biraz daha esnek bir hâle getirirken, STK'lar da yüzyıllardır süren devlet tutumlarının çok hızlı bir şekilde değişmeyeceği bilincinde olmalıdırlar. Ancak devlet ve yönetimler de bu katı ve sınırları keskin olan yapıyı korumakta ısrarcı olmamalıdır. Zira değişen dünya koşullarında değişime açık olmayan her devlet geri kalmaya mahkumdur. Bu durum da hem devlet hem de STK'lar birbirlerine karşı daha anlayışlı olmalı ve her iki tarafta kendisine düşen fedakârlığı yapmalıdır.

STK'ların bir diğer önemli sorunu kendi içlerinden kaynaklanmaktadır. Bu sorunların çözümü noktasında yapılacak en doğru hareket, daha koordineli çalışmak olacaktır. Zira STK'lar hem kendi kuruluş yapılarında hem de diğer STK'lar ile olan ilişkilerinde daha özenli ve koordineli olmalıdırlar. Örneğin bir sivil toplum kuruluşunun yapacağı bir eylemi konu üzerinde çalışan diğer STK'lar da bilmeli ve gerekirse bu süreçte o sivil toplum kuruluşuna destek vermelidir. Bu noktada STK'ların gerek kendi içlerinde gerekse birbirleri arasında tam koordineli ve planlı çalışması bahsi geçen sorunların çözülmesinde önemli bir rol oynayacaktır.

STK'ların üçüncü ve belki de en tehlike arz eden sorunları ise vatandaşlar ve STK'lar arasında doğmaktadır. Zira açıkça bilinmektedir ki STK'ların en büyük gücü kamuoyu oluşturmalarıdır. Ancak arkasında vatandaş ve gönüllü desteği bulunmayan bir sivil toplum örgütünün kamuoyu oluşturamayacağı da kesindir. Bu durum da

STK'lar gönüllü desteği bulunmadan işlevselliğini yitirmektedir. Ne var ki bazı STK'lar bu gönüllü desteğine ulaşmakta oldukça güçlüklerle karşılaşmaktadır. Bu durumun temel nedeni vatandaşların STK'lara duyduğu ilgisizliktir. Bu ilgisizliği bir miktar hafifletmek ve belki de sonlandırmak için yapılabilecek birtakım faaliyetler bulunmaktadır. Örneğin genç yaştaki bireyleri STK'lara teşvik etmek için sosyal medyanın göz ardı edilemez gücünü kullanmak gerekmektedir. STK'lar, sosyal medya sayesinde gençleri kendilerine ilgi duyacak aktiviteler ve paylaşımlarda bulunarak onları, kendilerine üye olmaya teşvik edebilmektedir. Bu noktada, daha ileri yaş grupları için de yine KİA'ların gücü kullanılmalı ve bu yaş grubunda bulunan vatandaşların hakları savunulup, problemleri daha sık dinlenmelidir.

Yapılan çalışmada toplam sekiz hipotez bulunmaktadır. Bu hipotezlerden ilki; “H1: Üniversite öğrencileri siyasal süreci takip etmektedir.” şeklinde oluşturulmuştur. Öğrencilerin anket sorularına verdikleri cevaba göre katılımcıların %57,1'i “güncel siyasal süreci takip ederim” cevabını vermiştir. Güncel siyasal süreci takip eden katılımcılar süreci %92,9 oranında “Sanal-Sosyal Medya” üzerinden takip sağlamaktadır. Bu sonuçlara göre “H1: Üniversite öğrencileri siyasal süreci takip etmektedir.” hipotezi doğrulanmaktadır. Ayrıca katılımcılar, 2023 seçimlerinde %46,8 ilk kez oy kullanacaktır. Öğrencilerin %53,2'si siyaseti televizyon izleyerek takip ettikleri gibi oy vermelerinde etkili olan faktörün %31,8 vatandaşlık olduğu saptanmıştır.

Araştırmanın ikinci hipotezi ise “H2: Sivil toplum örgütlerine duyulan güven hissi ve sivil toplum örgütlerine üye olma arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır” şeklinde oluşturulmuştur. Katılımcıların sivil toplum örgütlerine duyulan güven sorularına verdikleri yanıtların puan ortalamalarına göre puanı ($\mu = 2.736 \pm 0.746$), sivil toplum örgütlerine katılım verdikleri puan ($\mu = 2.940 \pm 0.699$) orta düzeyde olduğu saptanmıştır. Bu sonuca göre “H2: Sivil toplum örgütlerine duyulan güven hissi ve sivil toplum örgütlerine üye olma arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır” hipotezi desteklenmemektedir. Öğrencilerin sivil toplum örgütlerine katılımı ve örgütlere duydukları güven arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır. Bu noktada yapılabilecek yorum öğrencilerin sivil toplum örgütlerine göre farklılaşan bir güven hissiyatının

olduğu noktasındadır. Öyle ki öğrenciler son yıllarda kurulan sivil toplum örgütlerinden bir tanesine katılım sağlamakta ve ona güvenmekteyken; kökleri daha eskiye dayanan sivil toplum örgütlerinden bir tanesine de güvenmemekte ve katılım sağlamamayı tercih etmektedir. Bu durumun bir uzantısı olarak da öğrencilerin belirli sivil toplum örgütlerine güven duymadığı saptanmıştır. Tarafımızca bu problemin temel sebebi anket çalışmasının, ülkemizde henüz yaşanmış 6 Şubat depreminden hemen sonra yapılmış olmasından ve ülkemizde bulunan köklü sivil toplum örgütlerinden bir tanesi hakkında ortaya atılan iddialardan kaynaklanmaktadır.

Çalışmanın üçüncü hipotezi “H3: Sivil toplum örgütlerine duyulan güven hissi ve sosyo-demografik özellikler arasında anlamlı fark bulunmaktadır” şeklinde kurgulanmıştır. Katılımcıların cinsiyet, medeni durum, yaş, ailelerinin ortak geliri, kendisinin aylık geliri, üniversiteleri, sınıfları, bilim alanları arasında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Bu sonuçlara göre “H3: Sivil toplum örgütlerine duyulan güven hissi ve sosyo-demografik özellikler arasında anlamlı fark bulunmaktadır” hipotezi geçersiz kalmış ve öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerinin sivil toplum örgütlerine olan güven duygularını etkilemediği sonucuna varılmıştır. Çalışmaya göre öğrencilerin gelir durumları, cinsiyetleri gibi temel sosyo-demografik özellikleri onların sivil toplum örgütlerine olan güven duygusunu etkilememekte ve değişkenler arasında anlamlı farklar oluşmamaktadır.

Dördüncü hipotez, “öğrenciler güncel siyasal süreci takip etmektedir” şeklinde oluşturulmuştur. Anket sonuçlarına göre; Türkiye’de güncel siyasal süreci takip etme değişkenine göre anlamlı farklılık saptanmıştır. Buna göre siyasal katılımın Türkiye’de güncel siyasal süreci takip etme “hayır (3.26)” değişkeni “evet (2.65)” göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Buna göre “H4: Öğrenciler güncel siyasal süreci takip etmektedir” hipotezi doğrulanmaktadır. Bu noktadan yola çıkılarak öğrenciler güncel siyasal süreci takip ederek bir siyasal katılım sağlamaktadır kanısına varılmaktadır.

Katılımcıların cinsiyet, medeni durum, yaş, ailenizin ortak geliri, sizin aylık geliriniz, üniversite, sınıf, bilim alanında arasında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Bu sonuca göre “H5: Kadın öğrenciler erkek öğrencilere göre sivil toplum örgütlerine

daha fazla katılım sağlamaktadır” hipotezi doğrulanamamıştır. Çalışmanın tasarlanması aşamasında kadınların sivil toplum örgütlerine daha ilgili olabileceği düşünülse de kadınlar ya da erkeklerin sivil toplum örgütlerine katılımları arasında anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir.

Sivil toplum örgütüne duyulan güven ile sivil topluma üye olma arasında anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır. Buna göre “hayır (2.87)” puan ortalaması “evet (2.30)” göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Yani sivil topluma duyulan güven, sivil topluma üye olmada etkili olmamaktadır. Bu sonuca göre “H6: Sivil toplum örgütlerine duyulan güven hissi ve sivil toplum örgütlerine üye olma arasında olumlu bir ilişki bulunmaktadır” hipotezi doğrulanamamıştır. H6 hipotezi, H3 hipotezinin bir uzantısı olarak tasarlanırsa da H3 hipotezinin geçerli olmaması durumu, doğrudan H6 hipotezinin de geçersiz kalmasına sebep olmuştur.

Araştırmanın bir diğer önemli hipotezi “lisans öğrencilerinin sivil toplum örgütlerine katılım sağlamamaktadır” iddiası üzerine şekillendirilmiştir. Çalışmanın sonucuna göre herhangi bir sivil toplum örgütüne üye olmayan öğrenci sayısı üye olan öğrenci sayılarının neredeyse dört katıdır. Bu verilere göre “H7: Üniversite öğrencileri sivil toplum örgütlerine katılım sağlamamaktadır” hipotezi doğrulanmıştır. Bu noktada yapılabilecek çıkarım sivil toplum örgütlerinin bir şekilde lisans öğrencilerini etkilemediği ve onları üyelik noktasında teşvik etmediğidir. Bu aşamada hem sivil toplum örgütlerinin hem de lisans öğrencilerinin eksikliklerine dikkat çekmek elzemdir. Tarafımızca sivil toplum örgütleri birçok konuda faaliyetlerde bulunsalar da öğrencilerin dikkatini çekmekte yetersiz kalmaktadır. Bu amaçla örgütlerin, öğrencilerin ilgisinin çekebilmek amacıyla daha fazla faaliyet ve çalışma yürütmesi gerekmektedir. Fakat öğrencilerin de bazı eksiklikleri mevcuttur. Bunlardan ilki şüphesiz ki öğrencilerin boş zamanlarının olmadığını iddia etmesidir. Halbuki bir sivil toplum örgütü faaliyetine katılmak öğrencilerin düşündükleri gibi meşakkatli ve zor bir aktivite değildir. Öğrencilerin bu konudaki ikinci eksikliği bilgi eksikliğidir. Şüphesiz önemli bir grup öğrenci sivil toplum örgütleri hakkında yeterli bilgi ve donanıma sahip değildir. Üstelik sivil toplum örgütlerine ideolojik bakış açısı ışığında bakan öğrencilerin sayısı da azımsanmayacak derecedir.

Son hipotez ise “H8: Öğrencilerin ailelerinin sivil toplum örgütlerine üye olması öğrencilerin de sivil toplum örgütlerine katılımını etkilemektedir” şeklinde kurgulanmıştır. Ancak H8 hipotezi de doğrulanamamıştır. Yani ailede sivil toplum örgütü üyesi herhangi bir bireyin bulunması ve bireyin sivil toplum örgütlerine katılımı arasında herhangi bir ilişki bulunmamaktadır. Çalışmanın tasarlanması aşamasında bu hipotezin oluşturulmasındaki temel amaç Türk aile yapısındaki bağlılık hissiyatından kaynaklanmıştır. Tarafımızca öğrencilerin aileleri gibi düşünüp onların izinden gideceği düşünülmüştür. Ancak öğrenciler, ailelerinin sivil toplum örgütüne üye olması ya da olmamasına bakmaksızın sivil toplum örgütlerine üye olabilmektedir.

Genel bir değerlendirme yapıldığında açıkça görülmektedir ki lisans düzeyinde eğitim alan öğrenciler sivil toplum örgütlerine katılım sağlamamaktadır. Çalışmada bahsedildiği üzere bu durumun oldukça farklı nedenleri bulunsa da temel de güven algısı ve sivil toplum örgütlerinin öğrencilere yönelik faaliyetlerinin eksik olduğu düşünceleri yer almaktadır. Tarafımızca sivil toplum örgütleri önemi ve değeri henüz anlaşılammış aygıtlardır. Öyle ki artık demokratik ülkelerin de vazgeçilmez oluşumları arasındadır. Gençlerin bu örgütlere katılımı tam da bu noktada önem arz etmektedir. Zira sivil toplumdan uzak kalan gençlerin, yarın bu ülkenin bürokratları ve yöneticileri olacağı gerçeği kabul edilmemelidir. Toplumdaki yöneticilerin sivil toplum örgütlerine uzak olması önemli kitlelerin duygu ve düşüncelerinin de göz ardı edilmesi anlamı taşımaktadır. Bu şekilde işleyen bir sistemde güçlü bir kamuoyu oluşturamamış kesimler seslerini merkezi hükümete duyuramadıkları gibi; hemen yanı başlarındaki sivil toplum örgütleri sayesinde siyasal sisteme dâhil olacaklarını düşünemeyecek ve siyasal katılımları da o ölçüde azalacaktır.

KAYNAKÇA

- Acun, F. (2005). Osmanli Sehirlerinde Devlet ve Sivil Toplum. *Sivil Toplum Dergisi*, 10(3), 51-60.
- Akıncı, S. (2014). Siyasal Katılım Düzeyleri Üzerine Bir İnceleme. *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7, 33-45.
- Aktay, Y. (2007). *Türkiye’de Demokrasi ve Siyasal Durum Analizi* (C. 1). Eğitim Bir-Sen Yayınları.
- Altın, E., & Kasımoğlu, M. (2018). Gençlerin Siyasal Katılımı: Şırnak Örneği. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 6(14), 111-134. <http://genclikarastirmalari.gsb.gov.tr/>
- Altuntaş, A. (2019). *Siyasal Katılım Sürecinde Gençliğin Rolü ve Sosyal Medya Etkisi* [Yüksek Lisans Tezi]. Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Anbarlı, Ş. (2004). Demokratikleşme Perspektifinden Sivil Toplum Kuruluşlarının Siyasi İktidara Etkileri. *I. Ulusal Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi*, 285-287.
- Arslan, O. (2001). *Kuramsal ve Tarihsel Aşamalarıyla Sivil Toplum ve Türkiye Gerçeği* (1. bs, C. 1). Bayrak Yayıncılık.
- Aslan, M., Demirci, Ç., & Boz, İ. (2019). Gelecek Nesil İş gören ve İşverenleri Sivil Toplum Örgütlerine Katılmaya Motive Eden Faktörler: Üniversite Öğrencileri Örneği. İçinde M. ASLAN, Ç. DEMİRCİ, & İ. BOZ (Ed.), *10. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi* (ss. 690-700). <https://www.researchgate.net/publication/339536290>
- Avcı, M. (2007). *Yönetişim Çerçevesinde Sivil Toplum Kuruluşlarının Değişen Rolü ve Sivil Toplum Kuruluşlarını Üzerine Bir İnceleme: Isparta İl Örneği*.

- Aygen, M. (2018). Türkiye’de Sivil Toplum Kuruluşları: MİSİAD Örneği. *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 23(1), 139-164.
- Bayram, R. (2015). Devlet Yönetiminde Sivil Toplum Örgütlerinin Rolü ve Önemi. *Türk & İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3, 115-137. <https://doi.org/10.16989/TIDSAD.61>
- Becel, Y. (2017). *Türkiye’de Üniversite Gençliğinin Siyasal Katılım Durumu: Dumlupınar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Öğrencileri Üzerine Bir Uygulama* [Yüksek Lisans Tezi]. Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Berber, Ş., & Sain, K. (2019). Sivil Toplum ve Türkiye’de Eğitim Alanında Faaliyet Gösteren Sivil Toplum Kuruluşları: Dernekler, Vakıflar ve Sendikalar. *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciens*, 5(16), 454-469. <https://doi.org/10.31589/joshas.134>
- Bülbül, K., & Yaslıkaya, R. (2006). Sivil Topluma Siyasal Güven: Türk Milletvekillerinin Sivil Toplum Örgütlerine Güven Düzeyi Üzerine Bir Araştırma. *Sivil Toplum Dergisi*, 4(6), 91-105.
- Cincil, F. (2020). *Sivil Toplum Kuruluşları Hakkında Hazırlanan Vignettelerle Öğrencilerin Etkin Vatandaşlık Algularının Belirlenmesi*.
- Çaha, Ö. (1997). 1980 Sonrası Türkiye’de Sivil Toplum Arayışları. *Yeni Türkiye Dergisi*, 18(1), 28-64.
- Çaha, Ö. (2011). Türkiye’de Meslek Odaları: Oligarşinin Merkez Üsleri. *Liberal Düşünce Dergisi*, 63, 213-222. <http://www.tesk.org.tr/tr/hakkında/gedik.html>
- Çakır, M. (2006). *Sivil Toplum Kuruluşları ile Eğitim Kurumları İlişkisi*.
- Çankaya, İ. (2005). *Sivil Toplum Örgütlerinin Eğitim Amaçlı Faaliyetleri: Elâzığ İli Sendika Örneği*.

- Çarkoğlu, A. (2001). Türk Gençliği ve Siyasal Katılım. İçinde B. Ekim (Ed.), *Türk Gençliği ve Katılım* (C. 1, ss. 37-65). Form Yayıncılık.
- Çelik, H. (2007). Demokrasinin Korunması ve Geliştirilmesinin Önemi ve Bu Sürece Sivil Toplumun Katkısı. *Eğitime Bakış Dergisi*, 3(10), 21-22.
- Demir, E., Saatçioğlu, Ö., & İmrol, F. (2016). Uluslararası Dergilerde Yayımlanan Eğitim Araştırmalarının Normallik Varsayımları Açısından İncelenmesi. *Current Research in Education*, 2(3), 130-148.
- Demir, F. (2013). Sendikaların Kuruluşu ve İşleyişi. *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 0(39), 17-42.
- Demirel, N. (2011). Farklı Bir Platformda Sivil Toplum ve Türkiye. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 0(26), 145-164.
- Demirel, N. (2013). *Tarih Kuram Sivil Toplum* (C. 1). Orient Yayınları.
- Diamond, L. (1994). Diamond. *Journal of Democracy*, 5(3), 4-17. <https://doi.org/10.1353/jod.1994.0041>
- Duran, H. (2015). Siyasal Katılmayı Etkileyen Faktörler Üzerine Bir Araştırma: Tavşanlı-Kütahya Örneği. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(13).
- Durgun, Ş. (1997). Türkiye’de Sivil Toplum ve Devlet. *Yeni Türkiye Dergisi*, 18(Sivil Toplum Özel Sayısı), 218-223.
- Dursun, D., Bayram, A. K., Söğütlü, İ., Bingöl, Y., Çaha, Ö., Demirel, T., & Beriş, H. E. (2018). *Siyaset Bilimi* (D. Dursun & M. Altunoğlu, Ed.). Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Yayınları.
- Dursunoğlu, İ. (2012). *Demokrasilerde Sivil Toplum Kuruluşlarının Yeri ve Önemi*.

- Erdoğan, E. (2003). Türk Gençliği ve Siyasal Katılım: 1999-2003. *İstanbul: Toplumsal Katılım ve Gelişim Vakfı Dergisi*.
- Erdoğan, M. (1998). Sivil Toplum: Bir Kavramın Anatomisi. *Liberal Düşünce Dergisi*, 11(10), 5-21.
- Gençoğlu Onbaşı, F. (2005). *Sivil Toplum* (1. bs, C. 1). L&M Yayınları.
- Gökçe, A. F., Özdemirci, İ., & Ceylan, İ. H. (2017). Üniversite Öğrencilerinin Siyasal Katılım Seviyesi: Kilis 7 Aralık Üniversitesi Örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(27), 289-319.
- Gönel, A. (2001). *Araştırma Raporu: Önde Gelen STK'lar ve Türkiye'de Sivil Toplum Kuruluşları* (1. bs, C. 1). Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları.
- Güder, N. (2004). *Sivil Toplumcunun El Kitabı* (C. 1). Ankara: Sivil Toplum Geliştirme Merkezi Yayınları.
- Güneş, İ., & Bugay Tekgül, Y. (2005). *II. Ulusal Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi Bildiriler Kitabı* (T. C. Ç. O. M. Ü. Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İ. Güneş, & Y. Bugay Tekgül, Ed.; 1. bs, C. 1). Tübitak Yayınları.
- Güngör, F., & Çölgeçen, Y. (2013). STK'larda Gönüllü Yönetimi ve Motivasyonun Performansa Etkisi. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 8(3), 163-187.
- Güvendi, M. F. (2017). *Eğitim Alanında Faaliyet Gösteren Yerel Sivil Toplum Kuruluşlarının Çalışmalarının ve Sorunlarının İncelenmesi*.
- Kabasakal, M. (2008). *Sivil Toplum ve Demokrasi*.
- Kalaycıoğlu, E. (1977). Siyasal Katılmanın Koşullarına Genel Bir Bakış. *İktisat Fakültesi Mecmuası*, 37(4), 160-199.
- Kapani, M. (2016). *Politika Bilimine Giriş* (52. bs). Tarcan Matbaası.

- Karadoğan, E. (2017). Sendika ve Konfederasyon İlişkileri Açısından Sendikaların Konfederasyon Hareketliliği: Liman-İş Örneği. *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 55(4), 2093-2132.
- Karataş, İ. H. (2008). *Türk Eğitim Sisteminde Sivil Toplum Kuruluşları: Konumları ve İşlevleri*.
- Kaya, M. (2004). *Siyasal Katılım: Zeytinburnu Örneği* [Yüksek Lisans Tezi]. Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kurt, S., & Taş, H. Y. (2015). Sivil Toplum Örgütlerinde Profesyonel ve Gönüllü Çalışma İlişkileri: Tehditler ve Fırsatlar. *Emek ve Toplum Dergisi*, 4(8), 199-214.
- Kutal, M. (2011). Sendikaların Kuruluşu, İşleyişi ve Sona Ermesi. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 45(1-4), 295-311.
- Küme, N. (2017). *Gençlik Çalışmalarına Katılım Gençlerin Siyasal Katılımlarını Etkiler Mi?* [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Bilgi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Muştu, A. (2019). *Sivil Toplum Kuruluşlarında Gönüllü Motivasyonu: Genç Kızılay Örneği*.
- Özdemir, E. (2009). *Bir Sivil Toplum Kuruluşu (STK) Örgütlenme Modeli: Amargi Kadın Kooperatifi*.
- Öztürk, N. S. (2019). *Türkiye’de Sivil Toplum Kuruluşlarında Gönüllülerin Kaynak Geliştirme Süreçlerine Katılımı*.
- Pamuk, H. (2010). *Millî Eğitim Müdürlükleri ile Sivil Toplum Kuruluşlarının İlişkisi*. T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı. www.meb.gov.tr
- Sarıbay, A. Y. (1997). Türkiye’de Demokrasi ve Sivil Toplum. *Liberal Düşünce Dergisi*, 6, 32-43.

- Satıloğlu, A. M. (2019). *Siyasal Katılımı Etkileyen Faktörler: Gaziantep İli Örneği* [Yüksek Lisans Tezi]. Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şahin, B. (2013). *Gençlerde Demokrasi ve Katılım Algısının Oluşmasında Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü* [Yüksek Lisans Tezi]. Turgut Özal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Talas, M. (2011). Sivil Toplum Kuruluşları ve Türkiye Perspektifi. *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 29, 387-401.
- Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Kanunu, (1954).
- Tütünsatar, A. (2020). *Üniversite Gençliğinin Siyasal Katılımında Sosyal Medyanın Rolü: SDÜ ve ISUBÜ Öğrencileri Üzerine Bir Değerlendirme* [Doktora Tezi]. Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Uğurlu, H. Y. (2019). *Sivil Toplum Çalışmalarına Katılımı Motive Eden Faktörler ve Gönüllü Üniversite Öğrencileri Arasında Bir Araştırma*.
- Uysal, B. (1984). Siyasal Katılma ve Katılma Davranışı Üzerinde Ailenin Etkisi. *Amme İdaresi Dergisi*, 17(4), 109-134.
- Yıldırım, İ. (2004). *Demokrasi Sivil Toplum Kuruluşları ve Yönetişim* (1. bs, C. 1). Seçkin Yayıncılık.
- Yonca, O. (2003). *Sivil Toplum, Sivil Toplum Kuruluşları ve Demokrasi Bağlamında Son Otuz Yılda Konya'da Dernekler*.
- Yorgun, S. (2011). Sivil Toplum Düzeninde Sendikaların Geleceği. *Journal of Social Policy Conferences*, 0(53), 313-330.
- Yücekök, A., Turan, İ., & Alkan, M. (1998). *Tanzimat'tan Günümüze İstanbul'da Sivil Toplum Kuruluşları* (C. 1). Tarih Vakfı Yayınları.

Yürük Silahtaroglu, Z. (2004). *Avrupa Birliği ve Türkiye’de Sivil Toplum Kuruluşları ve Lobicilik Faaliyetleri.*

Ek.1.

Kıymetli Öğrenci Arkadaşım,

Doldurmanız için size sunmuş olduğum anket, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı'nda yürütmekte olduğum yüksek lisans tezimin bir parçası olarak hazırlanmıştır. Anket kapsamında vereceğiniz bilgiler tamamen bilimsel amaçlı ve gizlilik ilkesi çerçevesinde kullanılacaktır. Vereceğiniz samimi bilgiler nedeniyle teşekkür eder, eğitim hayatınızda başarılar dilerim.

Yüksek Lisans Öğrencisi

Tez Danışmanı

Murat Mert ÖZTÜRK

Prof. Dr. Önder KUTLU

Cinsiyetiniz	Medeni Durumunuz	Yaşınız	Ailenizin Aylık Ortalama Geliri	Sizin Aylık Ortalama Harcamanız
Erkek ☐ Kadın ☐	Evli ☐ Bekar ☐	18-20 ☐ 21-23 ☐ 24-26 ☐ 27-29 ☐	0-5000₺ ☐ 5001-10.000₺ ☐ 10.001-15.000₺ ☐ 15.001-20.000₺ ☐ 20.001-25.000₺ ☐ 25.001₺ ve üstü ☐	0-1500₺ ☐ 1501-2500₺ ☐ 2501-3500₺ ☐ 3501-4500₺ ☐ 4501-5500₺ ☐ 5501₺ ve üstü ☐

Diğer (Lütfen Açıklayınız):

Eğitim Aldığınız Üniversite	Sınıfınız	Bilim Alanınız
Selçuk Üniversitesi ☐	Hazırlık Sınıfı ☐	
Necmettin Erbakan Üniversitesi ☐	1. Sınıf ☐	Sosyal Bilimler ☐
KTO Karatay Üniversitesi ☐	2. Sınıf ☐	Tıp ve Sağlık Bilimleri ☐
Konya Gıda ve Tarım Üniversitesi ☐	3. Sınıf ☐	Fen ve Mühendislik ☐
Konya Teknik Üniversitesi ☐	4. Sınıf ☐	
	5. Sınıf ☐	
	6. Sınıf ☐	

Türkiye'deki güncel siyasal süreci takip ediyor musunuz?	Güncel siyasal süreci nereden takip ediyorsunuz?	Yaşınızın el verdiği bütün seçimlerde oy kullandınız mı?
Evet ☐	Görsel medya ☐	Hepsinde kullandım ☐
Bazen ☐	Yazılı medya ☐	Bazılarında kullandım ☐
Hayır ☐	Sanal-Sosyal medya ☐	Hiçbirinde kullanmadım ☐
		İlk defa kullanacağım ☐

Siyasal Katılım Düzeyiniz Nedir?	Oy vermeye karar vermeniz noktasında etkili olan faktör nedir?
Siyasetle pek ilgilenmiyorum. ☐	Bağlılık ☐
Sadece oy veririm. ☐	Vatandaşlık ☐
Televizyondan siyaset izler ve çevremle siyaset konuşurum. ☐	Kültürel aidiyet ☐
Aktif düzeyde siyasete katılıyorum. ☐	Toplumsal sorumluluk ☐
Üst düzeyde siyasete katılıyorum. ☐	Gelecek kaygısı ☐
	Zorunluluk ☐
	Diğer:

Bir sivil toplum örgütüne üye misiniz?	Bir sivil toplum örgütüne üyeseniz bu örgüt hangisi-hangileridir?
Evet ☐	Hayır ☐

Ailenizde sivil toplum örgütüne üye herhangi birisi bulunmakta mıdır?	Ailenizde bir sivil toplum örgütüne üye birisi varsa bu örgüt hangisi-hangileridir?
Evet ☐	Hayır ☐

Aşağıdaki ifadelere katılıp katılmadığınızı işaretleyiniz. (X)	Kesinlikle	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Kesinlikle
Sivil toplum faaliyetlerine inanmıyorum.					
Sivil toplum örgütlerine inanmıyorum.					
Sivil toplum örgütlerinin bağımsız olduklarını düşünmüyorum.					
Sivil toplum örgütlerini etkin bir katılım kanalı olarak görmüyorum.					
Sivil toplum örgütlerinin beni temsil edebileceğini düşünmüyorum.					
Sivil toplum örgütlerinin benim düşüncelerimi dikkate alacağına inanmıyorum.					
Sivil toplum örgütlerine katılmak için boş zamanımın olduğunu düşünmüyorum.					
Sivil toplum örgütlerine katılmamamın bir gerekçesi yoktur.					
Diğer (Lütfen Açıklayınız):					

Aşağıdaki ifadelere katılıp katılmadığınızı işaretleyiniz. (X)	Kesinlikle	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Kesinlikle
Sivil toplum örgütleriyle ilgili bilgi sahibi olup, bilgimi başkalarıyla paylaşıyorum.					
Üyesi olduğum sivil toplum örgütüne üye olması için çevremdeki insanları ikna etmeye çalışıyorum.					
Sivil toplum örgütlerinin sosyal medya hesaplarını takip ederim.					
Sivil toplum örgütlerinin paylaşımlarını sosyal medya hesaplarımdan paylaşıyorum.					
Sivil toplum örgütlerinin belirleyici gücünün olduğunu düşünürüm.					
Sivil toplum örgütlerini güvenilir buluyorum.					
Sivil toplum örgütlerinin amaçlarına yönelik faaliyetlerde bulunduğunu düşünüyorum.					

Sivil toplum örgütlerinin yeterli derecede örnek proje oluşturduğunu düşünmekteyim.					
Sivil toplum örgütlerinin gençlere yönelik yeterli faaliyetlerde bulunduğunu düşünüyorum.					
Herhangi bir sivil toplum örgütünün faaliyetlerinde gönüllü olarak yer aldım.					
Sivil toplum örgütlerini fikirlerimi beyan etmek için etkili bir kanal olarak görüyorum.					
Üyesi olduğum sivil toplum örgütünün düşüncelerimi ifade ettiğini düşünüyorum.					
Sivil toplum örgütlerinin pek çok alanda etkin olduğunu düşünüyorum.					
Sivil toplum örgütlerinin çoğulcu bir toplum yapısı oluşturduğunu düşünmekteyim.					
Sivil toplum örgütlerinin güçlü bir kamuoyu oluşturduğunu düşünmekteyim.					
Sivil toplum örgütlerinin bireylerin kendilerini yalnız hissetme durumunu ortadan kaldırdığını düşünmekteyim.					
Herhangi bir sivil toplum örgütlerine üye olmanın sosyal bir statü kazandırdığını düşünmekteyim.					
Bir sivil toplum örgütüne üye olarak siyasal katılım sağladığımı düşünmekteyim.					